ISTANBUL BILGI UNIVERSITY

TURNING ULUCANLAR PRISON TO ULUCANLAR PRISON MUSEUM: THE POLITICS OF CREATING A MEMORY PLACE

A Thesis

By

Tuğçe Aysu

Department of Cultural Studies

Submitted in partial fulfillment of the requirements

for the degree of
Master of Science

2015

TURNING ULUCANLAR PRISON TO ULUCANLAR MUSEUM: THE POLITICS OF CREATING A MEMORY PLACE

ULUCANLAR CEZAEVİ'NİN ULUCANLAR CEZAEVİ MÜZESİ'NE DÖNÜŞÜMÜ: BELLEK MEKÂNI OLUŞTURMA POLİTİKALARI

TUĞÇE AYSU

112611030

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayhan Aktar .....

Jüri Üyesi: Yard. Doç. Halide Velioğlu .....

Jüri Üyesi: Dr. Devrim Çimen .....

Tezin Onaylandığı Tarih: 27.082015

Toplam Sayfa Sayısı: 218

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

1) Hafıza
2) Müze
3) Tarih Yazımı
4) Kimlik

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

1) Memory
2) Museum
3) History Writing
4) Identity

© Tuğçe Aysu 2015

All Rights Reserved

ABSTRACT

TURNING ULUCANLAR PRISON TO ULUCANLAR PRISON MUSEUM: THE POLITICS OF CREATING A MEMORY PLACE

Tuğçe Aysu

Cultural Studies, M.A. Thesis, 2015

Supervisor: Prof. Dr. Ayhan Aktar

Keywords: memory, museum, history writing, identity

This thesis explores the restoration of Ulucanlar Prison as a museum and memory politics around it. This particular site has been chosen for this research because it has been (and continue to be) one of the most iconic marks of the violent victimization through state-led actions and violence. Combining a semiological reading and ethnographic examination of the construction, presentation and consumption of this traumatic memory location, I will trace the multiple and often contradictory ways in which violence, injustice and political discrimination find their contested meanings in today's political context of Turkey, considering the signification and meaning of turning a place into a museum. Studying the affective, political, and symbolic struggles and claims around the formation of Ulucanlar prison-museum, I will illustrate the relationship between the emergence and actualization of the demand for institutionalizing a place as a museum, and the event's place in collective memory that the place is marked by.

ÖZET

ULUCANLAR CEZAEVİ'NİN ULUCANLAR CEZAEVİ MÜZESİ'NE DÖNÜŞÜMÜ: BELLEK MEKÂNI OLUŞTURMA POLİTİKALARI

Tuğçe Aysu

Kültürel İncelemeler, Yüksek Lisans Tezi, 2015

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayhan Aktar

Anahtar sözcükler: hafıza, müze, tarih yazımı, kimlik

Bu tez, Ulucanlar Hapishanesi'nin müzeye dönüştürülme sürecini ve bu süreci kapsayan hafıza politikalarını incelemektedir. Bu tez çalışması için bu mekânın seçilmiş olmasının sebebi, devlet güdümlü şiddet ve hareketlerin ortaya çıkardığı mağduriyetlerin görüldüğü ikonik yerlerden biri olmasıdır. Bu travmatik hafıza mekânının oluşturulması, sunulması ve tüketilmesini müzenin semiyolojik okuması ve etnografik araştırma ile inceleyip, şiddet, adaletsizlik ve politik ayrımcılığın günümüz Türkiyesinin politik bağlamındaki tartışmaya açık anlamlarını, böylesi bir mekânın müzeye dönüştürülmesinin önemini de göz önünde bulundurarak, ortaya çıkaracağım. Ulucanlar Hapishanesi Müzesi'nin oluşturulma süreci ve sonrasındaki duygulanımsal, politik ve sembolik mücadelelere bakarak, böylesi bir mekânı müzeleştirme talebinin ortaya çıkışı ve gerçekleştirilmesi arasındaki ilişkiyi inceleyeceğim.

ACKNOWLEDGMENTS

I will begin by expressing my gratitude to my advisor Ayhan Aktar, who has aided me through this difficult process and provided me with many insightful comments. I am also indebted to Halide Velioğlu, for her valuable feedbacks and support has motivated me. I would also like to thank Devrim Çimen for agreeing to be in my jury and giving me many valuable feedbacks for my study.

I would like to thank The Scientific and Research Council of Turkey (TÜBİTAK) for providing the scholarship that enabled my study during the two years of my masters studies.

I am indebted to Yektan Türkyılmaz for his constant support and valuable feedbacks that began since the time this thesis was a project not yet indited, and continued throughout my research and writing process.

I feel truly lucky to have two great women, Ceren and İlkim, in my life as my beautiful friends, I would like to thank them both together and separately. I cannot thank both of them enough for being a constant academic support and for being two pillars that supported me morally in writing my thesis. I am grateful for Ceren’s friendship and support in the many years that we have been friends and the last two that we spent sharing a house, in which we re-learned how to cheer each other up when everything else felt hopeless. And I am grateful to İlkim, for her genuine, big-hearted, and supporting friendship that always embraces and warms me up. I would also like to thank Didem, for being "one of the four parts of an apple" with me. Her being far away in Dublin grew us

even more closer and she was always expecting me with her huge eyes and big smile and supporting friendship on the other side of Skype.

I would like to thank my family, however impossible it is to thank the people who support me in every way possible since the day I was born and be there for me whenever I needed them, my dear brother, my mother and my father. I love them all. I also would like to thank my aunt, my Emino, and my grandmother for loving me and supporting me. And my dearest grandpa, I miss you the most in times like these, for I know you would be very happy if you were still here with us.

And Alper, my dear partner, thank you for bearing with me through my thesis madness, for your patience, love and support in what I can safely say was one of the most difficult periods in my life. Thank you for believing in me and staying at my side when I needed you the most.

And finally I would like to thank our three not-so-little cats, even though they always create a mess in the house and sit on my computer while I am trying to work, they give me joy for each they that I am around them.

TABLE OF CONTENTS

ABSTRACT iv
ÖZET v
ACKNOWLEDGMENTS vi
TABLE OF CONTENTS viii
LIST OF FIGURES ix
ABBREVIATIONS x
CHAPTER I: INTRODUCTION 1
1.1. Methodology 4
1.2. Shortcomings 7
CHAPTER II: MUSEUM, COLLECTIVE MEMORY AND POWER RELATIONS 9
2.1. Ulucanlar Prison Museum 12
2.1.1. Ulucanlar Prison: a Historical Summary 12
2.1.2. The Process of Recreating Ulucanlar Prison as Ulucanlar Museum 15
2.1.3. The Museum 23
CHAPTER III: ANOTHER REPRESENTATION OF THE PRISON: FORMER PRISONERS' PERCEPTIONS OF ULUCANLAR PRISON MUSEUM 40
3.1. Problems of Representation 47
3.2. Problematics of the museum making 56
3.2.1. The 'history' that the museum tells 57
3.2.2. Problematics of coming to terms with the history of the prison 67
CHAPTER IV: "TAKING LESSONS FROM THE PAST": DISCIPLINE AND MUSEUM 74
4.1. The (continuing) disciplinary function of the museum 76
4.2. Lack of the past and present connection 78
4.2.1. Death sentences 79
4.2.2. From Solitary Confinement Cells to F-type prisons 87
CHAPTER V: CONCLUSION 89
REFERENCES 93
Appendix A: Preserving Committee's Decision 95
Appendix B: Protocol Signed Between Four Parties 96
Appendix C: Ankara Central Closed Prison (Ulucanlar Prison) Plans 97
Appendix D: Ulucanlar Prison Museum Project Plans of the Graduate Winners of the Projefikir Competition 99
Appendix E: Parts From the Original Transcriptions of the Interviews 101

LIST OF FIGURES

Figure Page
Figure 1: The road that leads up to the Hilton wards before the restoration. 26
Figure 2: Same road in the museum. 26
Figure 3: 4th ward's yard while it was a prison. The iron cages above was asked by many of my informants while we were talking about the museum. 29
Figure 4: The wax figures in the 4th ward 29
Figure 5: The coffin-shaped structure of the wards 29
Figure 6: The openings in the walls that provides a passage between wards. 30
Figure 7: The wall of the dungeon cell that was open to entrance. 33

ABBREVIATIONS

Political Parties

AKP

Adalet ve Kalkınma Partisi
Justice and Development Party

CHP

Cumhuriyet Halk Partisi
Republican People's Party

Radical Leftist Organization

DHKP-C

Devrimci Halk Kurtuluş Parti-Cephesi
Revolutionary People's Liberation Party-Front

CHAPTER I: INTRODUCTION

> The value of a historical product cannot be debated without taking into account both the context of its production, and the context of its consumption
> (Trouillot 1995, 146)

In this thesis, I will explore the relationship between the emergence and the realization of the demand for turning Ulucanlar Prison into Ulucanlar Prison Museum and the ways in which the museum is presented and consumed. And I will present an alternative representation of the subjects of the previous prison, but this representation with all its problems does neither attempt not claim to be all-inclusive

In effort to present a combining analysis of the state-led violence and the following memory politics, I will talk about Ulucanlar Prison, and how the events that had happened there are related to the contemporary actions of coming to terms with the past in Turkey; as well as how the testimonies are collected and how are they being used/heard, how/whether the formation of history and memory have related to these testimonies, and finally, what does it mean to turn these places into museums, how is it done. My main effort would be to see the perception of people who stayed in Ulucanlar, who did or did not witness to any death executions, torture, massacre; in order to understand what the museum form means to them, as well as how it represents or fails to represent them.

Benedict Anderson was among the first to point to the fact that museum making and the imagination that creates museum making is itself political (Anderson,1983:178). The museums created by the bodies of the state recreate the historical narrative that is wanted (and continued) to be heard by the people. Peter Friedl asks: 'Do museums owe us any explanations? There is obviously a quixotic aspect to the battle against museums. But nowadays, no one fights them; the museum is omnipresent. Context is always a matter of negotiation: between what is visible and what is invisible,' (Friedl, 2011: 10). In case of Ulucanlar Prison Museum, the negotiation of context has been an important issue, and unlike Friedl, I do believe that this museum created a group of people that expected explanations from itself, because Altındağ Municipality presented the museum as a place where 'we can take lessons from history', and depending on the addressee, this statement has two sides.

Ulucanlar Prison began to be used as a prison in 1925, and it was used until 2006. During its first years, its name was Ankara Cebeci Tevkıfhanesi, and then it became Ankara Central Closed Prison (Ankara Merkez Kapalı Cezaevi) and then Ulucanlar Prison.[1] Throughout that time, many political prisoners were sent there or executed there. The place kept its iconic position during the periods of the military coup, –especially September 12, 1980, coup– as well, the death sentences of many iconic figures had been carried out in Ulucanlar, and after that the place became 'a center of resistance' for the

[1] See Appendix C for Ankara Central Closed Prison Plan (From 1st Projefikir book, Kent Düşleri, Ulucanlar)
[2] Interview with Tezcan Karakuş on January 16, 2014, at Chamber of Architects Ankara Section

leftist political prisoners that correspond to 1990s, and that was another significant period where the state-led violence became very apparent.

I have decided to study this topic two and a half years ago, very much coincidentally. Differing from the conventional and more common ways of choosing a thesis topic work on, my interest in social memory preceded my interest in Ulucanlar museum. I have been very interested in social memory, and how people remember things. Learning the processes Argentina went through during the period they were coming to terms with their past with the military regime, I was very impressed (Üstündağ, 2011). Afterwards, my interests shifted to how collective memory shapes the identities and vice versa, and to the performative events like commemorations, creating-recreating public memory places and their effects on collective identity.

In this thesis, in an attempt to understand the signification of Ulucanlar Prison Museum in its relation to history making and contributions to and ellipsis from the collective memory, this will be my main question: What does Ulucanlar Prison Museum tell us about the power and its relation to history writing. In this context, I will elaborate these further questions: To what kind of history writing do museums refer? Why would the state recreate a former prison as a museum? Whose knowledge is included and whose is excluded from this process? Whose history the museum carries, and finally how is this museum consumed?

I am providing answers to these questions by the reading of the museum itself as a historical narrative and contemporary museum in the first chapter, the narratives of the

former prisoners on how do they perceive the place in the second one and finally the narratives of the visitors in the third chapter.

1.1. Methodology

I had been to Ulucanlar Museum in January 2014 for my research. I began my research there because before I went on to conduct my interviews I wanted to see the museum. I had conducted 22 interviews, two of them were architects, one was from the Chamber of Architects Ankara Section, Tezcan Karakuş[2], the other was from the graduate winner group of the project competition that initiated the museum restoration, throughout the thesis I used her first initial: G. One was the museum representative, Merve Bayıksel[3]. I had conducted interviews with eleven former prisoners and eight visitors. In my thesis, I did not use the real names of any of my informants who belong to these two groups (former prisoners and visitors). I have also used movies, documentaries, museum pamphlets and books, and newspaper and journal archives (online).

[2] Interview with Tezcan Karakuş on January 16, 2014, at Chamber of Architects Ankara Section
[3] Interview with Merve Bayıksel on January 14, 2014, at her office in the Museum, Ankara

I had conducted semi-structured, in-depth interviews with my informants who were former prisoners the shortest one lasted 45 minutes and the longest one 5,5 hours. I had told them about my subject, and asked three questions:

- Did you go to the museum?

- How do you feel about Ulucanlar Prison turning into a museum, what does it mean to you?

- What do you remember from your time spent in Ulucanlar, what would you want to be included in the museum?

Since these are very open-ended questions my informants would begin to tell me their experiences in Ulucanlar, and I would ask other questions accordingly. Some of my informants were uncomfortable with my semi-structured interview structure, they said they would be more comfortable if I asked more questions, at least in the beginning of the interview, because they told me it takes a lot of time to figure out what to tell from among all their memories. One of my informants ended up scolding me, “You came to Izmir from Istanbul and for this short period. You should have given more time to this; it would take a lot more time for me to tell the things I should tell.” These two criticisms arisen partly because many of my informants had memory problems due to their hunger strikes, even though they told me over and over again that I got to talk to the people who answered best to the treatment.

From January to August 2014, I have interviewed eleven people who had stayed in Ulucanlar: nine of them were leftists (members of the radical/illegal left organizations), one of them was rightist, and the other was an ordinary criminal. I had met and interviewed with these people using the snowballing technique. This technique had both

positive and negative aspects on my thesis. Since the museum focuses on the former political prisoners, I had no intention of finding and ordinary prisoner, but when I was waiting outside the museum to talk to visitors, I saw a man getting out of the museum, lighting a cigarette, and sitting down right across the museum and stared at the museum. So, I went to talk with him. That is why he was my only former ordinary prisoner.

I had reached my rightist informant through someone Yektan Türkyılmaz knew. Even though talking to one rightist former prisoner would cause problems in terms of representation, Münir gave me a different ground of analysis than my other informants.

I had reached my leftists informants again through Yektan Türkyılmaz's contacts as well, they find some people for me, and then those people gave me numbers, and I had gone and talk to them. I had interviewed four people in Ankara, three in Istanbul, one in Bursa, and two in İzmir. One of my informants in Istanbul, Bülent[4], welcomed me to İzmir, and he had arranged for his two friends to meet me. I had met with two of my informants via my father's aunt's husband, with whom I had stayed during my visit to Ankara. He knew them personally, and he arranged a meeting for us. I had been to where they work, in municipality together, but I had separate interviews with them. I had reached Salih[5] through his movie; I had contacted him from Facebook, and he agreed to meet with me while I was in Ankara.

As for my interviews with the visitors, they were relatively shorter, they had lasted 15 to 45 minutes, depending on the situation. Some of them were group interviews. The

[4] Interview with Bülent (and Mithat) on June 9, 2014, at a café in Kadikoy, Istanbul.
[5] Interview with Salih on January 15, 2014, at a café in Ankara.

interviews I had with the visitors were more structured than the ones I had with former prisoners because I did not expect a long narrative of them. I asked them their age, their occupation, and what did they think about the museum. Afterwards, depending on the visitors' answers I asked more questions, sometimes, since I had some group interviews as well. In those interviews after my main questions, I did not need to ask more questions because they would jump from topic to topic like in a regular conversation.

1.2. Shortcomings

Because I used the snowballing technique, I was not able to reach any women, who were former political prisoners. Not that my informants did not mention them, they were not able to provide me with names and numbers of the people whom I could talk to on this topic.

And for the same reasons, I was only able to reach only one former rightist political prisoner and one ordinary prisoner. These two factors limited my group of informants to mainly to leftist former political prisoners who had stayed in Ulucanlar from 1982 to 1999 during different periods of time. And since many of them knew each other their narratives resembled one another as well. During my last interview I mentioned two of

them this situation and they told me since they have a political position towards the museum it is only natural that they would tell the similar things.

However despite these shortcomings, my interviews with my informants provided me to have an understanding of how different groups perceived this museum. The former prisoners strongly believed that how they approached the museum cannot be thought separately from their political identity; and also the museum cannot be perceived separately from the parties that created it. On the other hand, for the visitors, this was not a problem but rather an expected situation. Many of them see the museum as a public service, not as a place where the municipality carries out the ideology and politics of state as a state body. Those that do put shame and guilt to the perpetrators of the unjust violence that are being shown in the museum had put it to the past governments. I will elaborate these arguments in the coming chapters.

CHAPTER II: MUSEUM, COLLECTIVE MEMORY AND POWER RELATIONS

Understanding the politics of transforming a former prison into a museum requires us to engage in a discussion of the creation of memory spaces and their role in writing history. In its simplest terms, writing history is a selective representation of events that took place in the past. This selective quality is what marks the political meaning of writing history as well as museum making. In that sense, none of these processes is ever immune from impartiality, incompleteness and subjectivity. From what is being included or excluded to designing routes of the exhibition, museums become spaces where truth is reconstructed. Taking this into consideration along with the potential they hold for affecting current discourses, they cannot be handled without emphasizing their relationship with power. Because if we do not constantly keep in mind the power inherent to historical representation, and in this case also the politics of museum making, we might fall into the mistake of naiveté as Trouillot mentions:

> We are never as steeped in history as when we pretend not to be, but if we stop pretending we may gain in understanding what we lose in false innocence. Naiveté is often an excuse for those who exercise power. For those upon whom that power is exercised, naiveté is always a mistake. (Trouillot, 1995: xix)

Therefore, in this thesis, the first thing to be acknowledged is the relationship between politics of history writing and museum making. Similar to written history, museums are places that have the power to affect social values and collective memory. Through their selective presentation of historical accounts, museums “help to forge reality, and then

they organize the collective rites of this unstable reality's reception" (Luke, 2002:219-20). It is even possible to claim that museums hold greater potential for touching people's lives than any written text of history because they exist in the present, and due to their physical locations, they are much more accessible and tangible. By providing "material/visual cues" to shape the perceiver's view, in other words, museums re-materialize the history that provides a stronger influence (Turner & Peters, 2015:312). Therefore, before I move to analyzing Ulucanlar Prison in particular, I would like to start with a brief discussion of politics of museum making.

The power of history as a knowledge produced by power relations lies in its capacity to represent itself as a neutral and unbiased form of representing the truth. The construction of history as the truth, in other words, is enabled by the representation of history as devoid of the power relations embedded in its production (Trouillot, 1995). As Foucault has argued, knowledge production cannot be abstracted from the relations of power, since not every form of knowledge is given the same amount of credibility or validity independent of their origins (Foucault, 1977). Museums, carrying the claim of representation, also have a truth claim. This capacity to produce the truth then assumes an authoritarian role and tone, for it re-defines the history and thereby is an attempt to re-define the collective memory, including that of the subjects it claims to represent. Considering that collective memory "not only helps individuals form membership in groups but also helps them create a sense of their past, present, and future" (Fentress and Wickham 1988; Tuğal 2002, in Özyürek, 2006, p.11), formation of a collective memory becomes an essentially political task. This task is particularly important for the sites of

commemoration that relate to collective identities that pertain to “events that are too painful to remember or represent in the present” (ibid. p.11). Problematizing the representability of traumatic experiences, Özyürek continues by asking “How do nations and their states deal with their public traumas?” (ibid.).

Rather than attempting to offer an answer, I would like to add to her question, and ask whether a nation can be considered as a single body such that traumatic experiences of Ulucanlar Prison's inmates can be associated with the rest of the body. And more importantly, whose trauma counts as “public”? Setting aside the idea of dealing with them, could we even assume a unitary body of a public that acknowledges the sufferings as such? In seeking persuasive answers to these questions, I argue that it is critical to examine the interpretations of former subjects whose memories are objectified and represented in the museum, as well as to examine the interpretations of the visitors on how they consume the museum that has been constructed for them. Keeping in mind the fact that the perpetrator of the atrocities displayed and the facilitator of their display are state actors, it is essential to trace the questions of how and why state bodies create such museums. To present an answer to these questions, after a brief summary of the time Ulucanlar was being used as a prison, I provide a detailed account of the process of resurrection as a museum.

2.1. Ulucanlar Prison Museum

2.1.1. Ulucanlar Prison: A Historical Summary

Ulucanlar Prison is located near the Castle of Ankara, on the outskirts of the Ulus district at the historic Ankara downtown. Ulucanlar as a prison was created based on Carl Christopher Lörcher's city plan for Ankara. Presuming that "criminals" would more effectively be rehabilitated and reintegrated into society by taking part in productive activities, agricultural fields were included in the use plan of the prison. Despite the motivations for rehabilitation behind the architectural design, from the early days of the Republican period, Ulucanlar Prison has been a place where death penalties were executed. During the 1920s, most of the inmates on the death roll were mostly those who were deemed as a threat to the republic and its revolutions. Ulucanlar Prison, in short, was primarily put to use as a rehabilitative facility, yet, its use mostly referred to a disposal site for the state's "enemies".

During the period it was used as a prison, political prisoners were not the only inhabitants of Ulucanlar. There were ordinary (both adult and child) prisoners as well. However, since the museum addresses the experiences of political prisoners, my analysis will also primarily focus on this group of inmates. There emerges a twist in the architectural rehabilitation narratives of the prison. Initially, the rehabilitation referred to both physical and mental rehabilitation of the prisoners; and even though different governments came

and went in different periods, they wanted to rehabilitate mainly political prisoners' personalities and minds. Even though the initial plans for working in the field included the ordinary prisoners, the spacious ward system gave the political prisoners the opportunity to stay together and prevented them from the current agents of state's intended rehabilitation.

Many people have stayed in Ulucanlar; some iconic people are mentioned in the place's history because their death sentences were carried out there. After the 1980's military coup, political prisoners were separated from the ordinary prisoners on the grounds that they organize the others according to their political beliefs. But the plan of keeping different groups of political prisoners began to fall apart in the 1990's because the state agents believed imprisoning them did not work while they were together. And according to what Kadir[6], a former political prisoner, told me, the state agents and representatives believed and expressed the idea that the organized political prisoners did have the capacity to trigger the protests that emerged outside the prison, and thus they wanted to put and end to this potential power that the prisoners hold. So, with the 1991 Law for the Struggle Against Terrorism[7], a new type of prison –that would both solve the overpopulation problem and strengthen state's authority on those who are in the prison by putting them either single or three person cells, preventing any open visitation and getting in contact with each other– was introduced (Bargu, 2014).

[6] Interview with Kadir on June 18, 2014, at an open teahouse in İzmir.
[7] 1991 Terörle Mücadele Kanunu

But this law could not be put to use until after 2000, the "Operation Return to Life" [8], and the period leading up to it includes many struggles and resistances by the prisoners to prevent it from being put to use (ibid.). One of the major events from this process took place in Ulucanlar, on the day of September 26, 1999. On this day, state has made an operation to Ulucanlar Prison, on the grounds that the prisoners were rioting, they were refusing to give headcounts because they were complaining about the over crowdedness in 4th and 5th wards. In the operation, ten prisoners died, and some prisoners died from the shooting, and some died after having been tortured.[9] I have talked with people who were in Ulucanlar on that day and survived that operation (the massacre as they mention it), but I will elaborate their narratives in the next chapter in detail. This operation was marked in this period as the "rehearsal of 'Operation Return to Life'", after which the law was put to use, and political prisoners were dispersed to F-type prisons.[10]

Ulucanlar was used as a prison from 1925 to 2006, and after the new prison is completed in Sincan the place was evacuated. Afterward, it was handed over to Altındağ Municipality and finally was decided to be turned in 2009 into a prison museum. (Altindag Belediyesi). Based on the narratives of my informants, I learned that the

---

[8] Hayata Dönüş Operasyonu.
[9] From the TBMM Human Rights Comission Report, from the people's narratives on the operation
[10] This operation was a massacre, which my informants name it so. The TBMM report states that 10 people died and 40 people some of them heavily, injured. At the beginning of the report MP from Aydın Sema Tutar Pişkinsüt's report states that this event has its roots in deep social restlesness, and we should look for them, however, while doing that; we should also have the personnel working in the punishment execution area and clean them of the spite they may carry for the prisoners. The commision also stated in the report that even though the forces who decided this operation did so using the escape attempt rumours, or the riot, they look for the deeper reasons of restlessness in the society. The prisoners who stayed in 4th and 5th walls broke the Wall of 7th ward and occupied that ward. The TBMM report says they had said they did not have any weapons, however the prisoners in the 7th ward had said they had sticks and sharp objects in their hands, and threatened them. The report ends with saying that what they had found on people (alive and deceised) had traces on their bodies that can be identified as torture

resurrection process itself was not detached from relations of power: At first the Chamber of Architects Ankara Section applied for the protection of the buildings and started projects on how to protect the place and the symbolic meaning it carries in history. They have managed to get their projects accepted, and a four-party protocol was signed over the restoration of the former prison into a museum that included The Ministry of Justice, Altındağ Municipality, The Bar of Ankara, and The Chamber of Architects Ankara Section.[11] However what has started as a democratic and inclusive project evolved into one in which Altındağ Municipality became the main decision maker. In other words, a body of state has taken over the process and gained control over the project. This is remarkable since with a simple reading it is possible to say that the 'perpetrator' had paved the way to becoming both the author and the eraser of its violence.

2.1.2. The Process of Recreating Ulucanlar Prison as Ulucanlar Museum

Based on the information gathered from my informants from the Chamber of Architects Ankara Section and the architects who were granted the restoration project at the beginning of the restoration period, the resurrection process of Ulucanlar Prison as a museum has started with a competition project named PROJEFİKİR that the Chamber of

[11] See Appendix B. (From 1st Projefikir book, Kent Düşleri, Ulucanlar)

Architects Ankara Section initiated among undergraduate and graduate students of architecture. On 20.04.2007, with the decision of the Protection Committee, the buildings numbered 1, 2, 3, 4, 5, 6 within the premises were registered and thus they would not be demolished. On 12.02.2008 a protocol were signed by four parties: the Ministry of Justice, Bar of Ankara, Altındağ Municipality and Chamber of Architects Ankara Section. In the following meetings, the project of the museum was decided to be the winner of the Projefikir Competition.[12]

According to the architects of the project who worked with the municipality in the creation of the museum (graduate winners of the competition); they had problems with the municipality during the process. What started as an inclusive process with different actors, turned out to be one that continued with the municipality as the main decision maker and one that others were gradually excluded. The municipality asked the architects to complete the project in six months at most and due to limited time they had to divide the original project and prepared a more general one on how the main blocks were supposed to be kept. However, when they entered the field, they found out that a decision was already made by Preserving Committee that was handed over to the municipality.[13] It was stating that some of the buildings were already out of use, and some will not be used. The best example to that is tearing down of the women's ward since in the new plan a road crossing over it. The Protection Committee only decided that the buildings in the

[12] The detailed information about the competition and the projects can be found in the 1st volume of the City Dreams, Projefikir (Kent Düşleri PROJEFİKİR: Ulucanlar Merkez Kapalı Cezaevi) that the Chamber of Architect's Ankara Section published. Fort he plan of the winner project, see Appendix D (From Kent Düşleri PROJEFİKİR: Ulucanlar Merkez Kapalı Cezaevi)
[13] See Appendix A. (From Kent Düşleri PROJEFİKİR: Ulucanlar Merkez Kapalı Cezaevi)

original plan from 1924 was to be protected, as those were the ones with 'historical value.' This is a decision that erases many of the newly emerged buildings that were built out of needs while the place was used as a prison. This decision shaped the restoration process from the beginning. It puts importance on the 'initial buildings' rather than the prison complex as a whole, and thus many of the traces of the 80 years were to be erased.

The architects tell that the project they have prepared for the former prison has become a possible consultant project that the ministry could apply from if they have wished to. However, they added that during the project there were many disagreements, and they were somehow cut off from the process; so basically their project for the museum was not realized. They see the current state of the museum as unfinished; and tell that it does not represent the cultural heritage due to both the erasure of the traces of experiences from the buildings and the exclusion of actors that should have been included in the process. Despite the municipality's assertiveness that disabled a participatory process, Salih, a former prisoner, said that:

> it is not fair to solely blame the municipality for its current state [for all the changes that have been done in the place], it is also the groups of actors' fault as well, those that call themselves social democrats, they hadn't pushed enough to enter into this project, so that's what happened.

From his perspective, the project has not been made part of a public and political agenda as it should have been, and in the lack of a strong public participation, municipality took all the decision-making power to itself. Tezcan Karakuş, chairwoman of TMMOB Chamber of Architects Ankara Section also confirmed his point on the insufficiency of

public support, and said that they were gradually excluded from the process, because they proposed counter-opinions, and "when you're dealing with a sovereign; sometimes you are not powerful enough to realize your ideas about a place; we did not have enough public support to continue after a while." And the result turned out to be what Altındağ Municipality had approved.

Apart from the competition process and the protocol that was signed by four parties, Tezcan Karakuş told me that after winners of the competition got the restoration project, different sensitivities emerged between the Chamber of Architects and Altındağ Municipality, and it lead to a conflict. She explained the conflicts between the Chamber of Architects and Altındağ Municipality as the following:

> In this process, we had frustrations about tearing down a part of women's ward-, all of women's ward and part of the visiting rooms14, but they were able to do that within the decision of the protection committee. Of course the fact that the place is now a museum is our success; we believe that because the Metropolitan Mayor wanted to turn that place into shoemaker's market. And by creating an alternative to that, and prompting the public opinion, the Chamber of Architects had brought in a very important political memory into international scale. However, with the current state of the museum, the important parts of the prison are lost, and the writings on the walls are lost, and the other interventions are turning the place into a soulless museum, which we did not want.

[14] At this point, I have to state that in the musuem, it is said that the women's ward had been turned into restaurant, and the occasional meeting room. However Tezcan Karakuş said that it was torn down, and G., one of the architects of the winning project had also told me that the ward that is being used as a restaurant now was the checques and bonds ward, not the women's ward. This may cause from the assigned wards being changed during the course of time. But I think it is significant that there are two narratives on this part of the prison-museum.

She later continued to tell that whenever you are faced with the power of the state, your power that comes from public support might not be enough sometimes.

Another informant, G.[15], who is a member of the group that has won the project competition on resurrection of Ulucanlar as a museum, told me that the municipality's insistent interference with the project deadline lead to both their exclusion from the project and the exclusion of some parts of the buildings that were decided to be kept for the museum by the Preservation Committee from the museum route. G.'s group wanted to create alternative routes for the museum visitors: visitors route, guard's route and prisoners route, and except for these they also considered a long tour and a short tour of the museum, creating a choice depending on the time the visitors set aside to see the museum. First route would be the shorter one out, second one would serve to those who would like an extended and more inclusive tour, but most of the places they would have included in their routes are now closed down in the museum. Besides the interference with the contents, that is to say, municipality's executive force also included quite material forms of intervention that disabled the realization of the winning project.

G. has also told me that there is a methodology of the restoration where you follow the necessary steps: first, to determine the current condition of the building, which they call surveying, to paint its picture in architectural terms, second to list out the materials and qualities of the buildings that were built in different periods of time, third to study problem-intervention (at this she said "those are not the parts that would interest you")

[15] Interview with G. on January 14, 2014, at her office in Ankara.

which is basically to study the physical condition of the building, history of the building, which building was built in what date, which events took place where etc., and you put together these data that has a physical equivalent in order to paint a picture of the past of the building, not just saying that this building was built in 1924, but also the areas of use. For example, while they were figuring the physical traces that remain on the buildings, they found out that a staircase in the administration building was closed after the prisoners used it in a riot to go up to the second floor. This, according to her is an important example of what to put in the museum, even if it would not have been reconstructed to its original state, they would have put a picture of it there and give a story of why it was ever built in the first place.

Her involvement in the project was more of an archeological interest, that is, she felt the urge to uncover, unveil the prison. While the stairs did not necessarily relate to a publicly known narrative, for her, it represented a part of the building that was relevant and significant. Wondering whether her interest in Ulucanlar was purely on architectural terms, I asked her if Ulucanlar had any special meaning for any of them. She told me that neither she, nor other participants of the group had any connections to Ulucanlar when it was a prison, familial or otherwise; but the subject of non-concrete cultural values[16] in restoration was a contemporary and important issue for them. They were thinking about the subjects like how would a spirit of a building be preserved in restoration, so when they first heard about the competition they were very excited. Because they were bothered by the fact that civil initiatives did not have a say in urban transformation, and

[16] Somut olmayan kültürel değerler

when they heard that Ulucanlar Prison was to be transformed, they wanted to be included in the project. Not being primarily concerned with capturing the political history of Ulucanlar Prison, their interest was rather vocational. What motivated them, in other words, was the idea of a proper restoration project, which could easily be enacted elsewhere.

The museum representative Merve Bayıksel, on the other hand, was interested in the particular history of Ulucanlar:

> This place was opened in 1925, and closed in 2006. We created the place for those who lived here, as political prisoners, I mean I should not say political prisoner but rather imprisoned for thinking, during those 81 years. It is rather a conscience space. So we had an aim, we separated between ordinary prisoners and political prisoners. A lot of people come to us and say, 'I stayed here too, include me here,' but then our aim would be gone, we ask them what did they stay here for, and they say well, 'I killed a man.' Can you see what I mean, we had an aim and we focused on our aim. But walking towards our aim we did not separate one thought from the other, right, left, we do not fight that fight, our aim was to commemorate those who died young for thinking, and try to provide that it doesn't happen again.

Bayıksel's narrative differs from G.'s in that for her the significance of Ulucanlar lies in the stories of its residents. Yet, the ordinary prisoners are excluded as their stories do not contribute to the pedagogic function she gives to the museum. The lesson to be taken from Ulucanlar Prison Museum is that young people have died here "for thinking", and people should think about it and learn from it. Her rejection to separate the rightists from the leftists also contributes to the formation of the significance of the place from her perspective. In short, for Bayıksel, the authenticity is secondary, for her concern lies in the message the museum is expected to serve.

Whereas for G., a representation of the prison in the museum “as it used to be”, seems to be more important. She showed me the pictures they had taken before and during the project, and we came across one with many layers of different colors on the wall; these pictures that she was showing me were taken before the building was restored as a museum, in fact, just after the prison was closed down. She told me that those layers were scratched to see the different colors from different time periods, and it was a standard application in restoration. They did this clearing, but they wanted to leave the last paint on the walls. Since it was not possible to scratch it back to its original state, they decided that it was much better to keep the last one, which carries the last traces of the prison such as the paintings and writings on the walls. She added that the layered structure was all over the place, and they recognized that if something was broken, it was mostly not replaced but rather covered up. There were three doorframes on top of each other, or the windows were covered with newspapers when they first entered the place after it was closed.

Strikingly, despite the fact that Bayıksel seems more occupied with the subjects of Ulucanlar Prison, it is G.’s perspective that reinvigorates the “atmosphere” of the place that opens up more space for the subjects’ narratives too. In Bayıksel’s narrative, subjects are stable; their sole significance lies in the fact that they have been sentenced to death, mainly. But an archeological approach to Ulucanlar Prison provides us with a clearer picture of the place as a dynamic site; constructed, negotiated, contested by actual subjects and finally recovered by outsiders for display. For instance, while they were taking parts of the walls to study which building was added to the other, they found little

“meydancı” (the people who do the ward’s work or get the needs list and provide them) notebooks in nine out of ten holes they opened. G. has also told me that they had found hidden stashes, packs of cigarettes and notebooks inside the plaster layers, yet as those stashes did not find a place in the museum, the packs of cigarettes did; inside a glass frame, it was out of place for the architect; she said: “it would have a different effect if they were presented inside the walls where we found them”.

2.1.3. The Museum

Turning from the conflicts of the architects and Altındağ Municipality during the period of restoration, I would like to provide a small narrative of the museum, from what I had observed while I was there.

Museums, being places that primarily target the public gaze are not only read through the rhetorical instruments they use, but also by doing a reading of their architectural design. Especially for museums that are resurrected from former prisons, like Ulucanlar Prison Museum, walls have great significance, and the changes that are done on those walls under the name of restoration before being opened to the public gaze carry even much greater significance. Because, as Macdonald states, politics do not only reveal themselves in policy statements but also they might be recognized to a considerable extent from “‘minor’ details, such as the architecture of buildings, the classification and juxtaposition of artefacts in an exhibition, the use of glass cases or interactives, and the presence or

lack of a voice-over on a film" (1998, p.3). Therefore, I believe in the importance of presenting a walk-through depiction of the museum before moving to an analysis of the museum, in terms of what has been revealed and what has been kept invisible. My intention in giving such a detailed description is for preparing the necessary means for an analysis of politics of showing as well as the ground it provides for hiding.

The museum includes three wards; and there are limited corridors that museum visitors can walk through, which are not enough to get any sense of the prison complex as a whole. In the architect's project there were alternate routes, one that resembles the prisoners' route into the prison, one that resembles the guards', and a short route for the people who prefer a short overview. However, some of the parts they have previously included in their project are now closed for visitation.

At the entrance of the museum, there is a plaque that gives a short history of the place and then tells that Ulucanlar Prison Museum is the first example in Turkey of museums that are resurrected from prison. Then you enter the museum, and there waits a statue of a guard, and a writing: 'If your path leads you to a prison one day… After you brush your hands against the dusty walls… Inhaled the smell of damp… When the mice share in your bread… Your clock would tick, to miss the freedom, and the time would stop… And if you had so little time to stop and think… How much does freedom fill your life? What do you think? Leads to conviction…!!!'[17] with an arrow towards the door.

[17] 'Bir gün hapishaneye yolunuz düşerse.. Tozlu duvarlara elinizi sürüp... Rutubet kokusunu soluduktan sonra.. Fareler ekmeğinize ortak olduğunda.. Özgürlüğü özlemek için; Saatiniz işlese, Zaman dursa.. Durup düşünmek için çok az bir vaktiniz olsa.. Sizce özgürlük hayatımızın ne kadarı? Ne dersiniz? Mahkumiyete gider…!!'

Walking down a couple of stairs you are lead to a narrow and dark hallway, and following the arrows you continue into the prison. When you walk out of that dark hallway to the open air, you go up the stairs, and the hallway continues with walls on your both sides, but the top is open. On your left you see the doors; first one leads to an open space, next to the entrance of the restaurant part, and the second one opens to the restaurant, which is claimed to be women's ward. There is a plaque which says: "Reproductions of Sevim Onursal's women ward paintings, who has stayed at Ulucanlar Prison between the years of 1971-1973, are donated to Ulucanlar Prison Museum by her children Murat, Zerrin, and Berrin Alganer". There, you see a picture of Sevim Onursal and her paintings. At the end of the road, there is the canteen. You turn right, as the canteen is at the end of the hallway; and right across you there is another arrow, pointing left, towards the Hilton wards, which you walk in Adnan Menderes Boulevard. Hilton wards are the 9th and 10th wards, they are named so because they are relatively more comfortable, they are the wards that 'important' people had stayed. Inside, the walls are salmon pink and blue. They seem patched as if they were painted to pink on the damaged parts and left as blue on the good parts. Inside the ward is designed in a simple way. There are three bunk beds and a muslin curtain on the window. The biographies of the people that did their time in those wards are on a stick closer to the entrance of the ward. This happens to be the ward that mostly the parliament representatives had stayed. In-between the wards, at the downstairs, newspapers with news about the people who had been arrested and sent to Ulucanlar are exhibited. And right across the main entrance, there is again a museum plaque that lists the people who have stayed there. In the room on the right, there is only one bunk bed. It is a smaller room than the one on the left side,

and again there are biographies next to the beds. Upstairs is designed exactly like downstairs, except the doors in-between the rooms being naked.[18]

Figure 1: The road that leads up to the Hilton wards before the restoration.[19]

Figure 2: Same road in the museum.

[18] The stairs that go up were built during the restoration because in the pictures that I had collected from the architectures of the project the stairs did not exist.

[19] G. provided me the photographs that they took from their visits to the former prison before the competition and while preparing the projects. I am thankful to her, for these pictures helped me understand better the conditions that many of my informants had mentioned during our interviews.

Once you get out of the Hilton ward, you turn left to go into isolation cells. There is an explanation on the entrance that says: ‘These rooms are used for those who are brought to prison without a definitive sentence or had received an isolation sentence.’ You enter through a smaller door to lower floor, and when you move forward you enter into a dark hallway, with cells on your left. There are very dim lights on the ceiling, probably left that way intentionally, and while you walk through the hallway, there are voices of the ‘prisoners’ coming from speakers in a crying tone and saying things such as: ‘Let me out’, ‘I didn’t do anything’, ‘Why are you doing this, let me out please!’, ‘I’m innocent’, ‘Guard! Guard!’. There, most of the doors are closed, but the little windows on the doors are left open for the visitors to see the statues put inside. Some of the figures sit on the bed, and some stand against the wall. It was organized almost as a horror hall from the theme parks. The corridor is one of the places in the museum that has been organized as to get a reaction from the visitor. When it was first opened, the visitors could be locked up in one of the cells for fifteen minutes, upon their request, but this practice was abandoned when the number of visitors increased strikingly.

When you get out, you turn left, and walk outside the solitary confinement cells, follow the arrows to reach the wards. On that corridor there are pictures of Muzaffer İlhan Erdost in the 8th ward in 1974 (which is not included in the museum), and Deniz Gezmiş and Yusuf Aslan, Sevim Onursal and their friends from their common cause in the court, a photograph of the political prisoners that was taken in 1978 in the 9th ward, and Yılmaz Güney while he was defending himself in the court and some other political prisoners mostly during 1970’s, while they were in Ulucanlar and one execution that was carried

out in a center in Ankara during Independence Courts. When you come out of the corridor, the masjid is in front of you, and on your left, there is the yard of the 4th ward and the 4th ward behind it. In the yard, there are pictures of Deniz Gezmiş, Yılmaz Güney, Deniz Gezmiş-Yusuf Aslan-Hüseyin İnan and Erdal Eren. On the entrance of the ward, there are wax figures sitting around a table right across the entrance and newspapers on both sides, with news about the September 26 Operation. Among those, the news in *Hürriyet* is significant to be particularly mentioned. It gives the news together with the picture of the prisoners as if it was taken just before the operation, which I am told during the interview with Cevdet[20] that it was from a protest action that took place one year ago. On the left part, there are two toilets, one empty changing room, and the kitchen. In the kitchen, there are pitchers and metal trays, bowls, etc. And the right side is where the prisoners stayed. The ward is shaped like a coffin, due to the shape of the ceiling, and the museum officer Muzaffer specifically made me take a note of this. There are wardrobes on the left of the entrance, and bunk beds one next to another. A stove is on the middle of the right side that extends closer to the center of the ward, and on the far right corner there is a painting on the wall. Again there are wax-figures sitting, lying on the beds, or standing right next to the beds and leaning towards the beds. There is even a figure that plays 'saz'. The windows are wide, so the ward gets the light in, and above the entrance there is a writing: 'Taş taşı ama laf taşıma'.[21]

[20] Interview with Cevdet on February 17, 2014, at a publishing house in Beyoğlu
[21] 'Carry the stones but not the words'

Figure 3: 4th ward's yard while it was a prison. The iron cages above was asked by many of my informants while we were talking about the museum.

Figure 4: The wax figures in the 4th ward

Figure 5: The coffin-shaped structure of the wards

Figure 6: The openings in the walls that provides a passage between wards.

The entrance of the fifth ward is through the opening on the wall of the 4th ward's yard. These openings on the walls were not there while the place was a prison. They are museum treats that are told to be for the visitors to wander around easily. On the entrance of the fifth ward, there are again newspapers, and across the entrance there are pictures of Deniz Gezmiş. On the right side, there are the newspaper headlines about Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan and Yusuf Aslan's executions. A writing on the wall with red ink that says 'Özgürlüğünü Kaybettin Onurunu Kaybetme'[22] with the Turkish flag under it (You Lost Your Freedom, Do Not Lose Your Dignity). On the left of the entrance, there is a small bookshelf, and a table in front of it. There are the biographies of the famous people who had stayed in Ulucanlar are attached to the bunk beds in this room. On these biographies, you can see that there are no ideological distinctions, leftists, Islamists, and rightists, are placed one next to another.

[22] Which, from the pictures that G. gave me, was in fifth ward's yard, originally as 'Hürriyetini Kaybettin Onurunu Kaybetme' without the flag.

After the fifth ward, you walk out to the Şeftali Sokağı to go to the sixth ward. At the end of the street, there is the seventh ward, which is now a documentary-watching room, but was closed on my visit. You turn left at the end of the Peach Street to go into the yard of the sixth ward. On the entrance of the sixth ward, there are some newspapers such as *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Ufuk*, *Hürriyet*, and there is one newspaper from when Talat Aydemir was executed. There are letters that were written to their families by the prisoners or by the people who were sentenced to death. At the right side of the entrance is there is the sixth ward. In this ward, there are bunk beds on the left side and again biographies attached to the beds. On the right side, there are people's belongings. Ms. Bayıksel said they tried to collect the ones that the former prisoners used while they stayed in Ulucanlar. While I was walking in the ward, Sezen Aksu's 'Son Bakış' song was playing in the background, which she and Aysel Gürel wrote for Erdal Eren. The objects taken from people's relatives or collectors include Bülent Ecevit's hat and tie, taken from his wife; Hüseyin Cahit Yalçın's pen that he wrote the piece he was sent to prison for, his 110 year old gold chain watch, his glasses, Ottoman identity card, his press card, both of his Ottoman and Republican period parliamentary badges, and two letters that were taken from his grandson; Mehmet Kemal Pilavoğlu's cardigan, cap, rosary, notebooks, and injectors that were taken from his daughters; Said Özdemir's cardigan, cap, *Risale-i Nur* works he published, and other "used as crime objects" that were taken from himself. There are also Ahmed Arif's shoes, pen and handkerchief that were taken from his son, Mustafa Pehlivanoğlu's shoes and clothes that he wore on the day of his execution and the letter he sent to his family were taken from his father Ahmet Necmi Fırtına (and there is an explanation that the family changed their surname after the

execution of their son), Muhsin Yazıcıoğlu's prayer rug, prayer cap, last pajama suit, and his comb were taken from his wife, Kasım Gülek's jacket, bow tie, sweater, and shoes were taken from his daughter; colonel Talat Aydemir's shaving machine that he used right before going to his execution (with his beard still in it), his watch, his Turkish Military Academy emblem, sunglasses, a fork he ate with, coffee cup and plate, and shoehorn were taken from his son, Fethi Gürcan's hat, bag and shoes were taken from his son, Deniz Gezmiş's radio that he listened to in Ulucanlar, and so on. Then there is a part where a telephone, two calendars, old handcuffs and shackles, old cigarette packs (Ulus, Birinci, Yeni Harman, Yenice) are exhibited together, with their dates, and when they were used, who smoked them, etc. At the bottom shelf, there are belongings of Osman Bölükbaşı, Necdet Adalı, Yılmaz Odabaşı, and Yılmaz Güney together. And these only constitute a part of the many other belongings of other people. Here the settlement of the objects resemble those biographies, the objects belonged to people who are leftists, rightists, soldiers, and Islamists, placed together.

Moving on, after you come out of the sixth ward, following the arrows you go towards the dungeons. You enter the dungeons from a small door on the wall that continues right next to the far end wall of the sixth ward. On the entrance of the dungeons, there is again an explanation for how they were used: 'Discipline Cells (Dungeons): These are one-person small rooms that are used for those who committed infamous crimes (rape, murder, harassment) or those who caused distress in the wards, were warned but did not listen.' There are four rooms, three of them were closed to the entrance but with wax figures in them, they were arranged for the visitors. It is told that the walls are untouched,

and the paintings are gone in some parts of the walls. The last room is open to entrance so that the visitors can get inside. It is a dark room with a lot of writings on the walls.

Figure 7: The wall of the dungeon cell that was open to entrance from the museum.

Leaving the dungeons behind, you get outside and walk through a building that seems to be the passage to the Part 1 (1. Kısım), after coming out of the passage barber corner is right across, and on the left there is Hamam. When you enter the Hamam there is a room before the bath part; there are shelves for towels and shoes, and boilers. Then you walk towards the right and arrive at the bath part. The place looks clean, but the wall paintings are patched, and some tiles on the corridor are broken. On the right side there is a corridor, and on the left side of the corridor there are baths, and on the far end there is a toilet, which probably is left as it is because it looks quite dirty, and a rusty metal tube is sticking out of it. Hamam is one of the places that they say was left as it was, the paintings are coming down the ceiling, only the tiles are cleaned, and bedclothes are put above the fountains. What I have gathered from my interviews is that it was not this clean

or arranged when the place was used as a prison, but this is valid for almost every part of the museum.

After Hamam, you are led towards the visiting room. The door frames are left untouched, and some of them were not even there, but the walls are very clean and obviously freshly painted. After that, you go towards the children's ward, which is now used as a library, and that is the ward outside of which I had an interview with the museum guard Bayram. Passed the visiting rooms, there is an open space, which includes the gallows pole that people were hanged. Right next to it there is a poplar tree, which has been said to witness all the executions there. Then there is the exit sign, and you exit from the museum from a door next to the entrance and finish your Ulucanlar Prison Museum tour.

The order of the sites, which begins with the entrance to the prison and end with the gallows pole presents a very particular experience. Like all works of representation, the museum too is the result of a selective process. The choices of which rooms to open, the route, music, objects, use of visual or audio all work to produce a specific effect on its audience. The tension is to offer a consumable experience without losing the authenticity. Removal of walls for a more convenient tour, for instance, is representative of this tension.

Regarding the life in Ulucanlar; Cemal[23], my only former ordinary prisoner informant, said "for example, I saw backgammon inside, the figures were arranged as if they were playing- this was impossible to do." The waxed figures were portrayed as if someone in a corner could play their instrument; the others could play backgammon, some could chat around the table in the ward, however, the narrative of the wards are, almost without exclusion, about how crowded they were; how it was impossible to sleep after a point that people were sleeping in turns, some during the day, some during the night; two-three people had to share a bed, etc. Despite the municipality's claims over 'authenticity' over the restoration; the outside walls of the buildings are different, the yards among the wards have been changed and painted over, and for the inside of the wards; the only untouched walls were of the 4th ward; and what was on the walls were written between the painting after 1999, and 2006, its evacuation. Another thing that was very significant; and now is gone is: the bars over the 4th (and 5th) wards' yards. When those wards were assigned to political prisoners, after some escape attempts and one successful escape, the prison administration had put bars above the yards. İhsan[24], a former political prisoner, said, "a prisoner can see the sky clearly only when they are outside in the yard, and that's their only relation to the sky, to the outside; putting bars between the prisoners and the sky is very important in that sense".

While there are examples of prison museums that more overtly blur the lines between the spectator and the subjects, such as the Clink Prison Museum where visitors can try the

[23] Interview with Cemal on January 16,2014, outside the Museum, Ankara
[24] Interview with İhsan on January 15,2014, at his office in the municipality, Ankara

torture tools (Welch, 2015), Ulucanlar's organization is not necessarily oriented towards offering an authentic experience for the visitors. Rather, Ulucanlar situates the visitor as the spectator and does not facilitate an experience through which the visitors empathize with the victims.

For example, even when the visitors hear the voices of inmates, as it was the case with the solitary confinement cells, visitors only have a small window to peek through. The choices of which walls and doors to keep as well as which walls to re-paint also contribute to a particular reading of the museum. Lack of reference to overpopulation of the cells, in a similar vein, differs from the picture that the former inmates have told. In all fairness, they are stating in the voice guide that during the time it was used as a prison, there were times even 200 prisoners shared 30-40 people capacitated ward, but as it is, there is no guarantee that each and every one of the visitors will listen to the voice guide, or even for the ones they do, it is probably not possible for them to imagine the conditions of the overpopulation within a ward, since it is only told with a sentence. That is why I am saying lack of reference, because many my informants have told me about the overcrowd problem that they had faced in prison, and it is not possible for anyone to comprehend it from the museum. As such, even though there are narratives of the bad conditions can be found within the museum it is possible to argue that because of the way it is presented, it gives much more humanely image of the condition that the prisoners were living in than their actual situation.

The organization of the museum is in line with the discursive association of Ulucanlar Prison as a medium for the critique of death penalty. Echoing Bayıksel's perspective, the

focus is on the fact that some residents of Ulucanlar have been killed. While the (state's) reasons behind the killings are provided as "crimes of conscience", what these criminal thoughts entail are not specified at all. Such presentation, first and foremost, tames the radical potential inherent in these crimes. That is, without ever specifying or elaborating on what these thoughts were, the museum frames and limits our perception to their death. Display of kitchen utensils, music instruments, backgammon and the like, on the one hand, offer a "humanized" representation. That is, the inmates are given life, but this life is a specific form of life. They eat, play, make and listen to the music. But on the other hand, such representation deprives them of their political content. Depriving these radical political subjectivities of content, the organization of the museum reduces them to mere thoughts. The grounds for the emergence of a structural critique then evade, since such representation of "memory neutralize or even deny political content" (Draper, 2015:65) (former residents of Ulucanlar have also voiced similar critiques, which is discussed in next chapter).

As for the belongings of the former prisoners that are being exhibited in the sixth ward, many of them seem out of place, as there is no specific significance to many of them except they are the objects that the people whom the museum claims to represent used at a particular time, which was while they were in Ulucanlar. It is not possible to create a narrative out of them, there is no common area of use, they are there, and they are important just because they belong to their owners. Reading this part of the museum in a dialogue with Susan Stewart, I can say that this exhibit is an intended collection, which 'does not displace attention to the past, rather (…) the past lends authenticity to the

collection,' however the belongings become souvenirs in the function that Stewart gives them: 'a souvenir is not simply an object appearing out of context, an object from the past incongruously surviving in the present; rather its function is to envelop the present within the past,' (Stewart, 1992: 151). And thus, the visitors give meanings to those objects once again, reading them in the present and placing them in the appropriate context in the past. Because, she argues '[T]he souvenir both offers a measurement for the normal and authenticates the experience of the viewer' (ibid.:134), and these objects do have an authenticity claim in their presentation. One that the visitors are expected to read, and create their narratives for.

All in all, the affective pedagogy of Ulucanlar is one that fosters sorrow, rather than one that paves the way for a critical approach that includes the places' history and carries it to the present. In relation to the focus on death penalties, and the removal of the contents of the "crimes of conscience", Ulucanlar is constructed as capturing a moment of a now gone past. And this construction is one that prevents the visitors from exactly what the Altındağ Municipality claims as the reason for their doing the museum: 'taking lessons from the past, so that those things never come to pass again.' Is it enough to feel sorrow and grief over the events that are 'passed/ belong to the past' for them to never happen again? The Museum does not provide any new narrative over the widely accepted ones about the political prisoners it subjectifies. Those who were sentenced to death during the military coup period were already grieved for by a large part of the society, the museum includes those who were executed during the first years of the Republic for standing against Atatürk mainly, or not hiding their religious views. But there is one more step that

can be taken in the analysis of all this; while anchoring the subjects of the museum to the victim position, the Museum reproduces the narrative that deprives them the agency that they sought for against the governments of their time. The victim position leaves the visitors aghast, and many of those that I had talked with could not go further than ‘I would not wish this on my worst enemy’, which brings up the questions: ‘wish what,’ and ‘so, how to prevent it?’

In the next chapter, I am providing the narratives of the rather invisible subjects of the museum, those that are still alive, those that do not place themselves in the victim position and are critical of it, and thus critical of the municipality that created the museum.

CHAPTER III: ANOTHER REPRESENTATION OF THE PRISON: FORMER PRISONERS' PERCEPTIONS OF ULUCANLAR PRISON MUSEUM

> You picked a horrible subject for your thesis, couldn't you find anything else? It was horrible here. I was lucky, I stayed with good people here. No, I don't want to talk to you, but I'll tell you this, it does not matter if you had stayed here for one day or ten years –I was here for one night, then I was out– but it's the feeling of imprisonment, that's what's horrible. People come and go here, without understanding anything, how could they feel it from a museum? In the eighty's Ulucanlar was really bad, and Diyarbakır. I am saying this despite the fact that I am a soldier.

The opening quote above belongs to a retired military person, a colonel that refused to interview with me.[25] Thus, in fact, he does not belong to my group of informants. However, this short speech that he gave me was very significant, and he was aware of that significance. 'I am saying this despite the fact that I am a soldier,' gives us a peak of the reality of the place. His awareness of his positionality, in my view, makes his short speech even more striking. Despite his positionality, despite being a soldier, which requires a loyal and voluntarily blind relationship to the army, he acknowledges Ulucanlar Prison's terrible conditions.

Considering that the Altındağ Municipality's choice to turn Ulucanlar into a museum is another form of acknowledgement of how terrible Ulucanlar was, this chapter focuses on the narratives of the former political prisoners that I have interviewed regarding their

[25] I approached him after he visited Ulucanlar Prison Museum, but only said these words to me and refused to speak more.

experience of the place as a prison and their newly formed relationship with it as a museum. As I have mentioned in the previous chapter, Ulucanlar Museum includes both Islamists from the beginning of the history of the Turkish Republic, then both leftists and rightists from military coup period, and soldiers and politicians, writers, and so on. However, since it does not mention why did these people were imprisoned, the museum does not tell the tale of their political agency and reproduces a more consumable image of the people that it carries to today as innocent, and victims once more.[26] Thus it radicalizes the other political prisoners that the state instruments cannot absorb in its own texture and rebirth them as consumable people with innocent intentions, and they are still stigmatized as those who create problems, or more accurately, 'terrorists'.

Almost all of the prisoner groups who are still involved in radical politics are not represented in the museum despite being its subjects. Here, it is important to note that, they are not considered as subjects of the museum by its creators, but from where I stand I acknowledge them as such, and, therefore, I choose to refer them in that way. They are not considered as subjects by the municipality and the curators because some of them did not become iconic, and some of them acted on their ideas in ways they saw fit; and their actions cross the line of 'crimes of conscience' and is defined as 'terrorism' by the state parties. The reason I acknowledge them as the subjects of the museum is simply the fact that they were prisoners in this prison, and they experienced the museum, and they

[26] A highly accepted point of view is that those who were sentenced to death during the 70's and following that period during 80's military regime, were 'innocent kids with good/patriotic intentions' I received this comment from my rightist former prisoner, as well as many visitors, they said that they did not do anything, they were just imprisoned for thinking the way they did.

consider themselves as political prisoners. For the very same reason, not being considered as subjects of the project, many of my informants refuse to go to the museum. They base their reasons on the grounds that they believe they would not find the representation that they think there should be, if this place became a museum. They, in a way, foresee that the museum project at the hands of a state body would not correspond to their translation of Ulucanlar Prison into Ulucanlar Museum, and those who did go to the museum agree to this as well. I find it significant that these people claim that they consider themselves as the subjects of Ulucanlar Prison, and consequently the museum but 'not this museum.' What shapes their negative ideas about the museum is primarily it being a product of the decisions made by the municipality, which represents the state, in other words, the perpetrator of the violence they were exposed to. Based on their former experiences with state agents, they consider these actions not neutrally, but with full suspicion at best, if not in total disregard of the museum. That is what gives them the critical approach that most of the visitors are lacking. As such, their statements about the intentions of the municipality for making such a museum resurrected from a former-prison is closer to my reading than some other audiences who are more integrated to the hegemonic discourses and who are less suspicious about the these type of actions.

Most of my informants say that they did not visit the museum, because they either do not wish to be a part of the process of "fascism exonerating itself", or they had friends who had visited the museum and they learned from them that the place was just like they thought it would be. Their reading of Ulucanlar Prison being restored as a museum as "fascism exonerating itself" is significant. By referring to the violence exercised in

prisons as belonging to the past, the resurrection of the place as a museum functions as a line drawn between the policies of the past and the present. Therefore, rather than calling for criticism, the museum hides the problems of the present and keeps the critique within practices of the past. However, it does not only keep away emergence of any critical ideas about the present, but also through misrepresenting what took place in Ulucanlar when it was prison, and romanticizing the time the prisoners had there, it calls for sadness or pity that blocks the way of a critical approach. My informants say that they have their memories of the prison, and either with the events or with their relationship with the place, they have preserved their memories of Ulucanlar Prison and their time spent there. They also add that they do not trust any state body to create a museum that does justice to 'their Ulucanlar'. That is mainly the case with most of my informants, with a slight exception of a rightist former prisoner, Münir, who visited the museum, and considers the museum as an attempted apology on the state's part. However, he does not go without stating that he does not accept this apology.

Maurice Halbwachs states that memory is collective, and individuals remember things that have been collectively constructed and written. And following a Durkheimian approach in his analysis he states that memory has a function to serve the society's current goals, this way individuals maintain a collective identity (Halbwachs, 1992). The relationship of this collective memory with the history depends on where the group is positioned. While some parts of a society remember things that are coherent with a national narrative others remember things differently. For the analysis of this difference, social scientists usually turn to people's testimonies and oral histories. Public memory,

> connotes both the shared and the contested aspects of memory at the same time. (…) public memories are comprehensive for most members in the group. Yet, this does not mean that all members share these memories or agree with them. Rather, different groups and individuals in society promote their own versions of memory in order to serve their interests in the present (Özyürek, 2007, p.9).

My informants were united by their past in prison, the amount of time they had spent there was almost insignificant: it was either fifteen days or four years; they had been in Ulucanlar, they had stood up against the state's bodies one way or another, this does not exclude neither my rightist informant nor ordinary one[27]. And those who stayed in Ulucanlar Prison for the same political reasons, i.e. being a member of illegal leftist organizations, had quite similar narratives about the place. Despite their differences, it seemed to me that Ulucanlar became the ground for a collective identity, which also was the ground for the formation of a collective memory. And in most cases, they situated my study opening up a space for their histories against the state's, which they saw as the opposite of what the museum did. They told me we did not have the means to make our story heard as much as their story, so they regarded my work as both an important venture, and a lack on their part. The reason that I wanted to talk to the leftists for my thesis was that I agree with them on the point that their narratives were not being heard beforehand. And the representations of pain and violence that the prisoners had been through, though they tried to include everyone in that representation, is impossible. Furthermore, I later learned after the interviews, the way the municipality told the story, even if they are referring to the same story, is not the way they wanted it to be heard.

[27] They all were included in a protest in the prison, or wanted to protest things. That is why I include my ordinary prison informant Cemal as well, he told me that he admired political prisoners while he was in prison because they stood up for each other, and for ordinary prisoners as well, when they needed them.

Some of them specifically asked me to not to mention any torture or violence, but rather wanted me to mention what did they do when they were faced with that violence.

Restoration of the former prison was done in such a way that almost erased most of the traces in many parts of the exhibited areas; and a new history of Ulucanlar Prison was created in that way, that does not carry the effects that it would carry were they left as they used to be. Many of the places that has been changed is legitimized and justified because of the fact that the place is no longer a prison and has become a museum where people would come with their family and kids, so it should be "appropriate". Formerly, the parts of the prison were changeable according to the emergent needs of the prison administration or the demands that they had received from the prisoners. But once the place became a museum, that dynamic nature turned into a static one, and took over a final shape. In this final condition, it is not possible for the museum to give each former inmate an authentic experience of their time there. Even though any representation is inevitably limiting, the limitations in Ulucanlar is different in terms of locating the representation as well, that is, the museum offers the prisoners a reshaped version of their memory of the place, and call them to the place where their experience and memories lay. In a way, the museum represents them their experiences on their behalf. As such, it is harder for them to identify themselves with the museum. The museum guard/officer, Muzaffer[28], who has been working there since its opening, said:

> 99% of them [visitors] likes the museum, but the 1% comes up and tells me that 'when I was here the place wasn't like this' or see 'you are sugar pilling'

[28] Interview with Muzaffer on January 14, 2014, at the Museum, Ankara

> or ‘you did wrong here, the sinks were not like that’ or ‘the bunk beds weren’t like that’ etc; and I tell them that ‘you have changed as well’ I say, ‘when you were here, you weren’t like this either’ I say to them. Because Ankara is changing, Turkey is changing.... In the 81 years this place was in use, a lot of prosecutors changed, prison directors changed and each one of them implemented their system, their hierarchy here, which is normal. One comes up and tells me, ‘this was the children’s ward, and I stayed here,’ the other tells me, ‘I was a leftist prisoner and I stayed here, now which is true: both are [true]. The wards changed from time to time. For example, the place we are in right now served as a library from time to time, or was used as a children’s ward, the one I just told you, the 4th ward, one of those big grave-shaped wards, that was a children’s ward for some time....[former prisoners] want to see the place as they stayed here, this place cannot be what it is in their imagination, this is a museum now, we did not do it in order to cover something up or change something, *we just organized it for people to wander better, and complete their visit in a better way* [my emphasis]. (…) since it became a museum, we have to clean it, straighten it and provide people an easy visit

However, organizing and cleaning the place for people to wander better and easier in the museum not only took away the chance of placement of the memories of many former prisoners but also limited the representation for the museum visitor as well. Because even though they had put wax figures that plays backgammon or plays their instruments, and the voice guide tells that these wards were too crowded once, 120, even 200 people stayed in 40 people capacitated wards; creating any image on how the life on daily basis was like in Ulucanlar is very difficult for a visitor. This is partly due to the intended changes and the included content, but also partly due to the impossibility of the representation of a daily prison life.

3.1. Problems of Representation

As I have mentioned in the introduction of this chapter, former prisoners that I have spoken with either think that they are not represented at all (or not properly represented) or they think that the place become an exoneration tool for fascism and thus they do not want to be a part of it. Kadir, for example, when asked whether he would like to visit the museum, answered that:

> Would I consider going? Some of my friends did, I talked to a couple of them, but I did not consider going. I mean, I have very valuable memories there, valuable memories of my life, but what would it [the museum] would do to them, it would not reflect them, it would not give them back to me. Now, if those memories have any meaning, they do so in my consciousness, in my heart, and I don't think it is that important to go and have nostalgia in that context. Just, to satisfy the nostalgic feelings, I do not consider going there has much importance, it does not matter if I go, or not, either way. But as I said, if the place were to reflect to the society that it included the resisting part of the people there, that they did not yield, they did not give up despite everything; if an atmosphere is created to reflect that, I would go. I would, just to say that I was there too, not to take credit for something but to contribute a thing or two myself. Other than that, to me, this seems like a part of policy, and I do not find it right. We should not be any supply for others [başkalarına malzeme olmamak lazım].

Like Kadir, many of my informants do not recognize the museum as a museum fulfilling its promises, since it was created by the municipality. And those that do approach it do so with suspicion at best. Without an exception they all said Ulucanlar Prison was an important place, among many others in Turkey (the examples that came from some of them were Madımak, Mamak, and Kızıldere), and without a doubt, it should be remembered. Thus they are in agreement that the place should be marked in the collective

memory; but they are against a version of it created by the state bodies, that is its current version. Critical of the depiction of life at Ulucanlar Cevdet says:

> Well, it is better a museum with this state than a shopping mall of course. It depends on how much you want to show everything. You can create something authentic too, but I think the politics of the period should be reflected/represented, not the people who stayed there. […]I'd rather it is a museum than being a shopping mall, however if you crop out the human figure out of a prison, everything changes.

From narratives of Kadir and Cevdet, we see that there are different approaches to restoration of Ulucanlar Prison as a museum. Kadir, with suspicion, doubts the intentions of the state bodies for making such a museum and he expresses it by telling, "Başkalarına malzeme olmamak lazım." When we think that statement together with the municipality's effort for keeping others outside of the decision making process of the restoration, we can see that his doubts are not gratuitous. Whereas, for Cevdet, even such a deficient attempt of preserving Ulucanlar is valuable to some extent in comparison to its complete destruction and erasure of their memories. However, other than Cevdet, my interviewees did not invest emotionally in the museum. For them, the museum offered such a representation that as if leftists, rightists and juridical prisoners had suffered equally, or exhibited their clothes or objects used in Ulucanlar by these people. Such an attempt of the state for an organized remembering did not mean much to them; they had memories marked with their experiences in that place. And thus the way they problematized representation is grounded on a conceptualization that aims to replicate their experience, at least a sense of their experience. Because according to them, since it was a prison, the place is meaningful with the experiences in it. However they believed that they could be

represented in a better way and most of them criticized the voices/cries that come from the speakers on the walls of isolation cells' corridor, and that critique is remarkable since it carries significant clues about the way that the municipality chose to represent them, and the way they remembered themselves. Based on their own narratives, we see that the strikes, as acts of resistance, constitute a great part of their memories of Ulucanlar Prison. However, the museum had almost no remarks about these strikes and how resistant these people were, except one, which they consider to be serving for the justification of the massacre they had been through. Reducing them to bodies who only suffered, rather than people who had political agendas that they fought for, the state created an image that former political prisoners did not accept. In short, looking at examples of Kadir and Cevdet, it is possible to say that while some of them fixated on the erased traces of their experience on the buildings face, others were keen on opening a space where with new practices that would be taken on, the museum might still be meaningful.

Believing that they could have been represented in a more accurate way, a lot of them were simply disturbed by the restoration. The restoration had begun from the walls, and since the place used to be a prison, the walls were an iconic part of their experience and one of the defining features of the place as a prison. Restoration of the walls, either through their demolition or removing the paintings on them, "perform the erasure of the political" (Draper, 2015:67). For Salih, a prison is all about its walls; and when you change those walls; you want to erase the past imbued in them.

Salih was there during the 1999 military operation and made a documentary about it, and said that when he entered inside before the restorations began, he could see the traces of

his past; he could see the holes that bullets made on the walls; but after the restoration; he could not find anything to relate to, so he got out. He found the current state of the museum as 'sympatique'. Because, "Museum-making process is a very bitter [experience]," he said:

> at least on my part, when I made the movie I walked in there and it was not changed and I could [sense/relive] the old periods. I wanted to, needed to see it one more time before I completed my movie, and when I went there it was changed, most of it was done, except the little parts for the museum. It became a bitter thing, a whole other space, the inside of the wards are the same, in terms of their form, but the basis of the prison was changed completely: the doors you enter, the entrance to the yard (havalandırma), all that turned into prisons that we see in TV series. Because when I first came back, it is also in the movie, and there is a lot that is not in the movie as well, the people were very scared while walking inside, even though I said that this was the best prison for us, they were excessively scared.

On the meaning of a restoration in a place, Salih said:

> The mindset that needs a restoration itself should be discussed, because why do you do it, there might be a possibility that it may come down, etc. But you must have seen the walls of Ulucanlar, the extent/width of a Wall is almost a meter, and those are stone walls, very strong, there is no possibility that they may come down after a thousand years. So, the restoration is a physical modification, not a restoration. What can be considered in relation to the museum administration's "we had to paint over or change them to better the conditions" is this: it was probably cleaned or painted over after September 26, 1999.

But even though it was painted over, Salih told me that he was able to follow the traces of his time there. It was much worse for him the last time he entered and the restoration was complete, he said:

> When I saw the changed state I was affected much worse, I mean I could not even continue to film, and we had an argument with a guard there and I left. But, we always criticize the system part in this process, but I think in these processes the parties/agents that consider themselves democrats do not take the correct position and it is the reason things came to this point.

He was especially criticizing the Chamber of Architects, for “being a victim of their own caprices” and said they almost kicked him out of there while he was trying to film his documentary. His main criticism pointed to the fact that they call themselves democrats, and he was trying to tell his story there, and he was part of the past of the place that they are trying to turn into a museum, in order to create a memory place. His solution was not to criticize others but for the agents, democratic agents to work together and own the process, with every part of it. It does not work with compromises such as “okay, you had restored/changed that place but at least leave this part.”

What he comes back to say about the museum is this:

> In the end, the whole place is meaningless now, it may mean something to people that come to see it [and did not see it as a prison or did not stay in it], it may really mean something to them because they see it without knowing its former state, and they may think ‘how did people live here, a hundred people shared this kitchen etc. they can think all of this, but from our perspective, when you compare it to its former state, you cannot feel anything from your time spent here, it is erased, when I went inside for the second time that is what I meant by I was affected more, I could not relive the feeling that I stayed in this prison, it has changed that much. And I thought, why would you build another shaped-wall instead of this, there was nothing wrong with that.

On entrance, the prisoners’ personal belongings were confiscated; they passed amongst guards and soldiers to go to their wards, and the walls stood for the solidification of the impersonification attempt on the inmates. Cemal, said that there were many nights that he sent his soul out, through the cracks on the walls; he imagined he was out. For most of my informants, the cracks they initiate in the walls of the prison, both symbolically and quite physically, were indispensable parts of what Ulucanlar Prison was for them. The writings on the walls, the books were all representative of their efforts of asserting their

subjectivity, as means for denying the prison, and thereby the state, the capacity to undermine their agencies. Kadir placing an importance to their agency, said:

> The museum is in our brains, in our consciousness. What they did is just a building. This is it. I mean, this state, that is being told to be all-mighty, put as among four walls, but could not keep us there. If it is a museum, it should tell this. If it is a museum. Museum should tell those who were massacred in the baths, those who resisted while they were losing blood excessively, those who did not give up while their bodies turned to coal.

Salih told me about the changes that were made during the restoration as the following:

> You will look at it and ask what history? I mean, in the fifth ward, there were incidents, people were killed, for each of them, the place they died has changed. Yılmaz Güney's ward has changed, you cannot see it now, but it was there when we first went in there, 8th ward and the cell system, back then it laid along the wards along the corridor, but it doesn't exist now.

The changes of walls are a recurrent theme in the narratives of former prisoners. Walls not only embody a physical blockage to the outside world, but they also represent a form of affective investment. The core of their prison experience was with walls; as the beginning and end of their imprisonement and their resistance to it. They were surrounded by them, thus their experiences were imbued on those walls. They wrote things on them, painted them, send themselves outside from within the cracks on them, or destroyed them. Thus, the search for the replication of their experience, the authenticity, starts with the walls. Therefore, destruction of the walls created a feeling of their memories being destroyed. In prisoner's perception, the modification of the walls modified what Ulucanlar stood for. In the words of Salih,

> The Word 'wall' itself symbolizes prison, and it is very important, if you want to change that place, the first part you choose to start would be its walls. Those walls shaped our brain, of course the experiences as well but if you change the walls, you want to erase something from there.

Another common question I was asked by the former prisoners who refused to visit the museum was about the iron bars that were put over the 4th and 5th wards' yards. As my informants told me, these bars were put up there after someone escaped in 1991, and the prison authority could not figure out how they did it. That is why they had put up those bars above their yards, to be able to keep them in the prison, to block any part where they could get out. But, while doing that, they also put something between the prisoners and the sky, the only place they could get a glimpse of freedom and relax, was now filtered, caged with bars. This was another iconic part of their prison experience, and all of them wondered whether it was still there in the museum. Mithat[29], for instance, asked me if I noticed the iron bars above the 4th and 5th ward's airing yards, I told him that they had taken them off; and he was surprised. Similarly for Bahtiyar[30], any representation of Ulucanlar Prison without the bars is inevitably deficient. That is, for Bahtiyar, without telling the desire of freedom, the escape attempts, the 'freedom protests/actions' as they called it, Ulucanlar Museum falls short in capturing the Ulucanlar Prison that it claims to represent.

The bars are also significant for İhsan; they signify a very peculiar message of not being free. Like walls, bars also carry a meaning beyond their physical function:

> The only sense of freedom a prisoner gets is when he looks up to the sky, and when you put something between the prisoner and his/her sky, this creates a sense of hopelessness.

---

[29] Interview with Mithat (and Bülent) on June 9, 2014, at a café in Kadikoy, Istanbul
[30] Interview with Bahtiyar on June 18, at an open teahouse in Izmir

Besides the physical components that marked their experiences, most of my informants also looked for impressions they have left as traces of their trajectory there. Bülent and Mithat asked me whether the writing on the wall ("Kanla yazılan tarih silinemez"[31]) was still there. When I told them the writing was erased, but I saw a picture of it before the restoration, and it was there then, Bülent told me that,

> Of course, I saw a picture that was taken as well, a part of that writing was still there, they could not erase it. The writing resisted there.

From his perspective, the writings were proofs of their agencies against the suffering inflicted on them and were part of their resistance. In their view, the museum project itself was a continuation of the erasure of a bloody history. Yet, the writing has resisted, as they did. Bülent and Mithat have also asked me about their books, and whether they are exhibited. Telling me how in any operation the library was attacked first, they were not surprised when I told them the books were not exhibited. Books, they told me, were a very important part of their daily life there, and the fact that they destroyed the books and chose not to exhibit them was telling of this museum project. For them, as for many others, the museum was the sequel of state's attempt to absorb their resistance. Prison deprived them of their freedom, and now, the museum was an attempt to absorb their existential struggle.

During their times in the prison, against the overarching measures taken, they managed to come up with ways to overcome them. Halil[32], for instance, told me that he remembered Ulucanlar with the hunger strikes they had done there. For him, they would always find

[31] The history that is written with blood cannot be erased
[32] Interview with Halil, on January 15, 2014, at his office in the municipality, Ankara.

ways to protest, and express themselves: ‘it doesn’t work if you captivate a political prison; if they can chant slogans then they will; if they have nothing else to do; they will go on hunger strike, they will find something.’ For Halil, like for Bülent and Mithat, their resistance was what defined Ulucanlar. By erasing the traces of their existence, which they conceptualize as resisting in itself, the museum becomes a void representation. As Halil puts it:

> I assume the museum is an emptied place. I did not go and see it myself, but exhibiting the works of people, or their clothes etc. are not so meaningful on my part.

Without the necessary components that contextualize the political prisoners’ subjectivities, the representation provided in the museum depoliticizes their experience. Mere exhibition of the objects, in other words, falls short in capturing the political atmosphere of Ulucanlar Prison. Kadir too problematizes what I have referred to as providing a representation that is devoid of content:

> As [witnesses] of the recent history we have been through a lot in there in Ulucanlar, and it is not meaningful for me, just to go to see the roof, or its architectural structure, or taking your kid there and tell her/him that, ‘I stayed here,’ etc. (…) I mean, I don’t want to see the gallows of Deniz’s. What I would like to see is what he had said while going there.

By approaching critically to exhibition of physical objects, he refers to a lack of reference to content, which is highly related to the state-led construction of Ulucanlar Museum, which is discussed in the following sections.

3.2. Problematics of Museum Making

In this section I discuss the general problems of the representation of making a museum out of a former prison and problems with its representation As formerly put, the state provides the society with a grievable past by making such a museum. But in doing that, it also discursively defines what and who's body counts as "grievable". In the case of Ulucanlar, creating "innocent" images of the people included in the museum defines what is worthy of being remembered. Yet, since those remembered were not "ideal" subjects of the state, their representation has to be tamed. By reducing the memory of the prisoners to their personal belongings that do not have any overt reference to their political subjectivities, in a way, the state adds them to its hegemonic reach. As it deprives the ones it represents of the political content on the one hand, on the other, it marginalizes others and renders them as those who are not worthy of being remembered. Through making such a distinction between former prisoners, it constructs my informants as radicals or terrorists and their experiences or bodies as not grievable (Butler, 2004, 2009). Taken as such, neither inclusion nor exclusion from the museum seems desirable.

My informants, generally believe that what AKP government did with the museum looks like coming to terms with September 12, military coup, one way among many that they are trying to do it, but again, they are critical of it. Even though the museum marks the beginning of Ulucanlar Museum with the place's use as a prison that began in 1925, the part with coming to terms with September 12 military coup is an important one, as the

Mayor of Altındağ Municipality Veysel Tiryaki mentions in the museum book. They had quoted the then prime minister Recep Tayyip Erdoğan saying: ‘We cannot build a bright future without first facing with our past.’ And thus part of what this museum aims to do is to expose September 12, so that similar periods may never come to pass again. Many of my informants are aware of the problems of facing the past, and some of them regarded this as throwing those who were bringing this issue of former prisons up a bone, and through making this place a museum they wanted to silence them for a while (by implicitly stating ‘what more do you want, we turned it into a museum’) and some others stressed the fact that this museum was a prison once, and today the problems that the prisoners face in the F types are not discussed at all, what is more, what this museum does is that it disables further critique. Because when people come here and see the isolation cells, they do not put up a structural criticism that reaches to what is happening in F-type prisons today as well. And some of my informants said that they will not recognize Ulucanlar Museum as a museum until this problem is solved, and that the museum could gain meaning only if this problem is solved, or at least attempted to be solved.

3.2.1. The ‘History’ That the Museum Tells

In this section, I argue that, in line with my informants’ narratives, even though some of the things (like Deniz Gezmiş’s speech while he was taken to be hanged) do exist in the museum, the museum presents them in isolated spaces. What I mean by that is this: many

of the people who were sentenced to death claimed a political agency. Both the leftists and the rightists. And even though the museum tells their story, the story is constructed to stress on the parts that would touch the spectator's conscience. Thus this neutralizes the people's agencies and deprives them of the identity that they had claimed for themselves while they were alive. They were all 'good kids' when they were young, their family members told what they remember of them and all these narratives exist in the museum book (and some of them are in the museum, but not as the stories that were written in the book) but these narratives of the people does not lead to any understanding of why things that happened did happen. These narratives do not open a way to criticize the military coup, or the politics that the different governments had followed to impose their ideologies. What they do is to sadden people for those who died once more. There is no way a visitor can find what it is that we should do to prevent those things from happening again for example. And I find this part particularly significant, because when it is done in this way, it hides the intentions of the state actors and bodies back then, and thus consequently, now. Thus here the visitors are expected to fall into that naivete Trouillot mentions (1995).

Most, if not all, of my informants are cynical of the museum due to its state-led construction. They reject to take the museum as given, and critically look for explanations of why the state would have Ulucanlar as a museum. By drawing on what the museum would look like if actual subjects of the museum had done it and comparing it to the museum's current state, they critically assess the question of why the state would want a museum of its atrocities. For Ihsan said:

> Ulucanlar was a prison that many revolutionaries were sentenced, and they are the ones that were given the least representation in the museum. They accorded the museum more to the rightist prisoners or more religious prisoners, and it is important that they are included too, because even though being a revolutionary puts one under the heaviest circumstances because the government deals with them more fiercely, the revolutionaries are not the only victims of state violence in this country. But if it were left to us to make the museum out of that place, we would have done it differently. Take the voices that come from the corridors, in the isolation cells; the people who were put in there, showed more resistance than anyone, that's why they were sent to those cells, and yet the desperate cries in the corridors.. it could have been different.

Taking cue from a similar perspective, Kadir tries to contextualize the museum into the historical period it exists in:

> We should not consider this museum out of the context of the current government and its general policies. It should be considered like that. Now, sometimes… but despite that, now I am thinking while talking, is it possible for us to reclaim it, and create something else out of it, to give different messages? It is theoretically possible. But now, I don't think that the museum is in an independent state from the municipality in terms of the relations, and thus it becomes impossible. It becomes impossible, but can something be done in spite of it? We can have the commemorations of May 6 there for example. If it is a museum, three saplings were hanged there. But they are against the May 6 commemoration, they would not have us do it there. Supposedly they are against the death sentences, but they would not commemorate Denizs. (…) It is emptied in that way, because they act in a way that says: 'If it is to be done either way, then we should do it.' (…)They gave Menderes' name everywhere. The airport here is named after him. For me, he sold the country, but they would not commemorate one who died for it.

These narratives point to a tension between a desire for publizicing their sufferings and their resistance on the one hand, and on the other, there is also an awareness that at the hands of the state, such representation is inevitably prone to manipulation. The display of prisoner's experiences work as "'permanent tools' of education" (Luke, 2002:218), and there is a constant negotiation on part of the prisoners' about what this education may

entail. For Cevdet, "there are two ways to create this kind of a museum: one is 'we will do it again if it is necessary' and 'let's not let it happen again.'" But he does not take Ulucanlar Museum in the second category. He sees Ulucanlar Museum as part of AKP's agenda for providing a nice picture of itself by the means of emphasizing atrocities committed by former governments. Similarly, Kadir is suspicious of the "education" the museum provides as well:

> Ulucanlar is, especially for the political prisoners is a dungeon. Now, how do you make a museum out of a dungeon, how to attribute a meaning, would we expose the dungeon, set the resistances and the heroic acts that happened there as exemplary for the future generations or would we demonize the place and cause the people to cower and fear more, that is the main question.

Both Kadir and Cevdet attribute the museum a disciplinary function, and rightfully read it as a tool of governmentality (Foucault, 1977, 1978). The claimed intention of the museum is being a place 'where we can take lessons from the past'. The meaning of this sentence changes depending on to whom that it is addressed. It might be interpreted as a lesson that the state should take and act in a more democratic way, as well as just like Kadir and Cevdet emphasize, it might be interpreted as state using an iron hand in a velvet glove and telling its potential criminals that "this is what I am capable of, and if you do not act as I approve, you might very well be subjected to this violence".

Another tendency among my informants is thinking that AKP is using this museum to exonerate itself. As Mithat puts it:

> Coming to the subject of Ulucanlar becoming a museum, it's a completely eye-washing museum that is based on lies. I mean, if you are going to write the history of Ulucanlar it would have to include the revolutionaries, it would have to include the resistances there. On the one hand their democracy game,

> they try to look cute even while doing this museum; the main thing is that they act planned, they do a museum that would not remember the revolutionary past. So, then, this is not a museum. At least for people who had lived there. Those who witnessed those massacres there, those cruelties, or those resistances, those who lived the resistances, that place cannot be considered as a museum. It is impossible.

For the former prisoners, the nicer picture, which does not represent the actual conditions, is necessary for the type of discourse put into circulation by the museum. By hiding the severities between the sufferings on part of leftists, rightists and Islamists, for Nail[33], AKP absorbs the political history of Ulucanlar:

> They put one leftist, one rightist, and one Islamist side by side, trying to make it look like that the state had badgered them equally, which was not the case at all, like all three groups had suffered here, that is not the reality, that is not the reality at all, with that part, museum does sound nice to the ear but when you look at the content its empty. They hide its history, there, the finest of the bastinados, they were called 'haydar', were broken, they should [put] that, they should make those gallows talk there, there were resistances, there were chains, shackles that were put on people's feet when they were going to court, (…) I mean, they say we have been through so much, they had not been through anything these Islamists at September 12, March 12, May 27, before that during Democrat Party period, Inonu period, the leftists were the ones who were oppressed, all the time.

For Bülent too Ulucanlar Museum is part of AKP's claim to confront the September 12, but he argues,

> In fact, Ulucanlar is a mirror of those who govern us. You don't need to go too far back, for example there is the period when Yılmaz Güney stayed there, there is even a movie about it, (Duvar, telling the children's ward), afterwards Deniz Gezmişs' time comes, under the oppressive circumstances of March 12, they were taken and without a fair trial, and in complete secrecy from the public, they were brought and executed there. Afterwards, in September 12 process, the opponents of the injustices of the system were arrested and executed, they have been through a lot in Ulucanlar, so the place is a center of a resistance in a way.

[33] Interview with Nail on June 14, 2014, at his house in Bursa

However, he does not think of this museum as a September 12 military coup confrontation, Mithat completes Bülent's sentence there and says:

> It is because all the famous people have stayed and executed there, that is why it became a museum. But they have put Deniz Gezmiş there, and emptied him, not Mahir Çayan, because he killed someone, and when you kill someone it is legitimate to execute you, but they created an innocent out of Deniz Gezmiş, stripped him of his ideas, something like where Che stands today, everywhere you can see his face, but he has been emptied as well.

For them, AKP hegemonizes Ulucanlar Prison's radicalness in the process of turning it into a museum. Bülent goes on:

> If the government was sincere and honest about turning Ulucanlar into a museum, they would have created it with everything that has been lived there. That place stood with its tortures, with defending beliefs, with government's massacres even executions, and not only those who are prisoned, but also to their families. If they were sincere, they would have made the necessary self criticism, and said these were our people, such and such things are done but those shameful events will not be repeated anymore, and they should have put everything that happened, everyone that died… But now, with this state, it's politics of destruction on work.

It is exactly the lack of shame in Ulucanlar that paves the way for the discursive task AKP takes on. Shame implies a contribution, that is, it refers to the acknowledgement of having a part in what has happened. But as put by Mithat, "they would not say 'shame' that easily, because that would require that they feel shame for their past which is so precious to them". Because shame calls of acknowledging responsibility, and implies a willingness to disable the origin of shame's recurrence, politics of shame is risky in that terms; it can re-form a community and thus announcing a shame has public implications (Ahmed, 2004). Without expanding the criticism to the questions of what enabled such scale of violence, which inevitably necessitates a critical engagement with the past, a

coherent politics of shame is not possible. But a representation that trivializes the constitutive relationship between AKP and the military coup, and posits it as unrelated to what has happened there, allows the room for comparison, whereby AKP is discursively constructed as the democratic party confronting the military coup.

For my informants too, Ulucanlar Prison provides a convenient ground for AKP to foster its "democracy" claims. Thinking in that line, Nail says,

> If they want to take over the responsibility of a place, of a history,- why don't they make a museum of Madımak, there is the demand, there is the pain, why? That would be genuine, but this is part of their deception strategy. They look democratic that way.

AKP's use of Ulucanlar as a way to polish its democratic face is only possible by depriving Ulucanlar of content. In other words, the discursive task at play Ulucanlar is only possible by the nullification of the political prisoners' voices, and the erasure of the atrocities committed there, which are still widely experienced in current prisons. Pointing this selective erasure Mithat asks,

> Why did they turn it into a museum? By doing that they have erased many things, this is part of their democracy game ('demokrasicilik oyunu'), 'look we have turned this place into a museum,' yes it's a museum but can we see the traces of the massacres when we get inside? Can you? The core of the matter is that this museum does not represent those who stayed there. That place being called a museum is not even state's confession. I mean... This is just the effort to look cute to 'some'; and to silence those who question them by saying 'what more do you want, we even turned this place into a museum!

But it is important to note that most of my informants do not take AKP as an exception. For them, this museum is representative of the Turkish state. As put by Cevdet:

> The problem of coming to terms with the past is always superficial in Turkey, for example, Dersim; it was a part of AKP-CHP issue, no one cares about the testimonies beyond that.

One (possibly) conflicting narrative is Münir's narrative, because he believed that exposing these tortures of the September 12 period can be a positive progress. Even though he thinks that Ulucanlar's museumification can be coincidental (in that to turn it into a museum, emerged as an idea after it was closed and did not come from the municipality) he believes that via this museum, the tortures and the horrible treatments that the prisoners had received are being exposed:

> The museum… well, the places from the September 12 period, or after the totalitarian governments, these sorts of torture places are exposed and turned into museum for people to see. I find it important in that aspect. Showing the tortures openly to the society, is a good intention of those who created the museum. It is a positive thing that it turned into a museum because people suffered a lot there. I should tell you, I went there after it became a museum, there were solitary confinement cells behind our 4th ward. I had never been there duing my five-month-time in Ulucanlar, I had been in those cells in other prisons but not in Ulucanlar, and when I saw those cells I was afraid. There is nothing like that. You could not get your voice out through that door. If you are sick, you are dead. (…) Normally in modern prisons the cells are different than that, that place was something else.
>
> And coming to museum again, it is something like a monument of shame, it has that sort of function. It was done in Argentine, in Chile, they gathered people to torture in stadiums and those places became museums, too. In Turkey they would not do that. The place already lost its function as a prison, maybe it was because of that that they turned it into a prison, 'Let's turn this place into a museum, and let them see how democratic, how humanist we are', it could be that line of thinking too.
>
> But despite everything I find it important that it is being talked in the media, among the people, it is not only known by those who live near it. It is important that the society knows, and that is why I find it positive in that aspect.

He finds it important that the place became a museum, in spite of the representation problems, in spite of the fact that the visitors cannot understand how it was to be a

prisoner, he still thinks that bringing these topics from the history to discussion is important. He sees this as a beginning. Münir was my only rightist informant, and he brought a different point of view. He said that this act of turning a former prison into a museum can be considered as an apology; however it was not one that he accepts. He thinks that there is no way to justify the military regime and the violence it imposed on people. He thinks that other torture centers would not be exposed as Ulucanlar, he does not believe it to be possible to talk about that issues openly, but not taking into consideration the initiating intention (because it can be overlooked, according to him) the museum still does open up a space for people to talk about all that.

Turning to my leftist informants, on how to talk about the state violence that they had experienced or how to use the museum for more in that line of thought, many of them said to me that this is my thesis, of course I would decide what to write, but they would prefer it if I did not write the torture so that anyone who reads it would pity them. They wanted to be remembered with their resistances, not to have others pity them. So; they are again rejecting the line of thinking Münir had suggested because they do not want it to be discussed that way. For example Kadir is completely against the idea of exposing torture in a way that creates horror:

> The major came in, and said: 'Kadir, welcome,' 'Thank you,' it was the major who tortured people, they blindfold people and take them to the other side, he was one of those people who were responsible for that place, he told me, 'tell them,' he said, 'tell them the tortures you have been through,' And he was sincere in telling that! There was no role playin, he was genuinely wanted me to tell. Back then I was too young, I could not understand, what does he mean 'tell'? How could I? Let's say I did, what would I think while telling it, I would think that I would be exposing the state, but now the torturer of the state comes up to me and tells me to share the tortures, that was

> very surprising for me. Years after, I saw that on a book about Germany, the Nazi's Concentration Camps, it said the torture does not have any effect if it stays among the closed walls.

Since he was so against the idea of telling the torture, I asked him so how to make others hear, since many people receive news through mainstream media, and media would probably strip the story of its political skin, and present the pain. Could that not be a way for people to hear and understand from a different perspective? But he said that if it makes them hear it, and not fear it then it would be okay, but presenting just torture only increases fear in people. Because there is a tendency for an over-representation of the bodily pain; even though it is not something representable (Ahmed, 2004: 22). This only leads to more fear, he said people can endure anything, and these stories should not be told where they could be consumed only within the limits of fear.

> Now we should handle talking about Ulucanlar as if we are approaching the politics of torture, and think of ways to make them meaningful, or how to make those who fight for democracy benefit from it, and think of the perspectives to present it; we should approach to the museum in the same manner. If we were to do it, we would have told the resistances. We were the addressee of the September 12 military coup, those system parties were not the victim, nor the addressee of it, there was one addressee, it was revolutionaries. And those were the ones who resisted in the prisons.

And he thinks there are some things that still can be done to reclaim the museum:

> I think what we do, what we will do is more important than what they had done. Maybe it is not much for now, but if we can create something on our own it would me more meaningful. And for that, we should corner them and say, 'So you were against September 12, you were against torture'… We did not question much back then, we accepted the condition as it was, it was legitimate –in quotation marks– for us, but when we look from this perspective, there are things that we can do about the museum.

3.2.2. Problematics of Coming to Terms With the History of the Prison

My informants mostly put forward the September 26 operation in Ulucanlar, the 'massacre', and they told me about that. Even the ones who were not there, they knew the people who died and they were still very angry about it. In the museum, there are 6 newspaper pages from the newspapers of the time. In the media, the operation that had resulted in ten deaths and at 40 injured[34]; took place as a 'justified' one, because in the prisons, 'there was no peace', the political wards were too crowded, and prisoners were 'causing problems' and rioting. Such framing posits the operation as "something had to be done." One of the headlines from the newspapers was a picture, given as if it was taken five minutes before the operation, and ¨the DHKP-C prisoners were giving victory signs¨ (Hürriyet, 1999)[35]. Cevdet falsified this photo, saying that, "I knew this protest, it was almost a year ago from the operation. When the mainstream newspaper first gave the news like that, it was heavily argued over and falsified, but again, there you have it, the same newspaper has been put in the museum." In the museum book; the operation has been mentioned as the rehearsal of the "Operation Return to Life," and they even recognized the irony intrinsic to the naming of the operation. However, the 'problems' that emerged in Ulucanlar Prison was told as overcrowd wards, from which both political

[34] TBMM report (İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu: *26 Eylül 1999 Ulucanlar Cezaevi Raporu*)
[35] http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/09/28/hurriyet.asp

and ordinary prisoners were disturbed by. And there is no more reference to the prisoners in the book.

Some of the leftist journals and periodicals, however, covered the operation differently.[36] Some have made a case-issue for it. And they all have emphasized that this operation was presented as a cover of legitimacy for the foundation of F-type cells in Turkey that would keep the political prisoners in isolation, and was planned for months.

Nail said,

> This *Hürriyet* newspaper, this Ertuğrul Özkök, they do not have a place to rest, they are the main reason that this massacre was justified, that other people thought it served us[37] right, they put a headline: '5 minutes before' and then they put up the photographs of the massacre. They don't have a place to rest, these are such dishonorable actions.

He continued to tell me that it was taken two years ago (here he contradicts with Salih, he told me that it was taken one year before the massacre, but since these people have memory problems because of the hunger strikes they have been through, the differences are overlookable after all, because what matters is that the picture that the very mainstream newspaper put to its headline was taken at a time unrelated to that operation), they had celebrated many things in the prison, and that photograph was from one of those celebrations.

Nail also told me of his experience in another prison during "Operation Return to Life" ; the gas did not hurt them at first but then the places it touched blistered and hurt a lot. But

---

[36] I have searched the news about Ulucanlar in Vatan, Ekmek ve Adalet, and Kurtuluş periodicals' archives.
[37] Here by 'us', he means the members revolutionary organizations, he was not there on the day of the operation, however his friends were, and he does not separate himself from them.

at first it just felt as if one's skin is wet and slippery. And he told me that the colonel who was spraying this gas was laughing during the operation, 'they are murderers,' he told me:

> Something similar happened at the Ulucanlar, they poured acid, they cut with razors and put chemicals, there were all kinds of torture in Ulucanlar. Now it's a museum, belvedere, people would go and see…see what, there is nothing to see, those are not up there.

Despite the eminency of torture in Ulucanlar, for Nail, 'that massacre, September 26, 1999 is what made Ulucanlar, Ulucanlar.' Yet, neither their resistance, nor the perseverance of torture is given space in Ulucanlar Museum. But for Kadir, this is expected:

> You take a defenceless person, not on one on one but with your specially trained teams, you hurt them, did things to them, but you go on to torture them, being massacred is the only end there. Now, how would they tell it, from their point of view? We can tell it from ours, not yielding to them, not giving up, defending humanity, to die rather than to give up to that atrocity is an honor. Where are the perpetrators of it now?

For Kadir, for the state to justify the massacre, a particular representation of life at prison was called for:

> At the time Ecevit formed a coalition government they go up to the President of the Republic, you can find it in the newspaper archives, the President was Süleyman Demirel at the time, he gives instructions to them to solve the 'prisons problem'. As if the prisons were places that the state could not handle, that they could not get count, that those were the places of training, military training, and with constant conflicts, that even lead up to the weapon training and so on. If it was like that nobody would stay inside, we would have got out. It wasn't.

Such representation is also at play for the initiation of F-type cells, which created a convenient environment for the control of the political prisoners. In the ward system, people were put together, which enabled them to establish relations of solidarity, and to resist, which, in turn, made it much more difficult deal with them. As mentioned above by Salih, Ulucanlar Prison Museum does not represent the prison life; and if/maybe someday someone were to decide that the F-type cells should be museums as well, it would help us grasp the process all together completely. He says, "Ulucanlar just covers over the fact that political prisoners still exist in this country, and in very bad circumstances." Despite the centrality of resistance to F-type cells in Ulucanlar's history, the museum does not have any overt reference that convenes the discussion the problems inherent to current prison structure. The museum, for Mithat, had a chance to initiate a discussion on F-types:

> Let me tell you that they were partially successful in that, after Ulucanlar massacre, then Operation Return to Life following afterwards, and then the F-type prisons were erased from public opinion, up till Gezi, and even then, it does not come up as much as it should. There are nearly 1600 prisoners that are sick and dying in the prisons and nobody knows about them.

For Salih, F-types is still a burning issue, and for him, putting people in cells where they will be single is a lot heavier than that operation:

> We got over that process with 70-80 people chanting slogans together, a day, two days, some people lost their lives, families went through a lot, but right now maybe ten thousand people in the cells go through a much bigger tragedy.

Importance of solidarity and being organized was a commonly emphasized point during the interviews. My informants express that the state is aware of the fact too, and therefore

it attempts to prevent these people from getting together and acting collectively. For Mithat, F-types, and the massacres were deliberate attempts of breaking them:

> We were 70-75 people in a ward. And people got strength from each other. We could not be de-identified. They wanted to de-identify us that is rip us out of our identities; but when we were that many, they could not do that. So Ulucanlar [massacre] did not come out of nowhere, there are steps that lead up to it.

It is clear that my informants does not trust the neither the agents nor the bodies nor the representatives of the state. This comes from their experiences from the previous encounters. Bahtiyar told me:

> If you pay attention, a great majority of the people whom you have talked to did not go to the museum. I didn't either, and I will not. I thought this project was what I thought it would be from what has been written about it. First, I think the places like Ulucanlar, Kızıldere, are special places and should be remembered in a country, they should not be destroyed, that is true. But Ulucanlar's history is also the history of cruelty and also the history of the process from the formation of the republic to the F-type prisons. Why did I say F-types? Because their rehearsal was done in Ulucanlar and it resulted with the death of our ten companions/comrades. And I believe that these places, should not be places where fascism exonerates itself. And people should not be a means for that.

He continued to tell me that they could not do this while still continuing the massacres, he told me that the tortures still go on in the F-type prisons today. And those who wanted to turn this place into a museum defend what is going on in F-types, thus this is not a thing of the 'past', it is very much present.

So, many of them believed that this museum also is one layer on top of many others that prevent the public to discuss that the actual problems the political prisoners are going through today. Here in the museum, the spectator is expected to grieve for the past, but what they do not know is the problems and the pain that they come across in the museum

are very structural and still do go on; “but the focus on The Past often diverts us from the present injustices for which the previous generations only set the foundations,” (Trouillot, 1995: 150). This is the main reason that most of my informants recognize the Ulucanlar Prison Museum as a museum.

Nail said that there is no possibility that the place is a museum for him for example. He said,

> To me, that is an institutionalized place, should be symbolized with its tortures and executions, especially Denizs’ execution, and memorialized in this way but they ripped the place out of its meaning, emptied it.

He was talking how the current government, AKP was putting on a mask of democracy and claiming the places that they would not normally claim. According to him, they only look like they are embracing the place, but they really did not and they used it as a means of their ‘demagogy’, and this is what they are stating with their general actions and museum was a part of this. Nail said:

> what this AKP mentality does is to playing to the display window (vitrine oynamak) This is the political dimension of the issue. That has reasons as well…With the deception method, deception, as in showing things that are not in fact real, as they were real, they are very successful in that field. And now, when they first formed the government, they had votes but they were weak in the state organization,…. And back then, what seemed like adaptation for the EU, like democracy, like following a different path in Kurdish problem, maneuvers etc, they degassed the society this way, they rehabilitated them in a way, and they claimed those that are symbolic to the Left, like Ahmet Kaya, like Yılmaz Güney, or giving back Nazım Hikmet his citizenship back…but this was not their essence, this was ‘takiye’, to strengthen and to keep those parts of society in their reserve, and as a matter of fact they were successful, at the referendum, those who said, ‘not enough, but yes,’ were those who took their takiye... What I mean to say is this: they did not do things with a manner that tries to gives justice to the things value, history, etc.but they did things as long as it served to their benefit, that’s their

> political standing line, and they are professionals in that. Creating a museum, and blending it with the September 12 military coup, and now with a fake trial they look like they have put Kenan Evrens on trial… they do this kind of thing well. And thus they create democracy apostolate for themselves, and leave the other, chp etc., as those who claim the state, the military, the coups etc. through their democracy mask.

The shared point by the former-prisoners was that even though the governments and the agents change, the state structure has not changed, and they do not expect the different actors to behave differently. In other words, the attempt of creating a more democratic image, which positions the current government on the side of the victims of state violence rather than its perpetrators is not accepted by the former-prisoners.

The museum that they would create would only include their representation that might exclude some other actors from other periods of Ulucanlar's history, but my informants are not in any claim of creating an all-inclusive representation within such a space, especially while they think they already do not have the means to make their narratives heard. However it is not the subject of this thesis to find an answer to who/which party should do the museum and claim the representation to its own; rather provide a space for the narratives of those who had experienced the space, but were not represented in the museum.

In the next chapter, I will give the visitors perspective to the museum and try to form a connection either verifying or falsifying the former prisoners thoughts on the representations of the museum.

CHAPTER IV: "TAKING LESSONS FROM THE PAST": DISCIPLINE AND MUSEUM

Aslı Gür likens the museums to those three-dimensional books that people used to read when they were kids: they were the kinds of books that even if we could not know the story through the writings, we could create a story for them within our world of meaning and it is possible to read and create more than one story (Gür, ed. Özyürek, 2001: 215). The reading of the museum is partly provided for the visitors, in the organization and the placement of the exhibit objects or the routes that provide an order for walking. These elements are given, and they give a setting for the afterward many possible readings. It is up to people's imagination after that, to read the exhibit objects. Barbara Kirshenblatt asks "Why as the museum visitor to look closely at something whose value lies somewhere other than in its appearance?" (Kirshenblatt 1998:17) In Ulucanlar Museum, it looks like this question is null because first of all, the place where everything that is included in the museum narrative is turned into a museum. However when we look closely, her question is valid in so many ways: Ulucanlar Prison Museum seems to erase the memory of the place from the place after the restoration, especially those who stayed in the prison reflect upon it so. However, they have gathered the objects from the former prisoners family's that they have used while they were in prison. These objects do have a wide range, from a hat to a fork, but it rests on the imagination of the beholder to place them in their place in prison, and thus the history narrative the museum creates. In the museum chapter I read these objects in line with Stewart's arguments for collections and souvenirs and try to adapt her point of view of those objects to Ulucanlar Prison

Museum's exhibit objects. I also argued that the museum gives a vague experience in that it does not provide a complete understanding of what it is to be a prisoner within those walls, it gives the visitor spectacles to look through, and from within the frames of that spectacle, the visitor can see what happened in the prison. In this chapter, I discuss how the visitors perceive the museum; how do they experience a former prison that is now a museum, and how do they read the narrative that is constructed in the place.

I want to understand how and if the visitors of the museum separated the narrative of the past from the present in their reading of the place. Because "the past, as embodied in historic sites and museums, while existing in a frame which separates it from the present, is entirely the product of the present practices which organize and maintain that frame" (Bennett, 1995:130). And thus the visitors are "confronted with a set of textually organized meanings whose determinations must be sought in the present" (ibid, p.130). I have asked to interview people after they had completed visiting the museum.[38] There was not a single narrative that I can say the visitors felt; however their narratives could be grouped. First of all, so few of my informants had made the connection between what is being exhibited inside the prison museum and their effects in the present time. They either refer to the past or mention the cautionary tale it tells for the future. Clearly, this museum gives –depending on its audience– two kinds of narratives: first one tells what happened to the people and how 'unfair' it all was, and the second one represents the authority of the state through the prison building. Some of my informants came out

[38] I conducted all my interviews with the visitors outside the Ulucanlar Prison Museum between January 14-16, 2014, in Ankara.

saying that they feel grief for what happened to all those people, here they are specifically and exclusively talking about those young people who were sentenced to death, and some others were content with saying, “I will bring my family and friends here to see this museum, and people should come here and see this place and think twice before ever committing a crime, because this is what happens to you if you commit a crime.” These visitors continue to perceive the place as a prison, and following Foucault’s arguments of the prisons’ disciplinary affect, they are corrected and cautioned by the institution via the possibility of being a prisoner (Foucault, 1977).

4.1. The (Continuing) Disciplinary Function of the Museum

Kamil was a fifty-year-old man, who was living in Ankara, told me that it was his first time visiting the museum:

> Well, I have meant to come here for months after I learned that it was a museum, finally I had the opportunity. I saw that many historical figures, writers, heads of governments, who else… soldiers have been put on trials and were punished. Of course, everyone should see this place, why you ask, to see how they were punished, where they stayed, the museum has a corrective quality especially for young people, after seeing this one would and must think twice before commiting a crime. Because this is a very important issue. You do not learn these in schools. Only after seeing them you say that is where they stay. And it also urges you to read and learn more about how the events occurred in history, and personally I am very glad that I came, and I will bring my children, too. I wanted to come and explore it at first, and I am glad I did.

As he stated, he might have not know that Ulucanlar was a prison that since the beginning of the republic many of the people came to stay. But even though the museum

stresses on the political prisoners; the conceptualization and implications of crime and criminality do seem to get confused in the visitors' narratives.

Kamil was not the only one who thought that people should think for a second time before and if they are going to commit a crime. But in their narratives, the conceptualization of a crime resembles petty crimes so much so that the possibility that they got out with two very different narratives and combined them while answering in the interviews can still be questioned. But he was the only one that told me the museum urged him to read and learn more of what happened. Others on the other hand focused on the disciplinary function more. For example, when I interviewed Burhan, a fifty-seven-year-old retired worker he told me:

> Of course my first thought was that I would not wish this on my enemy. But that being said, I think it would be better for the people not to cause unnecessary disturbances within the country, to obey the laws and bring their families and children so that they could see this place. Because this place sets an example, and they could draw a lesson from it.
>
> T: What kind of an example?
>
> Burhan: Well there were solitary confinement cells, or dungeons, which are horrible places even in the museum. So one can only imagine how it was like back then. But despite their conditions, they are necessary I think. Personally I believe that for some crimes, death sentence should came back, no one should be able to kill, rape or harass another person. But that is my personal position on the matter. What I saw inside was the fact that those rooms were so horrible that one would even admit to or confess a crime that they did not even commit. And you could be closed in there.

I came across a former head guardian, Emin, he came back to see the museum with his nephew, Metin.

> Emin: I was a guardian here for twenty years. They changed everything, it is different, they changed the place to turn it into a museum, I wish it was in the

> former state, it would be better, there were a lot of small crowded places, the wards… now it's all diferent.
>
> Metin: As I have been told the inside structure changed, in order to make it more beautiful, turn it into a museum, but the whole architecture has been played with.
>
> Emin: For example, the prisoners were let out to get some air, they would pace back and forth, and those places were very narrow, if it was this wide and open would they stay in the prison, they would escape. (he laughed)

In Emin's perception, transformations are acceptable when the place is being turned into a museum, he was not angry or he did not discredit the museum on the whole for that. Museum officer Muzaffer's narrative ("we changed it for people to experience the museum better") is legitimate for him. However, since he knew the previous state he was not content, nor did he think that the representation was successful. The legitimacy of the transformations on the face or the structure of the buildings is unacceptable to those who stayed in the museum as prisoners, but for those who come to visit, it is reasonable, after all, what could they have done?

4.2. Lack of the Past and Present Connection

In this section, I will argue that the museum, even though being presented as a place to draw lessons from history, does fail to pave the way for the visitors to make the necessary connections to do what it entails to do. Is it enough of a lesson if the visitors say 'there are many bad things that happened in the past and I hope it does not happen ever again', is it possible to consider this sentence having any active effect on the precaution for any repetition of that past, does simply to grieve about the past prevent it from happening

again, or the question much more important than all of these is this: Is it –ever– up to the visitors to take precautions and prevent the history from repeating itself?

4.2.1. Death Sentences

Ali came to see the museum for Deniz Gezmiş, he was sixteen years old, and he came from Hatay.

> T: Why did you want to see the museum?
>
> Ali: I came here for Deniz Gezmiş, but I also saw other prisoners, juridicial prisoners as well. The covered tortures that were done in this place came to my mind, death sentence executions, these should have been considered while making the museum I think, many of them were hidden, and I wondered: why the entry to some places were restricted?
>
> T: Did you learn anything about Ulucanlar here, that you did not know before?
>
> Ali: No.
>
> T: How do you think, what you knew about the place was exhibited in the museum?
>
> Ali: The past is remembered with a lot of death sentences here, not with the torture, but while I was walking in the museum I saw a torture instrument being exhibited. I was surprised to see that, they say there was no torture here and they exhibit the instruments. That is both absurd and unreasonable.
>
> T: Which torture instrument?
>
> Ali: The shackles they put to people's feet for example.

I did not come across anyone but Ali to read the shackles as torture instruments. The other visitors that I had talked to were much more affected by what people went through

in history, or the building itself imposed on people while it was a prison. He was the youngest visitor that I could talk to, and only he considered this. The museum administration put both the shackles and the handcuffs in the sixth ward, but with the explanation that they were used when people were being taken to court. While for many others this was just a regular part of the process of a prisoner being taken to court, for him, this was torture.

Those who saw a past that they either know or heard and thus get sad for it once again were on the majority amongst my informants. Most of them were talking about a time period between the two military coups, and they came out of the museum sad. This group did not care for the architectural changes, those that I have argued before, this group would not probably even notice the changes if someone had not pointed them out to them. They were obviously saddened by the fact that many people died during that period. And whatever their reasons were for engaging in political activity, none of those kids deserved a death sentence. I have interviewed a group of friends (all young women) after they had come out of the museum, they were university students, ages were between 20-22 years old, some of them were veiled some were not and they came to see the museum together and Gizem said:

> You can see that we all come from very different backgrounds, but we came to see this place together because all of us think that those deaths that occurred here, were dishonorable, let alone just. I think this is a black mark on the consciences of Muslims, to both give those death sentences and let them be realized. I think, this place is a place that I used to believe justice was being applied, or served, at least I thought those people tried to provide justice, but even 'j' of justice did not step inside this place. I cannot even imagine the parts of history that we do not know.

And while we are talking with Gizem, Leyla cut through and said ‘I don’t believe that they even tried to give just decisions.’ And I asked her what did she mean by that, she said:

> Well, the government in the period of the military coup, I was affected by Erdal Eren’s death here the most, they just increased his age to be able to give him a death sentence. How could that be just? They did not let a child be. I knew about this before I came here, I knew, but being here and seeing these again, it affected me most among others because he was a child. What could he had done to deserve that?

She was very critical of the junta government, and their idea of providing peace and justice in a country, much like what Hüseyin said in the previous chapter while there are that many people dying in traffic accidents in a country, as many as those who died before the 1980 military coup, five thousand people every year, but when it was a political conflict, the military took over the government and created a state of exception (Agamben, 2005) in which they did whatever they saw ‘fit’ to provide peace and justice within a country, which meant giving death sentences to many people from both left and right to set an example for those who are still alive so they could watch their step before taking an action. For example one other informant of mine, Emine, who was working for a municipality and were bringing women groups for them to see the museum had said:

> I really am too sad about this, I mean okay, they may be serving the public with this, organized and presented it to them but when you see someone who seen all the violence in that period and see what they go through… it is really saddening. I wish things were not like that in that period. Because both criminals and innocents were sent to prison, a lot has suffered, they were separated from their families… but when I look at the situation that we are in today, I mean when I compare today to the past, I feel even more sad for those young people. Because today everyone is doing what they did back then, and one wonders why the difference, it is really saddening.

T: How do you mean?

Emine: What did those kids do? For example those who were 16, 15… ok maybe the society might be.. but it would be better if it were not like this. They may have set an example, but this is not the way to do it, there are a lot of events going on right now, we are going through a lot of things, there are a lot of protests going on today as well, of course they are not the same, but, why doesn't this government give away death sentences? For example, in Deniz Gezmiş's time, they were fighting for a struggle, they had a struggle, which was rightful, and our youth struggles for themselves, but those in the past were lynched. They were lynched so that they would be silent.

When I went inside, I am hurt, I was really sad because I do have a son, and if my son did those same things, I would stand behind him, I would be one with him, just like those mothers in Gezi Park, I would be behind our youth. Because forming this country was not easy. A lot of people spilled their blood, what did they deserve? Nothing. But today everybody does everything as they wish, and they get by, am I wrong? They do all sorts of bad stuff, but what did those people do? Did they steal? No!...

I really had a hard time understanding where her struggle came from in her thoughts because at first I thought she was angry at today's government for not putting an end to Gezi Protests sooner and firmer, but then she explained that the methods back then were too harsh. She obviously thought the current government is much more bland than the junta government, and would support their approach to society's protest rather than junta government's. Here, from what she said, she seems to read the museum as it is a museum where 1980's governments are being exposed, and the military coup is dispraised. She reads the museum as Nail said the government intended to, as a part of coming to terms with that period in the Turkish Republic's history, and declaring that things like that will not occur any more. I believe her to be the perfect visitor in terms of the intended curation of the museum. She both took away that today is a different time in government's relationship with visible violence that it imposes upon its citizens, that

today the government is more compassionate, and those kids were innocent, what were their faults, she asks, ‘Did they steal? No!’ and thus putting the ordinary crimes and criminals in the lower hierarchy amongst former prisoners, and thus justifying the erasing of their existence from the intended representations of the museum. At this point, I keep going back to my other group of informants, how they thought if Deniz were put there and was included in the mainstream thought and presented as an innocent man to be consumed by the society, he would have been emptied, or how İhsan said that the ordinary criminals would have expose a different perspective of state’s relation to the prisoners in the museum, because their wards were places where the state recreates its layers one by one, just as accordingly with the society outside. So, for example, he considers lay criminals much more differently than Emine does, and he for example would like to see their organization patterns in the wards to be exposed to see that face of the state too. But for Emine, stealing is already a petty crime, and she would not care for thieves to be exhibited there.

After reminding what Kadir said about the museum and Deniz Gezmiş, I think I can say that my many of my informants from the visitors group mentioned Deniz Gezmiş and, saying that they were innocent, and they had good intentions; validating Kadir’s expectations about the museum. For them, it was unfair that they (Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan and Hüseyin İnan) were sentenced to death. People mostly want to accept them with their ‘innocent’ image, much like what Kadir resembled to Che, they were presented to public as an isolated, extorted figures. Innocence becomes very dangerous in this way

because there are no references or mentions to what Deniz and his friends were thinking, they were innocent, but how were they exonerated? In what way they were thought to be dangerous? Would not anyone be dangerous today as well, were they in Deniz's situation? These questions are not asked. The political identity that the people had taken on themselves was stripped of them and they were given a patriotic shirt to wear and cover everything else. If they did not kill anyone, and if they are no longer here, they cannot falsify the new narrative that is created for them. To be fair, this narrative for Deniz Gezmiş and his friends, and all of the political prisoners that are represented there were not created by the museum. It was created a long time before that, that is exactly why they could become a part of the museum, and the place were accepted to be recreated as a museum as well. They would not have been able to open up a place and claim to be this inclusive with only the people who were murdered because they opposed Atatürk or republic regime, or the ordinary criminals within the museum.

Hasan, for example, who lives abroad, came to see the museum in his time in Turkey, and he questioned the fact that today we still discuss them, but in what way:

> I got really emotional in the museum. Especially today in the yards we could hear Ahmet Kaya's and Selda Bağcan's melodies, can you imagine that? Today, those people who were executed, at least I am talking about Deniz Gezmiş, today, that person is still being discussed. It is really weird, that we notice how valuable they are after they are gone, but still the fact that they are here and commemorated today is heartwarming for me.
>
> Tuğçe: So do you find it important that this place has been turned into a museum?
>
> Hasan: Well… It doesn't matter after the horse is bolted, but you know, it is still valuable that there are grounds that we can discuss our lost values.

For a long time now Deniz Gezmiş was worn this shirt of innocent mainstream revolutionary that caused many people to love him as a smart, innocent, patriot young man. And within the frame of the museum, this train of thought was polished and re-presented to the visitors who are expected to consume this thought.

The problem I would like to put forward is this: Through this museum, the already known and publicly accepted people and publicly denounced events are put together and has been given to people. Since they are exhibited in the present, even though these are repetitive arguments now for the society, it passes as one of the municipality's and governments democratic achievements. However, except the death sentences, there is not a real settlement with the period of military coups, or any other critical period that Ulucanlar has 'witnessed' as a prison. The museum does not open up a new space for people to think through, leave what they have already known, and develop a different understanding, or a real criticism of any period. The very reductive nature of the museum limits further the already limited representation potential of the experiences of the place. So for those who consider themselves as the spectacles of any struggle (with their sympathies or inclinations toward one side, those that I have spoken to remained neutral to events if they were alive during those times) their memories or criticism does not change much.

Even though Ulucanlar Museum, as an institution does have a truth claim, and does have an effective authority on history writing, and does present a threat to those who read it as a prison still, I read part of the narratives of this museum to be very unsettled and anxious. I do not think that their refrainement from giving any comments or opening a

space for the discussion of the written history or on the methods of writing history -or on political conflicts and their distance with the state violence is for that matter- resides in their fear, or rather they are anxious because this museum tried to create an all inclusive narrative, one that touches almost to everyone, and the aim for it was to reach as many people as it can in this way. So the anxiety lies in the fact that it is impossible to create a museum that speaks to everyone in the same way unless you deduce everything else to 'but these people were killed, how unjust this is, and we are all part of this injustice'. The governments before AKP were all the responsible, one way or another for the victimization of some part of society at different periods of time. So they focused on this pain to bring people together, creating an umbrella of victimhood that everyone could take something for themselves, and while doing that, it managed to use an iron hand in a velvet glove and made people feel the disciplinary function of a prison and read it as such. For example, Fahriye, working together with Emine were sitting silently during our interview next to Emine because she said she did not want to talk to me, but then she joined our conversation and said:

> This is my second time here; I still cannot get in. I cannot. I try to overcome this feeling and get inside, but I cannot. They took my innocent father one night, just because his name resembled someone they were looking for. For four months they tortured him here. For four months my father endured those tortures… and for what? They kept him here and did not let us see him until they understand that he was not the man they were looking for. They found the real criminal and let him go. I hate this place because of this. Like I said, this is my second time bringing people here, and I cannot go inside. In those small rooms, we struggled with so many people to see my father. I even wish he were guilty, then it would not have been in vain, I would not have been upset this much, but he was innocent. But for nothing… he could not warm his back after he got out of here until he died. He would lean on the stove, and his back would not warm up. If he was smoking a pack a day before it risen up to three packs. He could not let go what he had been through and

> eventually he died of lung cancer. I don't understand why we had to suffer this. And until he was proved to be innocent people were looking at us suspiciously. And I love our soldiers, I love our military but when I go back to what my father had told us, I cannot believe that it was them, inflicting this pain on an innocent person. Was it this difficult to separate the innocent from the actual criminal?

Her narrative isolates her father's condition from a systematic torture period. She somehow separates her father and what has been done to him as inhumane, unjust, but she thinks it is legitimate for people who the government and the military thinks is guilty. She did not question how this criminality was conceptualized; she did not say anything about the possibility of the 'real criminal' not being found. Even though she was this angry and this affected by the place itself, for her, this is just an isolated example, and the military must be right in the end when all things are considered.

4.2.2. From Solitary Confinement Cells to F-type prisons

Many of my informants who saw the museum told me the part of the place they were most affected by is the solitary confinement cells and dungeons. Many of them said that they were cold places, they could not even imagine how people stand to stay there. Burhan even said in the later part of the interview that those places were arranged to pressure people so much that they might even confess to a crime that they did not commit just to be able to get out of there.

I would like to bring back my other group of informants' narratives in this argument as well. Many of them said that the politics of the agents of the state were very successful after "Operation Return to Life" in that the discussion around the F-type prisons were decreased substantially and eventually the topic disappeared from the public discussion grounds. And like Bahtiyar, many of them also said that they would not consider this place a museum until after the criticism of the F-type prisons are done in justice, and they become a thing of the past. Only after that he would consider this museum to be a part of the past and as a legitimate museum.

The visitors' perception of the museum usually validates former prisoner's criticisms about the museum, the place either frightens people and thus discipline them and others from 'misbehaving', or it falls short of providing a way for a structural criticism that links the existing problems that are continuing from that period to the present time. Thus, even though people are saddened by the past, they do not receive an understanding of how to prevent these events in the future, and how to prevent 'these events', what are 'these events' are the questions that should be also asked here, because the more common feeling the place leaves is a warning for the potential 'criminals', the shame and the regret of the government, as a body of state, on behalf of 'the past governments' comes after, if any.

CHAPTER V: CONCLUSION

This thesis began with the question that aims to examine the signification of Ulucanlar Prison Museum in terms of its contributions and ellipsis to and from the collective memory and history writing. With that purpose, Ulucanlar Prison Museum's relation to history writing and power is examined. In this pursuit, I asked the following questions and elaborated them: What kind of history writing do museums refer to? Why would the state recreate a former prison as a museum? Which knowledge are included and which ones are excluded from this process? Whose history the museum carries, and finally how is this museum consumed?

I have traced the building's state after its use as a prison for 80 years, for this I have talked to the architects and their examination of the building after the closing of the prison. Then I have read and analyzed the museum in its current condition. After having an understanding of the primary changes in the buildings face and its structure, and the technical process of creating the museum, my next venture was to understand the reactions of the former prisoners toward the museum. How did they perceived this museum and its significance for them? In this chapter, I have illustrated that their idea of a museum is quite different than museum's existing form. Afterward, the next body of analysis was how the museum was consumed by its visitors, what narratives they have deduced from their visit.

The remarkable points that should be drawn are that the person that is the responsible of the museum, Ms. Bayıksel, believed that the exhibitions are much more important than

the architectural restoration/resurrection of the museum because they wanted to stress the narratives and stories of the people, the subjects of the museum, and she thinks that they achieved this goal in the exhibits. However for the architects that initiated this process, both from the Chamber of Architect's Ankara Section and the graduate winners of the competition for the project of the museum, the current condition of the museum has erased the prison's history from the museum, and it is not possible to get a complete understanding of the structure from the museum. However, they believe that it is still possible to change the museum and with small implementations, the place might still approach to a better representation. And despite everything, they take pride in starting a process that ended up with the creation of the museum, because with that, Ulucanlar Prison's significance had been acknowledged, and given its place in history.

The former prisoners on the other hand, though they agree that it is better for Ulucanlar Prison to become a museum rather than a shopping mall, consider this museum to be a place where 'fascism exonerates itself', and they find the representations in the museum quite problematic. Since they were talking to me with their political identities, their narratives were quite similar on their ideas of the museum and how it should be, what should it narrate. Many of them marked their experiences with the traces on the buildings and structure of the prison, all of them believe that changing a prison's walls can never be an innocent action, the walls define the prison and even if it is done in the name of restoration, changing the walls means erasing the history of the place. Thus erasing the traces of their memories for them as well.

Significantly, most of my informants from the first group (former prisoners), did not go to the museum, because they were sure of the results if a municipality had taken over the restoration. Some of them had validated their ideas from their friends who went to the museum. They believe that Ulucanlar Prison Museum is a part of the current government's politics of coming to terms with the past in Turkey, specifically coming to terms with September 12 military coup. My informants consider these attempts futile because they believe the Museum does not provide a critical approach to the lingering effects of the events from the history of Ulucanlar Prison into the present. According to them, these attempts of coming to terms with the past in Turkey remain superficial and are carried out as long as it serves to the government's aim of increasing its hegemony, and similarly in this museum, it is not possible to trace the politics of former governments about prisons that are still applied today, that is the F-type prisons. They believed that in the museum, the iconic names from the history of both leftists and rightists next to Islamists cannot provide a representation of the violence inflicted upon leftists properly. And those leftists who are included as subjects of the museum, are there because they were already polished and emptied, and were being consumed by the larger society, 'much like Che'. And this rupture that lies between the political agency that those iconic names had claimed for themselves while they were alive and their representation in the museum, reduces them to the state of pure good intent and innocence, and thus the reasons why they had problems with the state bodies remains unquestioned.

Most importantly, many of my informants pointed to the possible ways of creating a museum like this: one is 'let's not let that happen ever again', and the other one is 'I am

capable of doing these' and thus the second one continues the disciplining effect of the prison for the society.

Their criticisms find their place in the visitors' narratives about the place. Some of the visitors felt grief about those who were sentenced to death for 'crimes of conscience', which did not lead to an understanding of the reasons of their political actions. Others said that it is important for people, especially for the youth to see this place, because it is a frightening place and will cause people to think twice before committing a crime, thus the disciplinary function. And finally, some said that the isolation cells were no place for any human being, but this did not lead to a criticism for F-type prisons and the political prisoners conditions today.

Despite the shortcomings of this thesis, the interviews I have conducted with my informants provided me the insight to their idea of how a memory place should be like for them, and what are their thoughts on the current museum. Their narratives were very similar to one another, and they accept this as normal since they are considering the museum from within their political identity and consciousness. And it is important because of their political identity that they do not recognize this museum's narrative; and that is precisely the reason they are not represented properly. The museum, by using the already coded and victimized versions of iconic people from the past, pushed other prisoners to a more radical position so that them not being represented were justified.

REFERENCES

Agamben, G. (2005). *State of exception*. Chicago: University of Chicago Press.

Ahmed, S. (2004). The Contingency of the Pain & Shame Before Others. In *The cultural politics of emotion* (pp. 20-41 & 101-121). New York: Routledge.

Altındağ Belediyesi (Ed.). (2010). *Tevkifhane'den Müzeye: Ulucanlar*. Ankara, Turkey: Altındağ Belediyesi'nin Katkılarıyla.

Anderson, B. (1983). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (1991 ed.). London [u.a.: Verso.

Bargu, B. (2014). *Starve and immolate: The politics of human weapons*.

Butler, J. (2004). *Precarious life: The powers of mourning and violence*. London: Verso.

-.(2009). *Frames of war: When is life grievable?* London: Verso.

Dickinson, G., Blair, C., & Ott, B. L. (Eds.). (2010). *Places of public memory: The rhetoric of museums and memorials*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.

Draper, S. (2015). Against depolarization: Prison-museums, escape memories, and that place of rights. *Memory Studies*, *8*(1), 62-74.

Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (1991 ed.). London, UK: Penguin.

Foucault, M. (1978). On Governmentality. *Ideology and Consciousness*, *6*(3.1979).

Friedl, P. (2011). The Impossible Museum. *e-flux journal*, *23*, 1-12.

Gür, A. (2006). Üç Boyutlu Öyküler: Türkiyeli Ziyaretçilerin Gözünden Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Temsil Ettiği Ulusal Kimlik. In E. Özyürek (Ed.), *Hatırladıklarıyla ve unuttuklarıyla: Türkiye'nin toplumsal hafızası* (pp. 215-247). İstanbul: İletişim.

Gür, A. (2007). Stories in Three Dimensions: Narratives of Nation and the Anatolian Civilizations Museum. In E. Özyürek (Ed.), *The politics of public memory in Turkey* (pp. 40-69). Syracuse, NY: Syracuse University Press.

Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. L. A. Coser (Ed.). Chicago: University of Chicago Press.

Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998). Part 1: Objects of Ethnography. In *Destination culture: Tourism, museums, and heritage* (pp. 17-78). Berkeley: University of California Press.

Luke, T. W. (2002). *Museum politics: Power plays at the exhibition.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Macdonald, S. (1998). Exhibitions of power and powers of exhibition: an introduction to the politics of display. In *The politics of display: Museums, science, culture* (pp. 1-21). London: Routledge.

Özyürek, E. (2007). Introduction. In E. Özyürek (Ed.), *The politics of public memory in Turkey* (pp. 1-15). Syracuse, NY: Syracuse University Press.

Stewart, S. (1992). Objects of Desire. In *On longing: Narratives of the miniature, the gigantic, the souvenir, the collection* (pp. 132-169).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2000). *26 Eylül 1999 Ulucanlar Cezaevi Raporu*. Ankara, Turkey: TBMM Basımevi.

Trouillot, M. R. (1995). *Silencing the past: Power and the production of history*. Boston, MA: Beacon Press.

Turner, J., & Peters, K. (2015). Unlocking carceral atmospheres: Designing visual/material encounters at the prison museum. *Visual Communication, 14*(3), 309-330. doi:10.1177/1470357215579599

Welch, M. (2015). Penal Tourism. In *Escape to prison: Penal tourism and the pull of punishment* (pp. 1-25).

Üstündağ, N. (2011). *Dealing with the Past: Argentinean Experience*. Retrieved from Hakikat, Adalet, Hafıza Merkezi website: http://www.scribd.com/doc/64823337/Dealing-With-the-Past-Argentinean-Experience

Appendix A: Preserving Committee's Decision

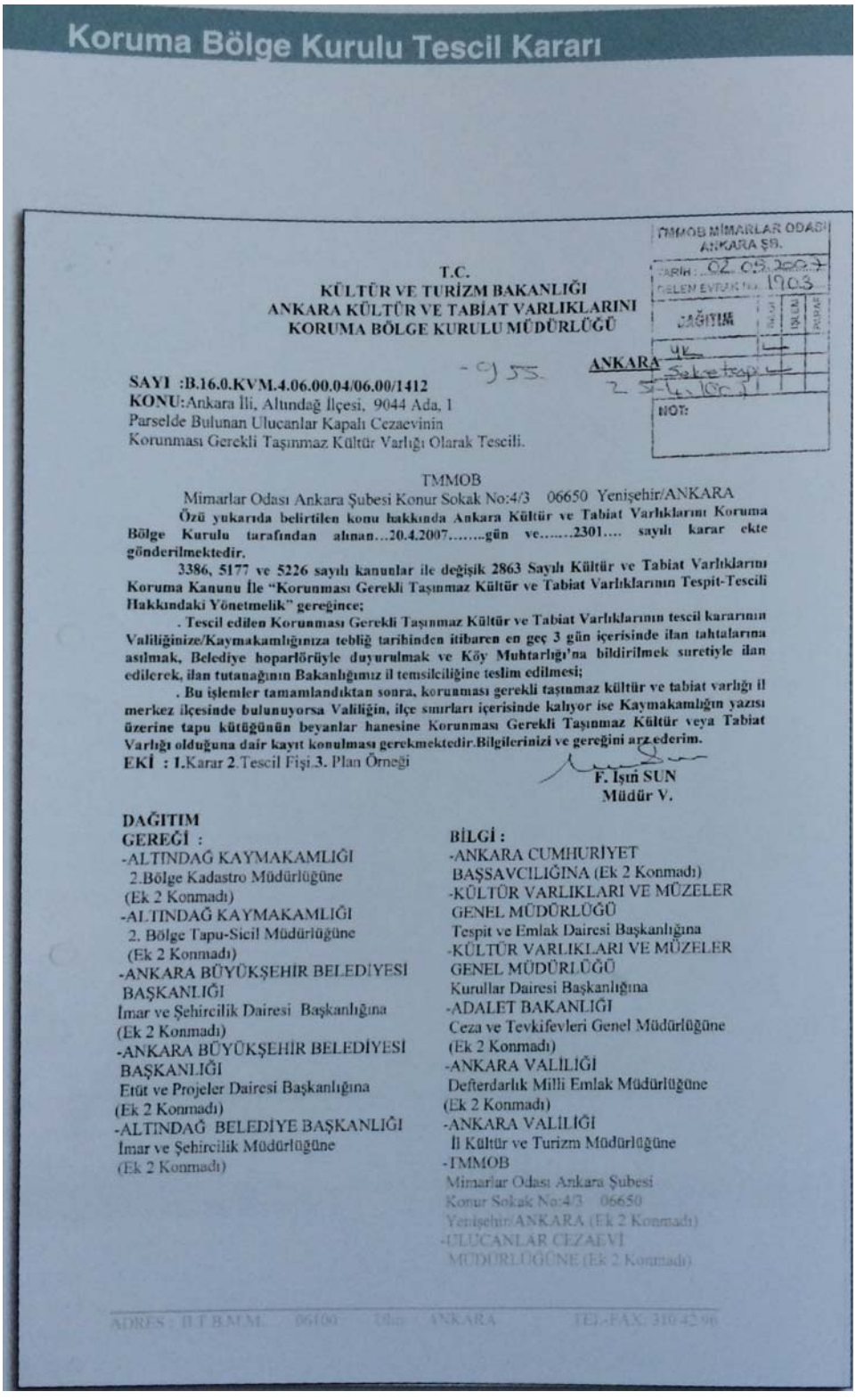

Koruma Bölge Kurulu Tescil Kararı

TMMOB MİMARLAR ODASI ANKARA ŞB.
TARİH: 02.05.2007
GELEN EVRAK NO: 1903
DAĞITIM
ANKARA

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI :B.16.0.KVM.4.06.00.04/06.00/1412
KONU:Ankara İli, Altındağ İlçesi, 9044 Ada, 1 Parselde Bulunan Ulucanlar Kapalı Cezaevinin Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Olarak Tescili.

NOT:

TMMOB
Mimarlar Odası Ankara Şubesi Konur Sokak No:4/3 06650 Yenişehir/ANKARA

Özü yukarıda belirtilen konu hakkında Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından alınan...20.4.2007.....gün ve.....2301.... sayılı karar ekte gönderilmektedir.

3386, 5177 ve 5226 sayılı kanunlar ile değişik 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit-Tescili Hakkındaki Yönetmelik" gereğince;

. Tescil edilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının tescil kararının Valiliğinize/Kaymakamlığınıza tebliğ tarihinden itibaren en geç 3 gün içerisinde ilan tahtalarına asılmak, Belediye hoparlörüyle duyurulmak ve Köy Muhtarlığı'na bildirilmek suretiyle ilan edilerek, ilan tutanağının Bakanlığımız il temsilciliğine teslim edilmesi;

. Bu işlemler tamamlandıktan sonra, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlığı il merkez ilçesinde bulunuyorsa Valiliğin, ilçe sınırları içerisinde kalıyor ise Kaymakamlığın yazısı üzerine tapu kütüğünün beyanlar hanesine Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür veya Tabiat Varlığı olduğuna dair kayıt konulması gerekmektedir.Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

EKİ : 1. Karar **2.**Tescil Fişi.**3.** Plan Örneği

F. Işın SUN
Müdür V.

DAĞITIM
GEREĞİ :
-ALTINDAĞ KAYMAKAMLIĞI
2.Bölge Kadastro Müdürlüğüne
(Ek 2 Konmadı)
-ALTINDAĞ KAYMAKAMLIĞI
2. Bölge Tapu-Sicil Müdürlüğüne
(Ek 2 Konmadı)
-ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ BAŞKANLIĞI
İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığına
(Ek 2 Konmadı)
-ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ BAŞKANLIĞI
Etüt ve Projeler Dairesi Başkanlığına
(Ek 2 Konmadı)
-ALTINDAĞ BELEDİYE BAŞKANLIĞI
İmar ve Şehircilik Müdürlüğüne
(Ek 2 Konmadı)

BİLGİ :
-ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA (Ek 2 Konmadı)
-KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Tespit ve Emlak Dairesi Başkanlığına
-KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Kurullar Dairesi Başkanlığına
-ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne
(Ek 2 Konmadı)
-ANKARA VALİLİĞİ
Defterdarlık Milli Emlak Müdürlüğüne
(Ek 2 Konmadı)
-ANKARA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne
-TMMOB
Mimarlar Odası Ankara Şubesi
Konur Sokak No:4/3 06650
Yenişehir/ANKARA (Ek 2 Konmadı)
-ULUCANLAR CEZAEVİ
MÜDÜRLÜĞÜNE (Ek 2 Konmadı)

ADRES : İLT.BAYM. 06100 Ulus ANKARA TEL-FAX: 310 42 96

Appendix B: Protocol Signed Between Four Parties

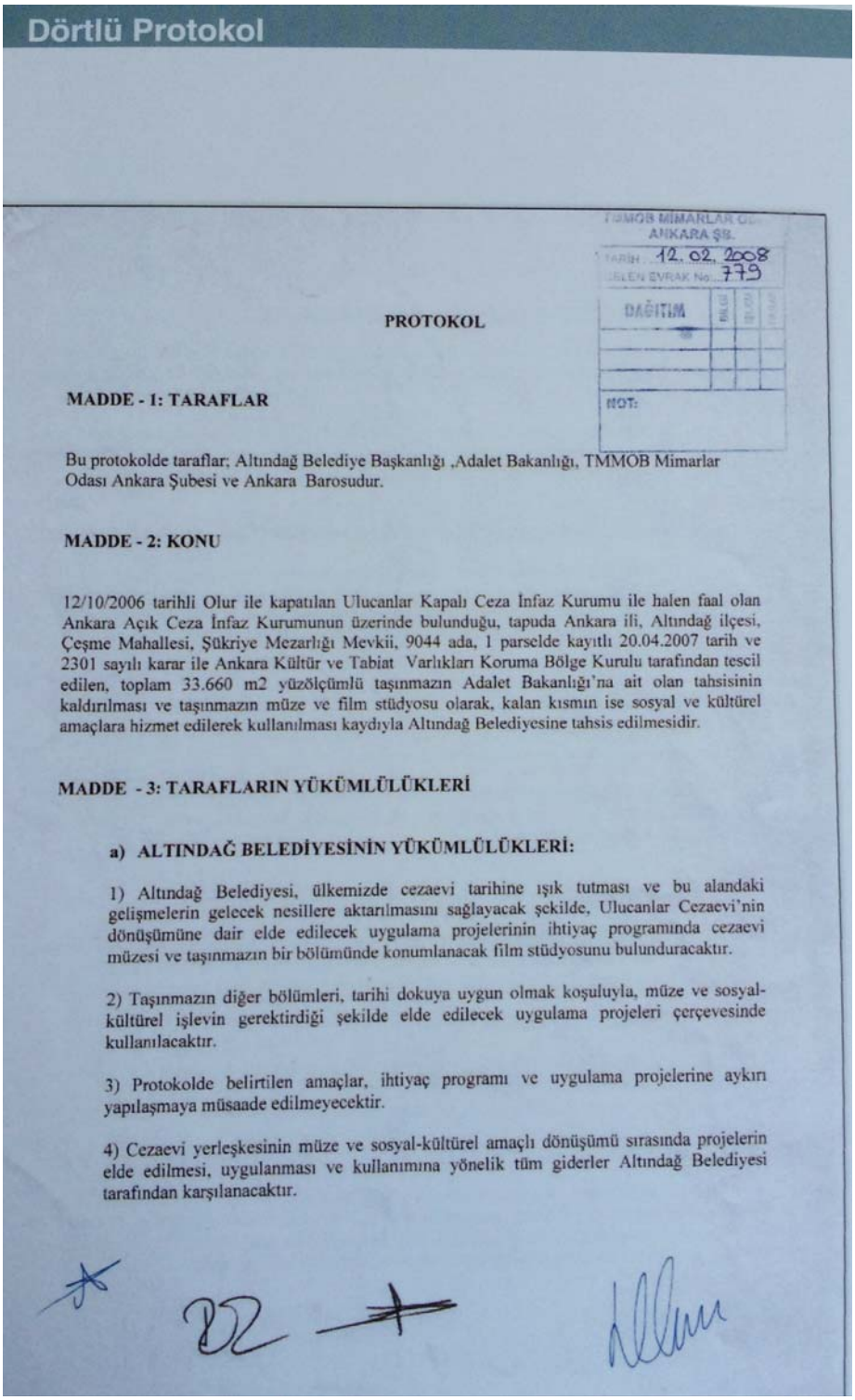

Dörtlü Protokol

TMMOB MİMARLAR O.
ANKARA ŞB.
TARİH 12.02.2008
İŞLEN EVRAK No: 779
DAĞITIM
NOT:

PROTOKOL

MADDE - 1: TARAFLAR

Bu protokolde taraflar; Altındağ Belediye Başkanlığı ,Adalet Bakanlığı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Ankara Barosudur.

MADDE - 2: KONU

12/10/2006 tarihli Olur ile kapatılan Ulucanlar Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ile halen faal olan Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumunun üzerinde bulunduğu, tapuda Ankara ili, Altındağ ilçesi, Çeşme Mahallesi, Şükriye Mezarlığı Mevkii, 9044 ada, 1 parselde kayıtlı 20.04.2007 tarih ve 2301 sayılı karar ile Ankara Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulu tarafından tescil edilen, toplam 33.660 m2 yüzölçümlü taşınmazın Adalet Bakanlığı'na ait olan tahsisinin kaldırılması ve taşınmazın müze ve film stüdyosu olarak, kalan kısmın ise sosyal ve kültürel amaçlara hizmet edilerek kullanılması kaydıyla Altındağ Belediyesine tahsis edilmesidir.

MADDE - 3: TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

a) ALTINDAĞ BELEDİYESİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ:

1) Altındağ Belediyesi, ülkemizde cezaevi tarihine ışık tutması ve bu alandaki gelişmelerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayacak şekilde, Ulucanlar Cezaevi'nin dönüşümüne dair elde edilecek uygulama projelerinin ihtiyaç programında cezaevi müzesi ve taşınmazın bir bölümünde konumlanacak film stüdyosunu bulunduracaktır.

2) Taşınmazın diğer bölümleri, tarihi dokuya uygun olmak koşuluyla, müze ve sosyal-kültürel işlevin gerektirdiği şekilde elde edilecek uygulama projeleri çerçevesinde kullanılacaktır.

3) Protokolde belirtilen amaçlar, ihtiyaç programı ve uygulama projelerine aykırı yapılaşmaya müsaade edilmeyecektir.

4) Cezaevi yerleşkesinin müze ve sosyal-kültürel amaçlı dönüşümü sırasında projelerin elde edilmesi, uygulanması ve kullanımına yönelik tüm giderler Altındağ Belediyesi tarafından karşılanacaktır.

Appendix C: Ankara Central Closed Prison (Ulucanlar Prison) Plans

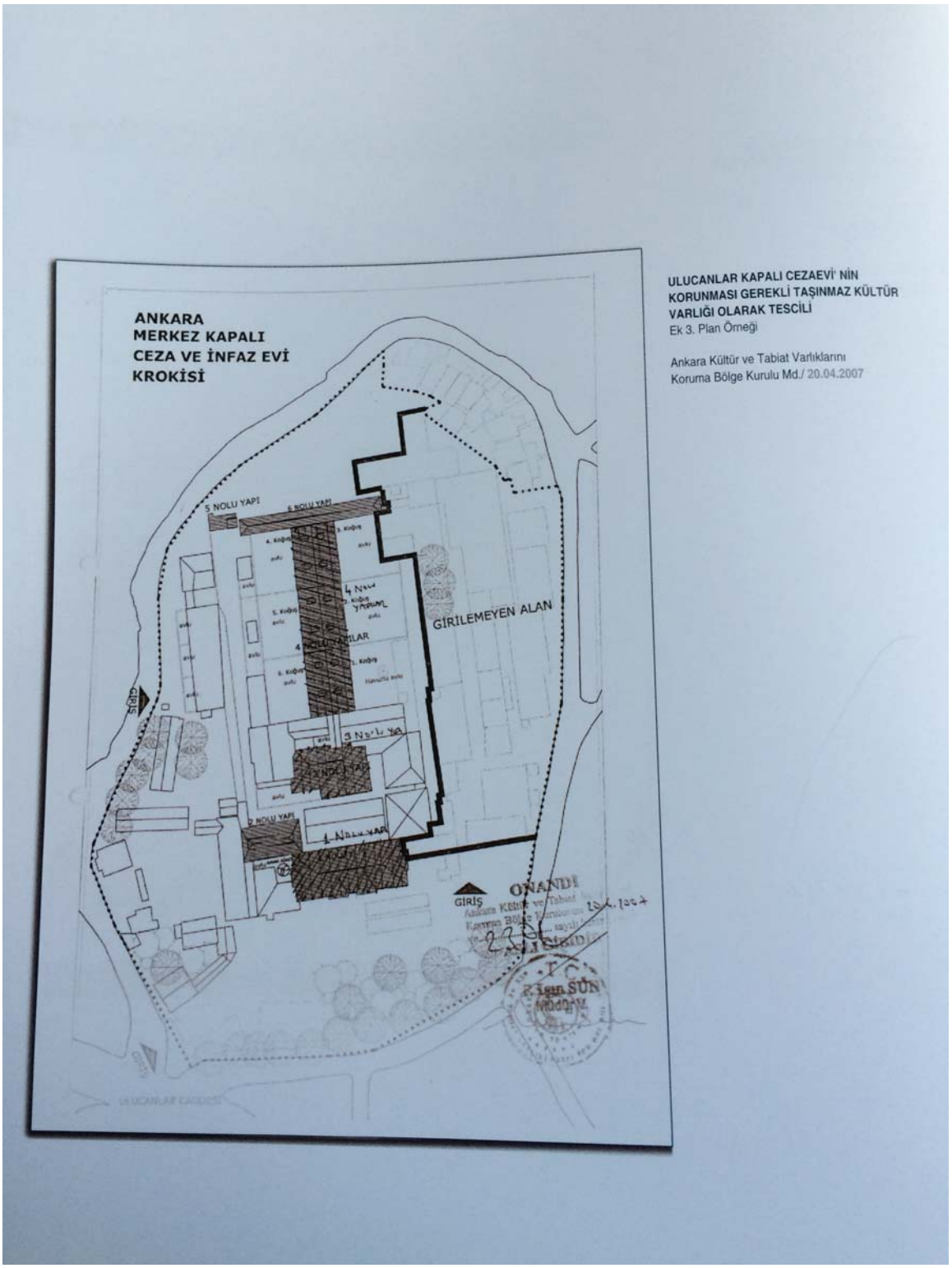

1 Nolu Yapı/ idare binası
2 Nolu Yapı/ mahkum ve ziyaretçi görüşme mekanı
3 Nolu Yapı/ gardiyanların kullandığı yapı 2 katlı yapı
4 Nolu Yapıları/ koğuş olarak kullanılan tek katlı yapılar
5 Nolu Yapı/ iki katlı yapı
6 Nolu Yapı/ iki katlı tecrit odaları
ANKARA MERKEZ KAPALI
CEZAEVİ ve İNFAZ EVİ KROKİSİ
Ankara Çalışmaları/ 04.01.2007
4. Koğuş Avlu
3. Koğuş Avlu
5. Koğuş Avlu
2. Koğuş Havuzlu Avlu
6. Koğuş Avlu
1. Koğuş Avlu
GİRİLEMEYEN ALAN

Appendix D: Ulucanlar Prison Museum Project Plans of the Graduate Winners of the Projefikir Competition

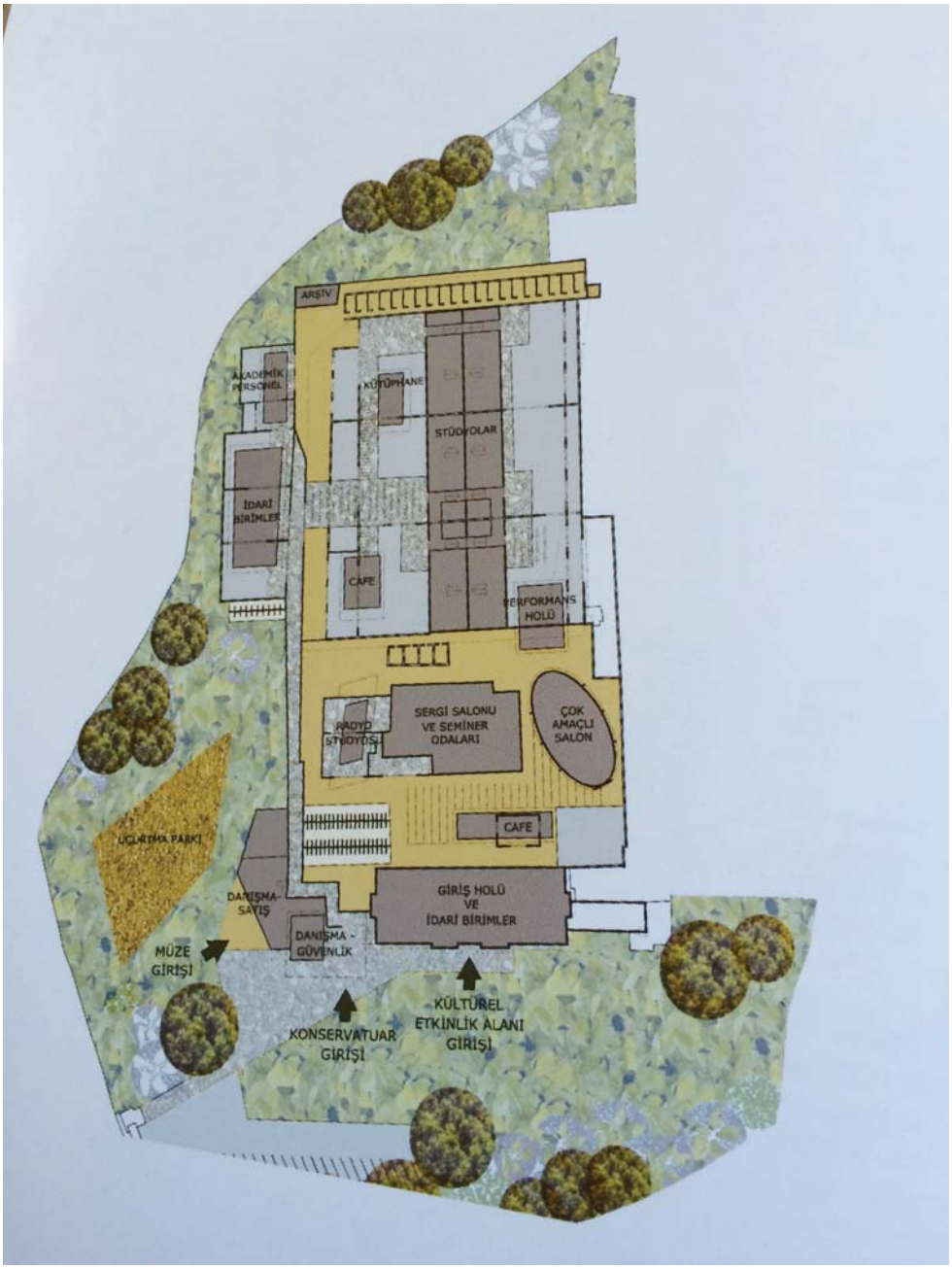

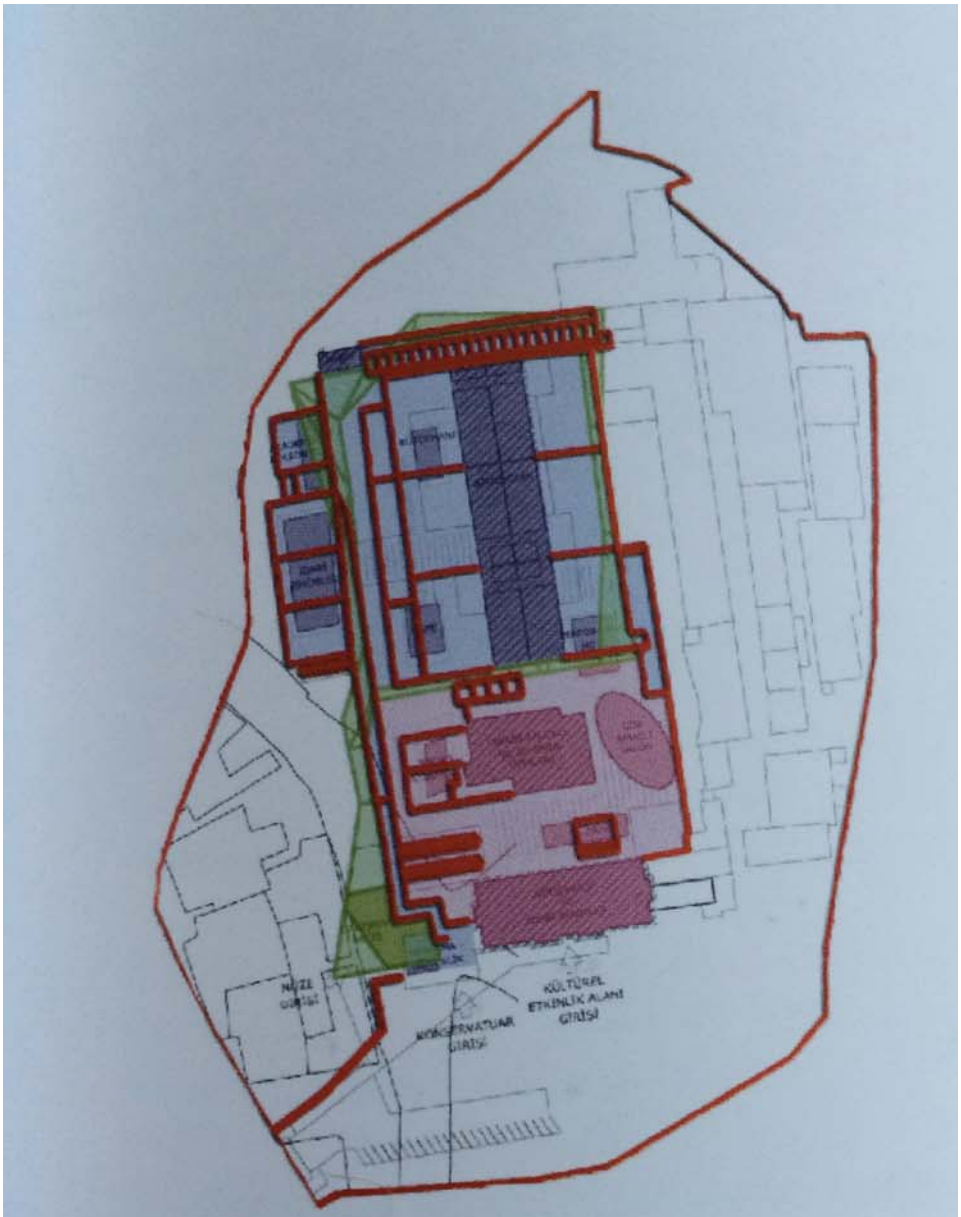

sahip oldukları mimari değer doğrultusunda korunan yapılar

koğuş, tecrit odaları, ve görüş yerleri sınırları

konservatuvar

kültürel etkinlik alanı

müze

Appendix E: Parts From the Original Transcriptions of the Interviews

Muzaffer

T: Siz kuruluşundan (müzenin*) beri buradaymışsınız, insanlar ne düşünüyor müze hakkında?

M: yüzde 99u beğeniyor, yüzde bir çıkıyor, işte ben yattığımda bu böyle değildi, işte göz boyamışsınız, ıı, yanlış şeyler yapmışsınız, bu lavabolar böyle değildi veya işte bu ranzalar böyle değildi diyenler çıkıyor, ben de şöyle söylüyorum, siz de değişmişsiniz diyorum, siz yattığınızda böyle değildiniz diyorum. Çünkü Ankara değişiyor, Türkiye değişiyor, …1925-2006 yılları arasında burası … 81 yıl bu dönem içerisinde birçok savcı değişmiş, cezaevi müdürü değişmiş, kendi uygulamasını kendi hiyerarşisini burada kurmuş ki bu da doğaldır yani normaldir. Koğuşların yerlerini değiştirmiş, geliyor diyor ki ben diyor bu koğuşta, burası çocuk koğuşuydu ben çocuktum burada yattım diyor, başka birisi geliyor ben sol siyasi görüşlü bir mahkumdur burada kaldım diyor, şimdi hangisi doğru ikisi de doğru dönem dönem koğuşların yerleri değişmiş. Mesela şu anda içinde olduğumuz mekân dönem dönem kütüphane olarak hizmet vermiş, ..koğuşu sübyan koğuşu olarak hizmet vermiş, biraz önce dedim ya 4. Koğuş o büyük koğuşlar mezar şeklinde olan koğuşlar orası da çocuk koğuşu olmuş yani dönem dönem değişiyormuş. Bazı koğuşlar, Baraka-kabin koğuşlar varmış ıı insanlar kendi yattıkları gibi görmek istiyorlar ve de o öyle hayal ediyorlar ki öyle olamaz burası bir müze oldu artık ı biz bir şeyin üzerini örtmek için bir şeyi ı değiştirmek için yapmadık sadece insanların rahat güzel gezmeleri için işte ıııı gezilerini iyi bir şekilde bitirmeleri için

düzenledik. Mesela o koğuşlar o kadar düzgün değilmiş, böyle çukurlar varmış insanlar düzgün yürüyemezmiş, öyle geniş değilmiş o orta alan ranzalar çok bitişikmiş eşyalar çokmuş sonra sandalyeler tabureler varmış ıı yüz elli mahkum kalıyormuş o 80 kişilik koğuşta yüzün üzerinde mahkum kalıyormuş, insanlar öyle görmek istiyor.…insanlar işte benim yattığım zamanda böyle değildi falan diyorlar, öyle şeyler var işte, insanlardan o tür tepkiler alıyoruz, ama yüzde 90 takdir alıyoruz teşekkür alıyoruz bir ayıbı bir ıı kötü bir şeyin üzerini yıkmadınız kapatmadınız, belediyemize teşekkür ediyorlar bizlere teşekkür ediyorlar, olumlu tepkiler fazla (…) dışardan gelenler de daha çok cezaevinin çok kötü olduğunu zannediyorlar, yani şu halini bile beğenmiyorlar, bizim Ulucanlar cezaevinin bu halini beğenmiyorlar aa işte burada kalınır mı burada yatılır mı işte koğuşlar çok soğuk burada insanlar üşüyorlardır, o tecritler çok kötü işte, aslında cezaevi zamanında daha kötüymüş, yani yatanlar şu halini beğeniyor, yatmamış ve görmemiş olanlar da bu halinden ürküyor. (…) bütün koğuşlar şöyle gezilmiyor 1-2-3 le 4-5-6, altı tane büyük koğuş var birbirinin simetrisi, sizin görmüş olduğunuz 4-5-6'yla 1-2-3- var birinci kısımda birbirinin simetrisi, o yüzden 4-5-6yı açtık, 1-2-3ü de film platosu olarak bıraktık. Tecritlerin arkasında bir koğuş var 9. Koğuş o 9. Koğuşu açmadık sebebi şu orası dar bir alan ziyaretçi yoğunluğunda orda şeyler oluyor kargaşa oluyor, ıı kargaşayı önlemek için orayı açmadık

kabin koğuşlar varmış dediğim gibi yıkılmış, orayı açmadık ıı (…) mesela 8. Koğuş …koğuşu herkes orda yattığını söylüyor ama… koğuşmuş yıkılmış. Yani bizim devraldığımızda o koğuş yoktu biz yıkmadık ama yoktu. Kadınlar koğuşunu biz restoran yaptık burada bazen yemekler toplantılar yapılıyor hatta dün de vardı toplantı,

müzemizde böyle bir şeye de ihtiyaç olduğu için orası da öyle hizmet veriyor kadınlar koğuşu da

(…) Buranın cezaevi müdürü son cezaevi müdürü geldi geçen buraya, ben burayı kapattım dedi, dedim ya yani insanın ıı müdürün ıı şeyine bağlı.. ruhsal durumuna bağlı

T: anladım. ziyaretçi yoğunluğu nasıl oluyor?

M: 2013 yılı 400bin, 2013 yılı 400bin ziyaretçimiz olmuş

T: Ankara dışından gelenler de çok oluyor mu?

M: çok çok mesela ben dün ıı ana nizamiyede kapıda görevliydim ıı hep böyle şehir dışından gelmişler, illa aç, işte İzmir'den geldim Van'dan geldim İstanbul'dan geldim ya işte böyle şehir dışından geliyorlar işte şehir ıı yurt dışında olan vatandaşlarımız geliyor benim tek dikkatimi çeken buraya yabancı turist gelmiyor. Yani 400binin içinde belki 2013 yılında belki 1000 tane yabancı turist gelmemiştir yani

….. Bir amcamız var mesela o geliyordu bu aralar gelmiyor, mesela koğuşun kapısına bakıp gidiyordu çocuk koğuşunda 4. Koğuşta kalmış duvar filmini biliyorsunuzdur yılmaz güney de o dönemde burada kalıyor 4. Koğuştaki çocuklara yapılan zulümleri anlatıyor duvar filmi. Bu cezaevinde çekilmedi ama buradaki çocukları anlatıyor o film. O amcamız da o çocuklardan birisiymiş demek ki buradaki.. koğuşun kapısına bakıp ağlar giderdi. (sessizlik)

Merve Bayıksel

T: müzenin hazırlanma aşamasında da rol aldınız mı?

M.B:hmm hı hı buradaydım. Siz önce müzeyi dolaştınız mı

T: dolaştım evet, dolaştım

M.B: sesli rehberi dinlediniz mi?

T: evet

M.B: tamam, size ben çıkışta şurada arkanızda bir tane Ulucanlar siyah bir ansiklopedi var,

T: evet (bende var o) bir ön araştırma yapmıştım buraya gelmeden bugün geldim Ankara'ya da

M.B: evet biz bunu satmıyoruz nerden temin ettiniz?

T: sanırım bir tane sahaftan buldum internetten aldım bir de şey bir müze kitapçığı daha var bende bir sayfası Türkçe bir sayfası İngilizce belki de gezip de elinde kalan biri mi verdi internete

M.B: normalde bunu satmıyoruz öbürünü araştırma yapanlara veriyoruz da o yüzden şaşırdım nerden buldunuz diye

T: internetten işte tesadüf demek ki

M.B: şey tamam ondan vereyim diyecektim, onun arkasında belgesel var burayla ilgili onu temin ettiniz mi o var mıydı aldığınızda bunda yok şu anda da… normalde bizim yaptırdığımız biz burayla bilgili burayı bitirdikten sonra içerde görmüş olduğunuz kişilerle ilgili görüşmeler yaptık yakınlarıyla birçoğu hayatta değil zaten ıı onları da böyle bir hani kitapçık hazırlamak istedik buraya gelen insanlar daha detaylı bilgi edinmek isterlerse diye bir tane film ve belgesel izleme salonumuz var orda da o belgeseli yayınlıyoruz burada işte hani gelip daha detaylı öğrenmek isteyenler olursa orda oturup bir saate yakın sürüyor çünkü internette de var o belgesel tamam siz şimdi tüm verileri toplamışsınız çünkü biz başlarken önce içeriyi dolaşmalarını istiyoruz ondan sonra hani bir soru sormak istiyorlarsa ne öğrenmek istiyorlarsa onu söylüyoruz ben anlatayım size, burası belediyeye devredildikten sonra biz burada çalışmaya başladık, iki arkadaşız bir arkadaşım daha var burasın 2006 yılında kapatılıyor 2006dan sonra buranın akıbeti ile ilgili bir tartışma başlıyor ne olacak burası diye işte alışveriş merkezi olarak elde etmek isteyenler var çünkü Ankara'nın göbeğinde bir yer ve artık cezaevleri de genelde Türkiye'de böyle şehrin dışına taşınıyor hem daha büyük kampüsü işte Sincan, mesela burası kapatıldıktan sonra Sincan kampüse aktarıldı çünkü daha büyük bir alan artık kapasite de yetmemiş herhalde en sonunda burayı 2010 gibi koruma kurulu tescilliyor yani bu tarihi bir yer hani başka bir şey yapamazsınız burayla ilgili diye daha sonra bir ıımm anlaşma imzalanıyor kültür bakanlığı işte mimarlar odası Ankara barosu ve Altındağ Belediyesi bir protokol hazırlanıyor bu protokol sonucunda buranın belediye tarafından geçmişe sadık kalınarak restore edileceğine dair bir protokol hazırlanıyor ve müzeleştirileceğine dair bir anlaşma sağlıyorlar sonra biz bu projeye başladık ben kamu yönetimi mezunuyum ıı hani sanat tarihi mezunu değilim önce onu söyleyeyim ama

yakın tarih araştırması yaptığım için hani yakın siyaset tarihi araştırması yaptığım için bu projenin içerisinde yer aldım, nasıl bir araştırma yaptık önce buranın nasıl kurulduğunu ıı bulduk veya burası cezaevi olarak mı kuruldu, eski fotoğrafları bulduk burası 1925 yılında kuruluyor 2006 yılında da kapatılıyor o aradaki 81 yıl boyunca burada yaşanmış bizim için tamamen siyasi yani siyasi demeyeyim de düşünmek yüzünden hapse girmiş insanlar adına burası aslında oluşturulmuş bir müze yani bir vicdan mekanı aslında müze de denmez böyle bir yere hani bir amacımız vardı sonuçta ayırt etmek amacında olduğumuz bir konu başlığımız vardı yani adli mahkumlarla onun dışında gelmiş olan insanlar hani öbür türlü mesela buraya çok mahkum geliyor ben de burada yattım beni de alın falan diye o zaman hani bir amacı olmuyor yani açıkçası işte hani suçunuz ne diye soruyorsunuz mesela niye yattınız işte adam öldürdüm, anlatabiliyor muyum ne demek istediğimi bir amacımız vardı aslında onun üzerinde yoğunlaştık ve o amaç için de hiçbir düşünce ayırt etmedik sağ sol hani artık onun davasını vermiyoruz sonuçta ı amacımız tamamen hani genç yaşta düşünmek yüzünden hayatını kaybetmiş insanları bir anmak ve bir daha o geçmiş yaşanmasın bunu sağlayabilmek ve bunu anlatabilmekti mm, 25 yılında başlayan idamlarla başladı her şey önce geçmiş bir araştırma yaptık, zor bir süreçti bu, çünkü ı yakın tarihteki insanlara bir nebze ulaşabiliyorsunuz ama eski tarihlerdekilere ulaşamıyorsunuz çünkü soyadı kanunu yok o zamanlar hani o şekilde de bulmak hani yani sarı çizmeli Mehmet ağayı bulmak gibi bir şey oluyordu açıkçası. İç işleri bakanlığının nüfus ve vatandaşlık….bize çok yardımcı oldular bulmak istediğimiz isimleri işte yazıyorduk veya işte nereli olduklarını bulabiliyorsak, onlar da o isimlere dair bulgular gönderiyorlardı biz de işte adreslerden yola çıkarak muhtarlıklara gidiyorduk bildiğiniz hani böyle saha çalışması yaptık yani

T: Ulucanlar cezaevinde kalmış insanları bir arşivden mi aradınız?

M.B: Yok şöyle önce bir arşiv taraması yaptık buranın arşivi Sincan cezaevine aktarılıyor ama Sincan cezaevinde de insan böyle şey istiyor bilgisayar ortamında bir arşiv olsun falan ama öyle değil böyle bildiğiniz raflarda böyle eski sarı tozlanmış sayfalar hani onların arasında maskelerle çalıştık yani o isimleri bulabilmek için ı v e şey hani o arşiv de belli bir kısmı yanmış 60tan sonrası duruyordu 1960tan sonrası hani biz darbe dönemlerini ele alalım diye, bir de şey ıı şöyle siyah bir şey düşünün işte defter düşünün bizim imza defteri gibi dışardaki onun daha büyükleri hani ayrılmamış yani ıı biz işte atıyorum siyasiler bir sayfadadır bir arşivdedir hani adli mahkumlar bir arşivdedir diye düşündük ama öyle değildi çok karışıktı yani onu söylemeye çalışıyorum, on gün Sincan cezaevinin arşivinde çalıştık yani içerdeki görmüş olduğunuz isimlerin kayıtlarını bulmaya çalıştık ıı onun dışında da internetten araştırma yaptık, yapmış olduğumuz araştırmalarda internet araştırması tabi pek her zaman 100% doğru bilgi vermiyor, o yüzden en büyük yanlış bilgilerden biridir Yaşar Kemal'in de burada kaldığını zannederler ama Yaşar Kemal burada kalmamış internet bilgisidir ama bunun doğruluğunu teyit etmek için ona ulaşmamız gerekir falan yani işte isimler ve bulduğumuz listelerden sonra kendilerine ulaşmaya hayatta değillerse işte çocuklarına ulaşılarak hani o şekilde teyit ederek ondan sonra yol almaya başladık işte ne zaman kaldılar nasıl bir süreçti kaldıkları dönem işte bunlara ulaştık ve en büyük yardımcı da bize şey oldu mesela biri burada kalıyor evet o bizi başkasına yönlendiriyor işte o da burada kaldı onunla da görüşün diye işte böyle böyle çoğaldı bazı şeyler bir de darbe dönemlerindeki burası aslında insanların darbe dönemlerinde idam edildikleri yer yani

hani ıı daha çok mesela içerde görmüş olduğunuz isimler Mamak cezaevinde kalıp buraya idama getiriliyorlar o yüzden hani bir de internette daha çok Ankara merkez kapalı cezaevi yazdığınızda daha çok bilgi çıkıyor yani Ulucanlar değil Ulucanlar adını sonra aldığı için ıı hani bu eski bilgileri Ankara merkez cezaevi yazdığınızda bulabiliyorsunuz o şekilde ulaştık avukatlara ulaştık o dönemin kilit isimlerin avukatlarına ulaştık vaizlerine kadar görüştük burada kalmış idamda sonra ben size bir tane daha kitap vereyim Vehbi Camgöz diye bir müdürü var, size bir tane kitap versinler arkadaşlar çıkışta, şu, bunu ben okuyorum, not aldığım bir yer var mı diye bakıyorum da, bunu bir kere okudum ikinci üçüncü defa tekrar üstünden geçeceğim, bunu vereceğim size bu daha çok işinize yarar sizin çünkü şey ıı hani canlı birebir yani o dönemleri yaşamış ıı üç dört tane idam görmüş, ıı başlarında bulunmuş, işte burada kimler kalmış ama tamamen kendi bakış açısıyla yani kendi hayat görüşüyle anlatan bir isim ıı onu anlatmış o size çok yardımcı olacaktır hani biz mesela sadece (telefon çaldı) İşte bizim için hani en önemli olan şeydi yani bizim duymuş olduğumuz anılar hani ı mesela idamların nasıl geçtiğine dair hiç çok birebir canlı biriyle karşılaşmamıştık açıkçası Vehbi bey bize o konuda çok yardımcı oldu o dönemleri bir de çok ince ayrıntılarına kadar anlatmış 80deki idamları özellikle nasıl olduğunu çok iyi anlayacaksınız mesela Osmanlı zamanında cellat kadrosu diye bir kadro varmış ıı ve işte özellikle ıı normal birinin aldığı altından daha çok altın alırmış hani o işi yapmak çok zor olduğu için ama daha sonra böyle bir hani devletin idam zamanında böyle bir kadrosu olmadığından bu işi yapacak çok zor birini bulmuşlar ve bir dünya para vermişler adama sırf hani ipi çekmesi için onları anlatıyor onlardan çok fazla yardım alacaksınız, ıı bizim aslında dediğim gibi en zor hani can alıcı kısım o insanları bulmak bir şeyi değiştirmiyor bir de onları hani

kimi evladını kaybetmiş kimi eşini kaybetmiş yani o dönemleri anlatmalarını istemek çok zordu açıkçası çünkü hani bizim için evet bir süreç geçmiş olabilir ama onlar için o acı hala dün gibi hani egale etmişler kafalarından yani silmişler unutmaya çalışmışlar hayatlarına devam edebilmek için, ama bir şekilde sağ olsunlar bazıları kitap yazmış o şekilde onları verdiler veya hani kendileriyle görüşemesek de görüşebileceğimiz insanlara sevk ettiler bizi o şekilde biyografileri oluşturduk ve mümkün olduğunca cezaevinde kullandıkları eşyaları toplamaya çalıştık onları görmüşsünüzdür bizim için çok değerli yani burası için çok değerli ve anlamlı ıı böyle yani mesela burası müze olduktan sonra ben açıkçası hani bu kadar çok ziyaretçi geleceğini tahmin etmiyorduk biz bizim günlük 500-600 ziyaretçi sayımız var bu hafta sonu 1000'e kadar ulaşıyor ve gelenlerin çoğu da eski mahkumlar, onlar çok sık ziyaret ediyorlar burayı ıı hani anılarını hatırlıyorlar işte dönem arkadaşlarıyla geliyorlar aileleriyle geliyorlar işte ıı hani onlara anlatıyorlar nerde ne olduğunu falan yani çok kötü hissediyorlar kendilerini çünkü ıı hani hayatlarının bir ayı iki ay falan değil yani 3 yıl 5 yıl hani ciddi bir zaman kaybı bu burada geçirmişler yani kimilerine göre bir ders hani mesela çok şey öğrendiğimiz zamanlar da oldu diyen çok burada hani, ıı, böyle.

T: Peki ıı siyasi tutuklular üzerine yapalım demişsiniz hepsine ulaşabildiniz mi burada kalan

M.B: Yani mümkün olduğunca evet

T: Peki mesela size hani geri dönüşleri oluyor mu eleştiren var mı ya da olumlu düşünen var mı müzenin mevcut haliyle ilgili

M.B: Eleştiri şöyle bir eleştiri alıyoruz biz şimdi burası hiçbir zaman daha doğrusu aldığımız eleştiri üzerinden gideyim aldığımız eleştiri şu burada kalanlar ve şu an hani müze olarak gezenler kendi kaldıkları dönemdeki gibi görmediklerini söylüyorlar ama bunun da sebebi şu bir çoğu mesela 70te kalmış atıyorum işte şimdi geldiğinde kendi kaldığı gibi görmek istiyor ama bazı şeyler ıı cezaeviyken de değişmiş bazı şeyler de burası müze olunca karar verildikten sonra buranın ıım planında şöyle bir karar almışlar burası ilk kurulduğunda 1925te ilk kurulduğunda nasılsa o şekilde olsun yani zamanlar mahkum sayısı arttığı için mekan yetmediğinden küçük küçük ek yapılar yapmışlar şu an ek yapılar yok mesela o ek yapılarda kalıp da şu an hani onları arayan göremeyen çok fazla insan var böyle bir eleştiri alıyoruz mesela tabi herkes haklı olarak kaldığı yeri görmek istiyor bulmak istiyor bu ana hatlarıyla toplam o gezmiş olduğunuz 3 koğuş var ya bir üç koğuş daha var aslında kapalı orası, orası da işte film stüdyolarına cezaeviyle ilgili film çekmek isteyen yapım şirketlerine kiralıyoruz o bölümleri de

T: Sizin araştırmalarınız insanlarla konuşmalarınız…. Araştırmacılara açık mı mesela benim böyle kullanabileceğim bir arşiv var mı yoksa sadece müze aşamasında siz kullandınız ve kayıt…

M.B: Arşiv bizdeki arşiv dediğiniz şey açık yani şeyde görmüş olduğunuz biyografiler var

T: Topladıktan sonra oluşturduklarınız sizin

M.B: Arşivimizin hepsi dışarda yani açık sergilediğimiz şeyler biyografiler, fotoğraflar, resimler, eşyalar, fotoğraf çekmek serbest çekmişsinizdir muhtemelen o şekilde

ulaşabilirsiniz o biyografiler web sayfamızda var, TRT yeni Ulucanlar belgeseli çekti daha yayınlamadı çok yakında yayınlayacak yaklaşık bir yıldır bu belgesel üzerine hazırlanıyorlar bizim yaptığımız bir çalışma gibi yaptılar sil baştan hem yazın gelip çekim yaptılar hem kışın gelip çekim yaptılar mm, çok yakın bir zamanda fragmanını vermişler ben de hafta sonu baktım hatta yakın bir zamanda yakın bir zamanda yayınlayacağız falan dediler, onu yani onu da takip edebilirsiniz internetten

Ali

T: kaç yaşındasınız?

A: 16

T: müzeyi gezdikten sonra ne düşündünüz ne hissetiniz?

A: Deniz Gezmiş için gezmiştim açıkçası, ama yatan diğer adli mahkumlar da vardı. Burada yapılan üstü kapalı işkenceler aklıma geldi, idamlar, üstü kapatılan idamlar, ya bunlar göz önünde bulundurulmalıydı bence, çoğu saklanmıştı bir de bazı bölümlere geçiş yasaktı onun nedenini de merak ediyorum

T: şey yani daha önce Ulucanlar'la ilgili bildiğiniz ve burada olmayan ya da burada öğrendiğiniz bir şey var mı?

A: Yok

T: Sizce, bildikleriniz nasıl verilmiş müzede?

A: Geçmişte birçok idamla hatırlanıyor normalde işkenceyle hatırlanmıyor ama demin müzeyi gezerken deniz gezmiş ve arkadaşlarının kaldığı koğuşta işkence aleti gördük sergilenen işkence aleti ya onda şaşırdım ı hem diyorlar burada işkence yok hem de bir işkence aletini sergiliyorlar bu biraz hem mantıksızca hem saçma geldi

T: peki, ilk defa mı geliyorsunuz?

A: İlk defa geliyorum Hataylıyım

T: Hataylısınız, ben de tam Ankara'da mı yaşıyorsunuz diye soracaktım. Tamam peki belirtmek istediğiniz bir şey var mı en çok aklınızda kalan yer ya da en çok etkilendiğiniz yer gibi bir yer var mı mesela?

A: En çok etkilendiğim yer idam sehpasıydı

G.

T: Bu yarışmaya nasıl katıldınız?

G: Bu yarışma şey mimarlar odasının düzenlediği bir yarışma biliyorsun kent düşlerinin ilki, şimdi 13.sünü falan düzenliyorlar tam bilmiyorum ama.. şehir içindeki boşalmış, işte, dönüşme potansiyeli olabilen kullanılabilecek alanlarla ilgili filan genelde projeler yürütüyorlar. Bu Ulucanlar cezaevi de ilk boşaltıldığı zaman rantı yüksek bir yer olduğu için ilk yarışma konusu olarak orayı seçmişlerdi, 2006da biz restorasyon bölümünde

yüksek lisans öğrencisiyken bu yarışmaya katıldık, zaten öğrenciler için bir yarışmaydı. Yarışmada işte bizim projemiz birinci oldu sonrasında mimarlar odası baro ve Altındağ belediyesi, adalet bakanlığı Altındağ belediyesine tahsisini yaptı, belediyelerden biri genelde kullanacak gibi bir yaklaşım vardı ya büyükşehir belediyesi ya Altındağ belediyesi kullanacaktı Altındağ belediyesine tahsis edildi. Öyle olunca mimarlar odası, baro zaten bu yarışmada süreçte olan kurumlar Altındağ belediyesi ve adalet bakanlığı ile bir protokol imzalandı. O protokolde de bu projelendirme ve müze dönüşümü sürecinin işte bütün bu tarafların içinde ortak olarak bulunacağı bir süreçle sağlanması gibi bir şeydi o protokol. İşte o protokolün toplantısından sonra belediyeye mimarlar odası işte bizim böyle bir yarışmamız var, üretilmiş projeler var isterseniz o projeler doğrultusunda zaten yapılmış çalışmalar üzerinden bu işi götürelim gibi bir fikir götürdü, belediye de o projeyi bizim projemiz üzerinden yürütmeye ikna oldu. Yani ilk başta hani şey gibi tartışmalar oldu, bu fikir yarışmasındaki birkaç projeyi mi beraber ıı toplayalım hani fikirleri değerlendirelim gibi, ama sonuçta böyle bütüncül bir fikir yönetilmesi gerektiği için sonra onlardan vazgeçildi. Biz de işte o dönemde şirketimizi kurup hani böyle belediyeden bu işi alıp bu taraflarla beraber yürüteceğimizi düşünerek başladık, fakat sonra birincisi belediyenin süresi çok kısıtlıydı, bizden 6 ay gibi bir sürede bütün bu uygulama, 6 ay mıydı ilk başta söyledikleri sure hatırlamıyorum ilk başta… Ulucanlar uygulaması için bizden istedikleri süre.. (diğer mimara soruyor) yani şöyle bir şey oldu biz bir etaplama yaptık hani belediye acilen uygulamaya başlamak istediği için böyle alt proje alanlarına yığdık alanı ve bir genel avam proje yaptık hani bu alanlar şu amaçlarda kullanılacak işte şöyle ele alınacak gibi ana kararlarımızı belirledik sonrasında da o kararlar doğrultusunda böyle bir- iki- aslında daha çok olması düşünülüyordu ama acele

ve işte sürecin ilerleyişinde o şeyler sayısı azaldı uygulama projelerini ürettik. Tabi o arada işte, şey, mm, hani, biz mesela alana girdiğimiz zaman zaten koruma kurulundan belediyenin çıkarttığı bir şey kararı vardı, hani, mm, alanda niteliksiz olarak belirlenen ve kaldırılması öngörülen yapılarla ilgili yıkım kararı oldu. Kadınlar koğuşu da parsel sınırının dışında kaldığı için ve imar planına göre üstünden yol geçiyordu o yapının Ulucanlar cezaevinin parseli küçülüyordu, o yüzden onla ilgili yıkım kararı çıktı. Böyle bir grup yapı zaten biz projeye başladığımız dönemde yıkıldı. ıı, sonra,

T: Kadınlar koğuşu yıkıldı mı restoran mı kafeterya mı bir şey yaptık diyorlardı?

G: Yok orası çek-senet koğuşu. Bugün restoran olan kısım çek- senet koğuşu. İstersen bak onun üstünden de ben sana bir anlatayım şeyini… neredeydik… (fotoğraflara bakıyoruz) burada vardır diye düşünüyorum o görsel ama hah şu.. yani şu şimdi çek-senet olarak kullanılan senin bugün gezdiğin yapı onun yanında 23 numaralı kadınlar koğuşu yapısı vardı, şu da yeni parsel sınırı, bunlar dışında kaldığı için o *Uçurtmayı Vurmasınlar*'ın falan konusu olan koğuş yıkıldı, bir zaten burada bir kadınlar koğuşu vardı bir de 9 numaralı koğuş vardı önünde dilek ağacı bugün de duran, ıı, o dilek ağacı da hapishane döneminden kalma, ıı, o da yıkıldı. Onun dışında, bugün gezebildiğin kısım zaten şu belki sunuşun o kısmına yetişmişsindir,

T: oklarla geziliyormuş

G:17-18-16 bu kısmı gezebiliyoruz ama arkada 3 tane daha koğuş var, onlar ve bu arkadaki koridor şu an ziyarete açık değil, bir de işte gardiyan koridoru gezilemiyor, ıı,

onun dışında burada, he bu jandarma yapıları falan zaten bunlarla ilgili yıkım kararı da öncesinde çıkmıştı

T: Onlar da şu an yoklar değil mi?

G: Yoklar, ama yani bizim uygulama projesinin başlangıç sürecinde bunlar, yani, gitmişti, ıı şeyle giriş yapısıyla ilgili yıkım kararı var mıydı onu hatırlamıyorum ama (diğeri: yok o kararlar hiç olmadı) olmadı, yani biz giriş yapısının kalmasını? Hani öngörüyorduk ama bu jandarma yapılarıyla beraber o da gitti. Öyle bir durum oldu yani şu dış taraf tamamen temizlenmiş oldu. ıı onun dışında, yani, böyle,

T: Gezilemeyen koğuşları film odası gibi bir şeyler yaptık dediler bugün ama?

G: Olabilir, proje kapsamında zaten şeydi, mm, film platosu olarak kullanılacak alan bu adalet bakanlığının öyle bir talebi vardı, ıı film platosu olarak biz de orayı önermiştik ama hani mm şey gibi değildi, yani bizim rotalarımızda şöyle şeyler vardı, alternatifli, 1 zaten ziyaretçi rotası, gardiyan rotası ve mahkum rotası gibi 3 rota vardı bir de bunun dışında hani uzunluk kısalık olarak 1 hani kısa sürede gezilip çıkılabilecek rota, 2 daha kapsamlı görmek isteyenlerin 3 de o alanlarda zaten her şekilde ziyarete açık şey gibiydi hani, daha kapsamlı her yerini gezmek isteyenler için de bir rota şeyi vardı, ama şu anda kapalı. Zaten şu şey, revir yapısı dediğimiz yapı ve idari yapının da mesela bir kısmını da sergi olarak, mesela alt kısmında, bu sübyan koğuşunun olduğu kısım falan var, oraları da,

T: Kütüphane gibi sanırım...sergi

G: Evet yani sergi salonu yani gibi daha hani halka açık bir fonksiyonları varmış yani zaten bizim kültür merkezi olarak tanımladığımız alandaki yapıların işlevi genel olarak pek hayata geçemedi, ıı, öyle

T: Sizin peki şu an hala bağınız var mı yoksa hani orası tamamlandı gibi ve hani,

G: Evet, ya zaten uygulama sürecinde şimdi şeyde ıı biz proje mühendisiyiz uygulama sürecinde, yani onlar bize danıştığı kadar, ve hani aslında ıı, biraz devre dışı kalıyorsun. O şeyin idarenin talebine göre oluyor. ıı biz o dönemde şey olduk, hani, ıı, biraz geliş-gidişli ve ne bileyim mimarlar odasıyla beraber de tartışmalı bir uygulama süreci geçti ve sonrasında bizim ayağımız biraz kesildi. Zaten bina hani uygulaması mimari uygulaması tamamlanmış olduğu için her ne kadar biz böyle işte müzeciliğiyle ilgili kullanımıyla ilgili böyle birtakım öngörüler şöyle olsun gibi şeyler söylesek de, hani, bizim işimiz bitti gözüyle bakılıyor. Yani orda bir şeyimiz yok resmi olarak herhangi bir bağımız. ıı, bir işte sonrasında tekrar mm, müze yani müzeye dönüştürülmesiyle ilgili bir şey oldu, mm teşhir-tanzim projesinin hazırlanmasıyla ilgili bir belediyeyle görüşme oldu, bizden hani nasıl bir süreç izlememiz lazım, neler yapabiliriz gibi bir sunum istediler, öyle bir sunum yaptık yani biz işte devam edersek, bize böyle bir yetki verirseniz, şöyle yabancı müzelerde şöyle şeyler oluyor burada da böyle şeyler yapabiliriz gibi teşhir-tanzimin nasıl olması gerektiğiyle ilgili…. Müze nasıl bir müze olması gerektiğine dair bir öngörü sunduk fakat sonrasında yani zaten onlar kendi bünyelerinde o projeyi de hazırlamayı tercih ettiler. En sonra işte bu şeyin, kent müzesi tabelasını görmüşsündür, bu işte yarı açık kısmına bir kent müzesi açılması gibi bir şeyleri oldu onla ilgili de birkaç toplantı

yapıldı, bir tane, o toplantıya da işte Z. katılmıştı, yine nasıl bir kent müzesi olması gerektiğine dair konuşuldu falan,

T: Anladım

G: Nasıl dönüşmesi gerektiğine dair… ya da ne yapacakları çok belli değil yani nasıl bir müze olacağı falan.. öyle

T: Siz peki projeyi hazırlarken falan içeri, yani, en başta içinde neler olması gerektiğine dair bir şeyi de dahil etmiş miydiniz yoksa bina nasıl korunmalı mı, ne vardı projenizde yani?

G: Bizim proje zaten şöyle çok etaplıydı, bizim projede yapılması/korunması gereken şeyler değerler neler gibi bir tespitimiz vardı. O biraz daha tabi bir günlük bir ziyaret sonucunda yapılmış bir öngörü gibiydi yani, sonra avam proje için çok detaylı bir arazi çalışması yapıldı, onlardan şöyle, yani aslında sunumun o kısmına gelmişsindir diye düşünüyorum, bu bizim avam projeyle ilgili nasıl bir çalışma yapılması gerektiğini anlattığımız kısımda var mıydın?

T: Hatırlamıyorum.

G: Tamam, o zaman şöyle, sana bir sunum yapalım küçük, bulabilirsem tabii, hiçbir şey bulamıyorum şimdi,

T: Şeyi anlattığınızı hatırlıyorum mesela o çok etkilemişti sıvalar dökülüyor arkadan zulalar çıkıyordu mesela, gibi hani o kısım var aklımda da,

G: Hah evet, şimdi sunumu bulamıyorum, ama şöyle söyleyeyim restorasyonun bir metodolojisi var zaten, o metodoloji şöyle bir şey: önce binanın hani bugünkü durumu nedir onu tespit ediyorsun birebir, röleve çizimleri diyoruz, onun mimari bir dille çizimlerini yapıyorsun ama onun bir raporu da var tabii, sonra, şeyi çalışıyorsun, ıı yapının işe malzeme mesela, ıı, bütün bu alanda dönem dönem yapılmış birçok yapı var, bu yapıların malzemeleri nelerdir, ıı nitelikleri nelerdir, onları bir tespit ediyorsun, sonra, ıı, hani sorun-müdahale çalışıyorsun, onlar senin çok ilgini çekecek kısımlar değiller, ama bu yaptığın binanın fiziksel durumunu tamamen çalışıyorsun bir de tarihçesini çalışıyorsun, tarih içinde ulaştığın belgeler, hangi yapı hangi tarihte yapılmış, hangi olaylar nerelerde geçmiş falan yapıyla ilgili yine fiziksel karşılığı olan bütün bu verilerin nerelerde hayat bulduğunu falan onları bir derliyorsun, sonuç olarak bütün bu elde ettiğin verilerle yapının geçmişinin bir resmini çiziyorsun, yani bu yapı işte, 1924te şu şekilde yapılmış işte şöyle bir kullanımı varmış ama sadece mesela şey gibi değil, 1924te şu yapılar vardı gibi değil, bizim çizdiğimiz resimde şöyle bir şey çıkıyor, 1924te ideal bir cezaevi, hapsedilme ortamı yaratmak için, şehrin çeperinde, mahkumların tarlada da çalışabileceği daha rehabilitasyona yönelik.. mesela o avluların içi toprakmış ve bir sürü ağaç varmış, yani böyle bir resim çıkıyor işte 1924'ten sonra zaman içinde diyelim dönem dönem, ıı, işte bu şeyler oldukça, nasıl denir, darbeler oldukça, hani, ıı ve siyasi ortam gerildikçe ağaçlar kesilmiş beton dökülmüş işte zaman içinde üstü kapatılmış tellerle, hani o eski fotoğraflarında şurada falan var, yani sonuç olarak bu dönüşüm nasıl olmuş, insanların buradaki yaşamı nasıl dönüşmüş onu da çalışıyorsun, bir de tabi şey, yapılardaki fiziksel izler, mesela idari yapıda altla üst arasındaki bağ yine bir 90larda çıkan bir şeyde miydi, yani tam tarihini hatırlamıyorum ama hapishanede bir olay çıkıyor

ve mahkumlar idari kata o merdivenle ulaşıyorlar, öyle bir durum olunca da mesela o merdiven kapatılmış, oraya beton dökülmüş, şimdi oradaki o beton izi de o binanın izi olarak senin için önemli bir şey haline geliyor, onu da kaldırıyorsan, onun izini de gösterip orda o hikayeyi anlatan bir resim? Koymak gibi bir tasarım. Sonuç olarak bu tarihçeyi de çıkardıktan sonra diyorsun ki benim için bu binadaki değerler şunlar, ıı, korunması gereken şeyler bunlar ve bunların korunmasına yönelik demin merdiven örneğinde anlattığım gibi bir yöntem öneriyorum diyorsun, ve buna yönelik uygulama projesini oluşturuyorsun. Yani o nedenle bizim uygulama projemizde zaten binanın bu geçmişten gelen bütün bu somut olmayan kültürel değerlerin geleceğe nasıl aktarılacağına dair bir öneri vardı, bunun sonucunda avam projede daha uygulama projesine geçmeden biz şeyi oluşturmuştuk, sergi noktalarını ve hangi noktalarda nasıl sergiler olması gerektiğini ve müzecilik projesinin nasıl oluşturulması gerektiğini ve bunun uygulamasının/yönetiminin? Nasıl yapılacağı gibi hani ıı bütün o proje sürecini detaylı olarak oluşturduk, ıı, daha sonrasında da uygulama projesinde o işte müze rotalarına göre ve mm, sergileme yöntemlerine göre o binaların hani, fiziksel olarak nasıl dönüşeceğini belirledik. O nedenle hani, ıı aşamam aşama aslında, o avam projede oluşturduğumuz çerçevede uygulama projesi bir aşamaydı, ondan sonrasında oluşturulacak parça parça şeyler vardı, o proje de bütün süreci içeren bir öneri idi. Tabi yani onların, hani, hepsinin bütün aşamalarının detaylandırılması ayrı bir iş olduğu için, bizim sorumluluğumuz uygulama projesine kadar olan kısmı içeriyordu, daha sonrası ayrı bir proje ve sürecin devamı gibi bir şey.

T: Peki, sizin Ulucanlar yarışmasına katılmanız tesadüfi miydi yoksa Ulucanlarla ilgili önceden gelen bir şey var mıydı hani..?

G: Ulucanlar cezaeviyle ilgili bizim üçümüzün ne ailevi ne şey yoktu, ıı tesadüfiydi çünkü bir ıı, şey bizim için, o dönemde yani bu soyut, yani somut olmayan kültürel değerler konusu restorasyondaki aldığımız eğitimde bunların restorasyon kararlarını nasıl etkilediği çok güncel ve önemli bir konuydu ve genel olarak bizim de kafa yorduğumuz şey buydu. Yani bir bina, yani Türkiye'de de çok eksikliğini hissettiğimiz, restorasyonda etkisini görmediğimiz, yani, binanın ruhu nasıl saklanabilir hani nasıl aktarılabilir durumu o yüzden Ulucanlar cezaevi ilk çıktığında yarışmayı ilk duyduğumuzda bizi çok heyecanlandırdı mm, bir de tabi şey önemliydi, yani şehirde mm, işte bu kentsel dönüşüm, hani, işte ne bileyim, kent- daha doğrusu kentin hızlı bir şekilde dönüşümü ve bunun çok kontrol edilemez olması durumu çok rahatsız edici. Yani bu dönemde daha rahatsız edici, o dönemde daha az rahatsız ediciydi ama yine de önemliydi, ve bir şekilde, mimarların bundaki söz yani, mimarlardan öte, sivil inisiyatifin bir şekilde bundaki söz eksikliği çok önemliydi. Bu da tabi Ulucanlar cezaevinin böyle hemen bir konu haline gelmiş olması ve onun korunmasında bir söz hakkı sahibi olma durumu tabi ikinci en önemli heyecan verici şey idi.

T: Şeyi de soracağım size, bir tane bu Amerika'da sanırım bir hapishane müzesi örneği vermiştiniz sunumda.

G: (fotoğraflar kopyalarken..)….burada sadece idari yapının mekan fotoğrafları var. şu…bunlar da şeyler, yani işte, biliyorsundur zaten, restorasyon, bilmiyorsundur niye

bilesin.. yani bütün mekanlarda hani bir şekilde binalar hangi renklerle boyanmış duvarların renkleri neymiş

T: A katman katman

G: Evet onu anlamak için, yani, nasıl söyleyeyim, 25 kata falan çok rahat ulaşıyorsun, çok fazla katman var bir de bu restorasyonda, tipik yapılan bir uygulamadır. Hani bina hangi dönemlerde ne renge boyanmış, mekanlar nasılmış falan onu anlamak için. Her mekanda açma yaparsın, bina içinde onları ilişkilendirirsin mesela o da çok şeyler verir, hani şu anda bembeyaz olan bir bina aslında bir dönem, 1850'lerde masmavi kullanılmış, falan gibi şeyleri.. yani cezaevinde de bu tip şeylerle açmalarla bu mekanların renkleri nelermiş gibi bir çalışma yaptık, ama genel olarak birçok binada biz şu anda en üstteki renk neyse, özgün renk.. yani özgün renk değil, en son renk, onun korunması şeklinde. Yani çünkü zaten duvar resimlerinin, işte bütün o yazıların olduğu katman da genelde o. ıı bir de bizim için önemli olan zaten 2006'da terk edildiği durum, en önemli olan o olduğu için, onu korumak, öyle bir yaklaşımımız vardı, öyle bir kararımız vardı yani.

T: Bir de zaten dönem müzesi yapmadığınız sürece… onu geri kazımak lazım zaten üstüne geri aynı renge boyamak da çok anlamlı gelmedi

G: Evet, evet öyle. Ama zaten burada geri kazıdığında da çıkarabileceğin çok bir şey yok. Ki zaten çok katmanlı olma durumu bizim için çok önemliydi, bu duvarlar, mesela şey, ıı, bir o koğuşlardaki hani o mekan hissiyatını fiziksel olarak veren en önemli şeylerden bir tanesi, üst üste üç tane kapı kasası olması yani, üst üste üç tane pencere doğraması olmasıydı. Mesela şey çünkü, bozulan şeyi kaldırma gibi bir durum yok yani

T: üstüne

G: evet, onun önüne bir şey koymak gibi yani, üçüncü koyduğu kasa (..) zaten cam kırık onun üstünde gazete kağıdı duruyor, işte ne bileyim, başka bir kanadı almış oraya koymuş falan hani o derme çatma durumu idi, bu da tabii ki mekan hissini veren en önemli şeylerden bir tanesiydi. Öyle.

T: aslında şey de çok güzel olabilirmiş bu açma mı diyorsunuz, onun yapıldığı bir kısmın bırakılıp mesela hangi tarihlerde şey olduğu

G: evet, yani öyle şeyler, bir restorasyonda zaten genel olarak öyle bir yaklaşım var bir de, onun fotoğrafını bulsam iyiydi, ıı, bu tam o dediğin son açmaların yani, duvardaki sıvayı her açtığın noktadan çıkan işte o kağıtlar oradaki o zulalar, küçük zulaların sergilenmesi en bizim için çarpıcı olacak sergilemelerden biriydi….şimdi bunlarda şeyler, mesela bu binaların yani, sonuçta şu anda bu bina buna mı ekleniyor, hani, nasıl bir bağları var hangisi sonra yapılmış önce yapılmış falan anlaşılamadığı için –bu da mesela o zulalardan bir tanesi- sıva örneği alıp onları analiz ettiriyorduk, hangisi çimento hangisi daha eski, yapı tarihlendirmesi için ve bina birleşim noktalarından hani duvarlardan açıp, mesela şu şeyi anlatıyor işte, şurada bir sıvalı yüzey var bu bina gelmiş ona sonradan dayanmış, buy an bir fotoğraf, şöyle, mm, yani bunu yan düşün, şu yüzey sıvalı bir yüzey bu da onun yanına gelmiş anlamına geliyor, o zaman bu yandaki yapı, bundan daha sonra yapılmış bir yapı gibi düşün, şimdi bu tipteki şeyleri anlamak için hep bina birleşimlerinden açmalar yaptık, sıva örnekleri aldık ama her elimizi attığımız yerden çıkan şey bu idi, bunlar şey, meydancı defteri, bunu açıp, içinde şeyleri, notları

görebiliyorsun, meydancı defteri de şey her koğuşta meydana çıkabilen insan olarak tanımlanabilir, bütün o koğuştaki insanların ihtiyaçlarını not alıp dışardan getirtebiliyor, evet. Bu, ıı, dışarıdaki jandarma yapıları yıkılırken, işte böyle bir bizim de köşesinden yaptığımız bir açma falan, burası da mesela üç, iki tuğla oynak kaldırdığın zaman altından şeyler çıkıyor. Ve bu mesela, iç mekanda duvarda herhangi bir yere eline attığında karşılaştığın şey bu. Bizim hani on yerden sıva örneği almaya kalktıysak dokuzundan bu çıktığına göre, düşün bu sıva kalktığı zaman bu duvardan nasıl bir şey çıkabilmiş. Şu da mesela, yani, yapı sürecinde çok karşılaştığın bir durum değildir, ya temizlersin, uygulama düzgün değil hiçbir zaman yani, orda bozuk bir şey varsa hemen onun üstüne yeni bir şey koymak gibi yani

T: orası da katman katman kalmış zaten

G: evet yani şey, o da çok çarpıcı bir hikaye bu tecrit koğuşlarında, şeyler, onun düzeni şöyle bir şey o ince uzun binada, alt kata görmüşsündür zaten girdiğinde şurada odalar var, üst kattaki odalar aslında kullanılan odalar idi biz gittiğimiz dönemde, alt kat tamamen kapatılmış, uzun zamandır kullanılmıyordu

T: bir örnek var mı kafanızda, sunumda sanki bir hapishane müzesi vardı Amerika'da mı, ondan bahsetmiştiniz, yanlış mı hatırlıyorum?

G: bu Philadelphia'ymış, easternstate.org'tan almışız şeyleri. Bu da evet, güzel bir örnek, yani daha iyi. Bu prison-musuem.. bu da Auschwitz zaten biliyorsundur. Böyle

T: tamam buradan bakarım ben onlara

İhsan

İ: yani cezaevleriyle ilgili, onlar (araya konuşmalar giriyor), yani ben Ulucanlar cezaevinde 15 gün 16 gün kaldım kaldığım zaman Ulucanlar cezaevi aslında boşaltılmaya başlandığı bir dönemdi o yani

T: yakın zamanda kaldınız o zaman siz?

İ: yakın zamanda değil, ıı herhalde bir 10 yıl olmuştur,

T: tabi, 2006 da boşaltıldı diye biliyorum

İ: yani bir 10 yıl falan olmuştur. İşte siyasilerin oradan boşaltılmaya başlandığı, f tipi cezaevlerine sevklerinin yapılmaya başlandığı bir dönemde sadece adli koğuştakiler ve siyaseten, itirafçı denilen bir küçük grubun sadece kaldığı ve adli suçluların kaldığı bir dönemde kesinleşmiş bir cezamdan dolayı burada kaldım sonra başka bir cezaevine sevk edildim, burası tutuluyor sonra 15 gün sonra hüküm almışsanız hükmünüzü yatacağınız cezaevine götürülüyorsunuz. O dönem adli mahkumların olduğu bir dönemdi. O çok tabi adli mahkumlarla siyasi mahkumların kaldığı süreçlerdeki cezaevleri çok farklı bir portredir. Yani o, ama daha farklı cezaevlerinde de kalmışlığım olduğu için birkaç farklı cezaevinde de kalmışlığım olduğu için siyasi sebeple, Ulucanlar'daki müzenin her müzenin, ıı, taşıyabileceği biçimsellik, sembolik, sembolikliğin getirdiği şeyler dışında aslında başarılı bir müze olduğunu düşünüyorum. Yani orada yaşanan, ıı, dramları ve cezaevlerinin, ı, Türkiye'nin nasıl siyaseti, siyasal hayatın biçimlenmesinde önemli bir rolü olduğunu o cezaevine girdiğinizde görüyorsunuz. Devlete en yakın gözüken insanlardan, devletin en, ıı, dıştaki muhalifine kadar Türkiye'de siyasetle aşağı yukarı

ilgilenmiş her cepheden insanın o cezaevlerini bir kez tattığını, ıı, görüyorsunuz. Ve orda devletin aslında, ııı, kendi merkezi düşüncesi ya da çizdiği hareket alanı dışındaki en ufak şeye karşı bile bir tahammülsüz yaklaşım içerisinde olduğunu gösteriyor ve cezaevlerini bir sindirme, ıı, bir rotaya, kendi istediği o dar sınırın içerisine boyun eğme aracı olarak kullandığını görüyorsunuz. Bu basit bir cezaevinde yatmanın ötesinde, cezaevi sürecinde uygulanan birtakım baskıcı, işkenceye varan politikalarla da yapılan bir şey, orada da onu net olarak görüyorsun. Hücre cezasından.. aslında tabii daha farklı canlandırmalar da yapılabilirdi, yani siz oraya girdiğinizde sizi bir gardiyanların bir karşılaması vardır çok geniş bir güruh olarak gardiyanlar sizi bir karşılar, birkaç kişi değil, çok kalabalık bir şekilde karşılanırsınız. İşte aramaya, ııı, tabi tutulursunuz, bütün o süreçler aslında bir daha çok, bir usulün yerine getirilmesi, bir güvenlik tedbiri alınmasının çok ötesinde bir boyun eğdirme sürecinin başlangıcı ritüellerle devam eder. Yani o kalabalık bir, ıı güç gösterisidir, oradaki, arama sırasında, arama işleminin gerektirmeyeceği kadar, ıı, farklı muamelelerle karşı karşıya kalmak vesaire. Orada onları görüyorsunuz yani ben o açıdan hem orada yatanların, ıı, listesinin verilmesinin, hem de, ıı, orada hücrelerin de dahil belli ölçüde sergilenmesinin şey olduğunu düşünüyorum, yalnız, ıı, tabii daha incesine baktığınızda, biz olsak çok daha iyisini yapardık. Onu yaşayan insanlar olarak. O hücredeki, o bağırma seslerindeki o efektlerdeki tercihlerde bile hala bir siyasal şey var, yani orada bir yakarış gibi bir, ıı, efekt var ama oraya giden hücre cezası alan insanların çoğu, direngen insanlardı, direngen insanlar oldukları için hücre cezası alırlar ve orda yakarışa yönelik bir bağırıştan daha çok o zulmü haykıran bir protestocu bir haykırış biçimini duymak ve ona ilişkin uygulanan şiddetin sesini duymak çok daha mümkündür ama orada mesela öyle bir efekt koymuşlar. İkincisi, orası, asıl olarak, devrimcilerin çok

yoğun olarak kaldığı bir yer. Ona ilişkin birtakım şeyler de birtakım sembol isimler var ama, ıı, ve onlar esas orada çok büyük ölçüde sindirmeyle karşı karşıya kalmış durumdalar. En son orada yapılan bir operasyonda, onlarca devrimci, ıı, bir biçimde, çok açık bir biçimde katledildiler. Yani canlı canlı oranın hamamına götürüp orda canlı canlı öldürüldüler, yakıldılar, vesaire. Aslında, ıı, müzeye açılmayan bir kısım var, daha çok da o devrimcilerin kaldığı,

T: öyle mi?

İ: yok öyle değil, o beşinci altıncı koğuş var, o üstü demirli olan yerler var. o üstü demirli olan yerler siyasilerin kaldığı yerler, ve o diğer taraf açılsa, görülür oranın üstü açıktır havalandırmanın, o siyasilerin kaldığı yerlerin üstü kapatılmış, demir ızgaralarla kapatılmıştır. O da siyasi, ayrıca bir cezalandırma, çünkü bir mahkumun özgürlük alanı o gökyüzüyle sınırlı, o gökyüzüyle arasına da birtakım engeller koyduğunuz zaman, bu ekstra çok daha büyük bir cezalandırma oluyor. O cezalandırmalar da yapılmış orada. Ben o vahşeti o solcu, devrimcilere yapılan vahşeti tam yansıttığını düşünmüyorum. Biraz böyle daha hani, dincisinden, merkez sağından, merkez solundan insanlarla beraber, biraz onların da hani daha çok öne çıkarak, hani onun da verdiği bir mesaj var, bir anlamlı mesajı var. Türkiye'de sadece devrimci olmanız sizin cezaevine girmeniz, daha ağır bedeller ödüyorsunuz ama, devrimci olmasanız bile Türkiye'de, ıı, siyasetin bir tarafında iş yapıyorsanız ve bir tarafın ayağına bir biçimde basıyorsanız, ıı, o kadar demokrasi alanı, o kadar özgürlük alanı dar ki onlar bile ciddi ölçüde, kendi açılarından ciddi sayılabilecek bir biçimde cezaevi şeyiyle karşılaşıyor. Bence o portreyi vermesi bir dönemin, ama bugün, sanki bu, müzeler tabi geçmişi hatırlatması açısından önemlidir,

vay geçmişte bunlar mı yaşandı vesaire diye, ama Türkiye'de bunlar bugün o müze geçmişi anlatan bir şey değil, hala büyük ölçüde bugünü de anlatan bir şey, tabii bence bir gün olur da f tipi cezaevlerini de bir müze haline getirirlerse, oradaki insanların, ıı, Ulucanlar cezaevinde çektik, çekilenden çok daha iyi koşullarda olmadığı, bazı bakımlardan hatta çok daha zor koşullarda yaşadıkları görülür. Çünkü cezaevinde, ıı, insan sesinin, nefesin, çok büyük bir önemi var. Yani bir, ıı, koğuş sistemini kendisine göre birtakım sorunları olabilir, kalabalık, ama orada toplu halde bulunmak, toplu bir yaşam yaşamak, yemeği toplu halde yiyebilmek, dışarda toplu halde spor yapabilmek, toplu birtakım etkinlikler düzenleyebilmek, ıı, insanın kendini insan olarak varlığını sağlıklı bir biçimde iletebilmesi (?) için sınırlı olanaklardan bir tanesi. Ama insanları ikişer teker, ikişer üçer kişi hücrelere koyduğunuzda ve havalandırmayı da sadece ikişer üçer birer kişi yaptığınızda bu insanları fiziksel işkencenin yanında ve belki ondan çok daha ağır, insan olarak kendisini üretmesine dönük, varlığını yenilendirmesine dönük, zihnini sağlıklı, ruhunu sağlıklı biçimde yeniden üretmesine dönük çok daha ağır işkencelerle karşı karşıya kalıyorlar bugün f tipi cezaevlerinde, o açıdan aslında belki F-tipi cezaevlerinin de bir gün müze olacağı bir dönem gelirse o zaman Türkiye'de o zaman geçmişe dönük bir müze haline gelebilir. Ama şu anda var olanın belki daha ağır biçimde yaşanan bir sürecin, bir kesitini aktarması bakımından bence her şeye rağmen önemli ve yararlı görüyorum. Onun dışında senin soracağın bir soru varsa, ben o 15 günlük mahkumlarla ilgili deneyim bir şey ifade ediyor mu bilmiyorum ama, siyasilerin olduğu farklıdır cezaevinde, adlilerin olduğu yerler farklıdır. Siyasilerin olduğu yerde bir koğuş ağalığı sistemi yoktur. Çeşitli gruplar komünler halinde yaşarlar, aynı siyasi görüşten insanlar, işte, ortak gelen malzemeyi tümüyle birine az ya da diğerine çok gelmesinden

bağımsız olarak, var olanı ortak tüketirler, işte, ortak eğitim yaparlar, ortak spor yaparlar, bir ortak yaşam içerisinde yaşarlar, bir dayanışma şeyi vardır ve dışarıya karşı da bir dayanışma vardır, onun için devlet açısından o koğuş sistemi ondan zordur. Çünkü bu insanlar 60 kişi olarak, bir de aynı zamanda dayanışma kabiliyetleri olan bir 60 kişiyi kontrol edebilmek içerde zorlaştığı için devlet… ama adli mahkumlarda öyle değil, adli mahkumlarda Ulucanların o tarafının da gösterilmesi lazım aslında o adli mahkumlar tarafı gösterilmiyor, o da bu ülkenin bir gerçekliği bu ülkede hırsızlıktan cezaevine girmiş, namus cinayetlerinden cezaevine girmiş, yani, terminolojiyle kader mahkumu diye anılan insanların yaşadığı cezaevi dramları da bir başka açıdan ikiye katlanmış, üçe katlanmış biçimde bir baskı uygulamasıdır. Orada şiddet vardır ama, şiddet aynı zamanda, ıı, cezaevi idaresinin, devletin temsilcilerinin cezaevi içerisindeki koğuş ağalarıyla ittifakı halinde birkaç kata katlanan bir şiddet olarak uygulanır. O cezaevi ağaları, cezaevi idaresiyle işbirliği içerisindedir, gelen en yoksul, en gariban insanlar orda köle gibi çalıştırılır, biraz para verebilenler biraz daha rahat eder, çok para verebilenler çok rahat eder, öyle bir, hiyerarşik, katı hiyerarşik bir sömürüye dayalı bir sistem vardır. Ve, sadece orada cezaevinin, devletten gelen bir şiddetin yanı sıra içerde organize olmuş, mafyalaşmış, ağalık sisteminin de tek tek mahkumlara uyguladığı ayrı gündelik bir şiddet vardır. onlar orda dayak yerler koğuş ağalarından, da (?) orda bir örgütlenmiş, çifte, o tarafın da iyice gösterilmesinin, o açılmayan kısımların da en azından adli mahkumlarla ilgili bölümlerde yaşanan dramları göstermesi, onların da kendilerine göre hikayeleri var, gerçekten Türkiye'de adli suçlu olmak da çok kolay, siyasi suçlu olmak kadar, ıı, çok kolay insanlar suçlu oluyor, işte adliyedeki dava sayılarına bakıldığında, ıı, nüfusun kaçta kaçının mahkemelik olduğu bellidir, çok büyük ölçüde mahkemeliktir. Şeyi, toplumuz

birbiriyle, bunların önemli bir bölümü cezaevi de görebiliyorlar, yani törelerle ilgili kısmı olabilir, yoksullukla ilgili kısmı olabilir, küçük yaşta evlendirmeyle ilgili kısmı olabilir, işte namus cinayeti diye öldürülen kadınlarla, erkeklerle ilgili olabilir. Orada da gerçekten toplumun bir başka, o perdesi de konmadan bence diğer perdesi de tam olarak anlaşılmaz. Yani toplum bir bütün olarak o toplumsal baskılar, o siyasal baskıların bir bütün içinde anlaşılabilir, birbirini besleyen bir faktördür, bence Ulucanların diğer kısmının da açılması gerekiyor şeye, ıı, ve oradaki yaşamın da bir biçimde gösterilmesi gerekiyor. orada, bence devletin bir başka şeyi, çifte standardı, iki yüzlü politikasının çok daha net görülebileceği bir şey vardır. O orda, (?) bir cezalandırma ve ona karşı direnen insanlar var, orda ise gerçekten devletin nasıl kendisinin bir suç örgütü halinde oraya adli mahkum diye yerleştirdikleri insanlarda çok daha ciddi bir suçu organize bir suçu bizzat o cezaevinde örgütleyen bir devlet gerçeği ve devlet görevlileri gerçeğiyle karşılaşıyorsunuz, paradoks var yani. Adamı 5 simit çalmış diye oraya atıyorsunuz, ama orada organize olarak onu eziyorsunuz, sömürüyorsunuz, ııı, angarya biçiminde çalıştırıyorsunuz, ııı, ve bundan bir rant elde ediyor ve bu rantı da devlet organizasyonunda ve oradaki devlet görevlilerine paylaşacak bir biçimde daha organize, daha büyük bir suç mekanıdır cezaevleri, o da, işte bu sistemin adalet anlayışının nasıl bir adalet anlayışı olduğunu ortaya koyuyorsun, yani orda bir suçluları cezalandırmaktan çok, organize olamayan suçluların cezalandırıldığı, ya da devlete yakın olamayan suçluların cezalandırıldığı bir yargı sistemi ve adalet sistemi olduğunu göstermesi açısından bence o adli mahkumların yattığı koğuşların da oradaki, ııı, yaşamı iyi sembolize edecek şeylerle beraber bir müze haline getirilip o müzenin diğer kısmının da açılmasında fayda olduğunu düşünüyorum.

Halil

T: müzeye gitmedim diyorsunuz, o zaman orada yaşadıklarınızı, en azından, nasıldı Ulucanlar cezaevi sizin için, neyle hatırlıyorsunuz?

H: Ulucanlar cezaevinin bende temel olarak bıraktığı anı şey, iki hafta geçmeden, üç hafta geçmeden başlattığımız açlık grevleriydi. Ben emniyetten götürüldüğümde, tutuklandığımıza bir yandan da seviniyoruz, çünkü emniyette yemek yememiştik, iyice açtık zayıftık, bilmem ne sorgudan vesaire çıkmıştık. Şimdi, Merkez Kapalı'ya gidince, sıcak bir yemek yeriz, rahat ederiz vesaire diye düşünüyorduk, merkez kapalıya bir gittik, herkes açlık grevi hazırlığında. Ve arkadaşlar sabaha açlık grevine başlıyoruz, ama siz emniyetten geldiniz, sorgudan geldiniz, isterseniz, ıı, siz girmeyin vesaire dediler, yani onlar yemek yemezken bizim yemek yememiz, ayıp olur vesaire diye, ister istemez açlık grevlerine başladık. Bir yeşil fasulye yapmışlardı o gün son yemeğimizdi (gülüyor) yeşil fasulyeyi böyle güzelcene bir tıka basa yedik, ertesi sabah açlık grevine başladık. Ben, o sure zarfında, ıı, belki okuldan atılırım vesaire diye, o sürede, baya bir sure geçti, dönüşümlü olarak, bir hafta açlık grevi biz yapıyoruz bir hafta başka şeyde yapıyor, sonra tekrar bize geliyor, 21 gün açlık grevi yaptım ben orada, 21 gün sonucunda, ıı, üniversite sınavına katılmak için bir fotoğraf çektirmiştim, cezaevindeyken başvuru formunu falan doldurdum gönderdim, daha sonra o fotoğrafla sınava girmek istediğimde görevli beni tanıyamadı bu sen misin diye, çünkü yüzüm böyle sönmüş, zaten sönük suratım, her deri kemiğe yapışmış gibiydi. Emniyetten çıktıktan sonra da öyle olduğu için belki. Yani en

temel olarak bıraktığı anı bu. İkincisi bol bol eğitim çalışmaları vesaire yapıyorduk biz. Bizim eğitim- çalışmalarda biraz şeyli geçerdi, bir de solcularınki askeri disiplin içerisinde geçiyordu, birisi anlatır, öbürü dinler, ondan sonra, ne bir itiraz, ne bir karşı koyuş vesaire yok, …işte bir arkadaş bir tez ileri sürüyor, ıı, o tezine karşı çıkan bir başka arkadaş var bu doğru değil diyor, bunu mahsus söylüyorsun diyor, o da diyor ki bu mahsus söylüyor, mahsus yalan söylüyorsun diyor, diye böyle bir, ıı, şey curcunalı bir tartışma ortamı falan vardı, onları hatırlıyorum. Sonra (boğazını temizliyor) her açlık grevinden sonra, akşamları yaptığımız, böyle soba başında, ben girdiğimde kış aylarıydı, ekimde girdim, ıı, şeyde çıkmıştım, mayıs mıydı, nisan mıydı?

T: hangi yılda girdiniz siz?

H: 90-91 benim, tam körfez savaşının olduğu dönemdi. Bizim biz kelek Osman derdik, Mehmet ali diye bir arkadaşımız vardı, sabaha kadar Saddam kaç füze attı, bunun kaçı isabet etti, merakla onu beklerdi (gülüyor), Amerikalılara düştü mü düşmedi mi diye, biz de yılbaşı eğlenceleri için falan, ha bire şeyler hazırlardık, sırtına ilanlar hazırlardık, işte buraya ilan asmak yasaktır falan diye en son başka bir ilan hazırladık, neşeli olsun, keyifli olsun diye koğuş yaşamı. Onları hatırlarım. Bir de bizim sekter bir arkadaşımız vardı, onunla yoğun tartışmalarımız olurdu, onu ikna etmek için alnımızın derisi çatlardı, bir türlü ikna edemezdik arkadaşımızı. Neydi, şeyden gelmişti, Konya'nın Cihanbeyli'den gelmiş bir arkadaş onları hatırlıyorum. Sonra futbol maçı yapardık o havalandırmada, ıı, onlar hatırımda, yani tek tek parça parça şimdi hatırlamaya çalışıyorum. Sonra operasyon yapılacak diye bu açlık grevleri sırasında, üst üste artık elbiseleri giyip, üst üste pantolonları, kazakları vesaire giyip, kalaslarla girdikleri için cezaevine, vücudumuza

vurdukları zaman hiç olmazsa o kalasları esnetsin, biraz yumuşatsın diye (gülüyor) zaten 4-5 kazak birden, altına bir sürü fanilalar bilmem neleri giydiğimizi hatırlıyorum.

T: yapmışlar mıydı operasyon o zaman?

H: yani, operasyon yapmadılar, operasyon yapmadılar ama, ondan birkaç yıl sonra 95 mi neydi, bizim çocuklara yapmışlardı operasyon, orda 10 tane benim mahalleden de tanıdığım, evime gelip giden insanı vahşice öldürdüler böyle…. yani bunları daha öncesinden bildiğimiz için yapmayacakları bir şey değildi biz de hazırlık babında kat kat elbiseler giyip hazırlandığımızı ve koğuş ışıklarını söndürdüğümüzü, koğuş ışıklarını söndürmenin de cezaevi literatüründe isyan kategorisinde değerlendirildiğini hatırlıyorum. Yani biz çatışmaya hazırdık, daha doğrusu çatışmaya dediğim sopa yemeye hazırdık daha doğrusu (gülüyor) yapacakları sırada, böyle bir hazırlığımız olduğunu hatırlıyorum. Sonra, adli koğuşlar nezdinde, müthiş bir prestiji vardı siyasi koğuşların, yani oraya gittiğimizde çok, saygı gösterdilerdi, tanıdıklarımız vesaire de vardı zaten aralarında. (susuyor) orda bir tane çalışan, mahalleden, adli tutukluyu da hatırlıyorum(…)

T: Biraz müze fotoğraflarını göstersem size, sizin için bir şey ifade ediyor mu bu hali?

H: ya değişmiş

T: Evet

H: yani bir kısmını gördüm bayağı bir boyamışlar, yani şimdi ben bir kısım fotoğraflarını gördüm, gerçeğini olduğu gibi bırakmamışlar restore etmişler bilmem ne yapmışlar falan,

bizim yaşadığımız dönemdeki gibi değildi o şeyler. Orası o açıdan, ne şeklindeyse öylece bırakılmalıydı, posterleriyle, ondan sonra, yazılarıyla, çizileriyle, çünkü yaşanmışlığı ancak öyle anlayabilirsiniz, bunu restore adı altında şey yapmışlar, bayağı bir düzeltme çalışmaları yapmışlar. O şeyin, hala o İzmir caddesi aynı şekilde duruyor mu, …, bir kömür aldığımız kapı altı vesaire, oralara giderdik, şey bölümleri vardı, memur koğuşları polis koğuşları vesaire, yakından alırdık şeyi, onlar duruyor mu durmuyor mu, kadınlar koğuşunun şeyi, bizim o koridora açılırdı kapısı….mesela, onları hatırlıyorum, bir de bizi 5. Koğuşa aldılar, yer kalabalık olduğu için artık ikişer ikişer yataklarda yatmaya başlamıştık 90'da cezaevinde, baya bir doluydu, sonra 5. Koğuşu açtılar, dediler bir kısmı 5. Koğuşa geçecek siz karar verin, biz de toplandık, kimler geçsin, işte şu şu gruplar, geçsin diye karar aldık hep beraber, biz 5. Koğuşa geçtik. 5. Koğuşun hatırladığım en güzel tarafı, bahçesinde bir havuzu vardı ve betonlar hariç toprağı da vardı. Yani, o güzeldi bizim çamurlanmamız, toprakla oynamamız vesaire için, hoş bir şeydi, bu beton yapının içerisinde. Sonradan o havuzun da kaldırıldığını, betonla o zeminin kaplandığını vesaire öğrendik. Bizim o dönemde, ıı, üstü ızgara değildi şeyin, havalandırmanın, sonra, oraların hep ızgara demirle kapatıldığını, gökyüzünün de havalandırmada kapatıldığını vesaire öğrendik, ama bizden sonra olmuştu onlar

T: onları da hep kaldırmışlar

H: yani niye kaldırmışlar? Cezaevini, acı çekme yeri olarak düşündükleri için sanırım öyle tasarlıyorlardı (gülüyor), ciddi söylüyorum, yani insanlar acı çeksin, sıkıntı çeksin vesaire diye, yani toplumdan tecrit edilmek amaç bu, eğer idam cezanız yoksa, idamlık bir suçlama yoksa, bir insanı cezalandırmanın temel hedefi onu toplumdan tecrit etmek,

zarar veremeyeceği bir konumda enterne etmek mi ne diyorlardı. Ama ekstradan bir de cezaevinde ceza uygulaması vesaire yapıyorlardı buna karşı da biz, bizim arkadaşlarımızın sık sık başvurduğu silahlardan biri de açlık grevleriydi, zaten 6 ay kaldım 6 ayın büyük bir bölümü, işte Zonguldak maden işçileri yürüyüşe geçti arkadaşlar, destek grevine başlıyoruz, onla tamam, destek grevine başladık, destek grevine başladığımız, bazı cezaevlerinde cezaevleri idaresi açlık grevi yapanlara saldırıda bulunmuş onu protesto etmek için bir hafta dönüşümlü açlık grevi yapıyoruz, tamam onu yapalım arkadaşlar, bunu yaparken falanca cezaevinde bilmem ne oldu, ona karşı direniş olsun hükümete gözdağı olsun diye bilmem üç günlük direniş daha yapıyoruz, tamam onu da yapalım diye diye var ya, 6 aylık cezaevinin büyük bölümü aç geçirmişiz (gülüyor) bazı arkadaşlar şey diyorlardı, ıı, gaza gelmişler, ıı, gençler oluyordu üniversitede falan cezaevine gelen, işte tartışıyorduk, açlık grevi yapalım mı yapmayalım mı, oradan gençler tabi bazıları, ‘biz sizden direnmeyi, biz sizden öğrendik bilmem ne yapmayı, sizin işte yol göstericiliğinizde mücadeleyi yükseklere çektik mücadele bayrağını’ falan diye böyle laflar ederek açlık grevi kararını çıkarttırıyorlar, o yaşlılardan bazıları işte 10-15 yıldır cezaevinde yatanlardan bazıları da ‘yine geldik gaza aç aç yatacağız bu gece’ diye (gülüyor), öyle gaza gelmişler, gaza gelince onlar da hadi başlayalım diye, yani böyle trajikomik hikayelerin de olduğu bir süreçti aynı zamanda cezaevi sürecimiz, neyse, yani bu açlık grevi benim 6 aylık sure hiç, yani bir hafta geçti, diyelim ki 15 gün geçiyordu şöyle karnımız tok geçen, ondan sonra bir başlıyorduk, şey de bildiği için herhalde bu adalet bakanlığı falan, adalet bakanlığı, bu durumu, sık sık mesela, tüpü alıyordu elinden, tüp hakkını alıyor, haydi açlık grevi, tüp hakkımızı elde edelim, elde ediyorsun, 15 gün gidiyor, bilmem ne hakkını 2 saate indiriyoruz diyor haydi

onun için de açlık grevi yapalım, yani böyle resmen mevzi mücadelesi (gülüyor), düzgün karnımız doymadı vesselam, gerçekten de

T: tabi aslında cezaevindeki direniş, çok seçenekli değil, başka ne olacak mı acaba, düşününce?

H: ama yani bu şeylere karşı, bu tür şeylere karşı farklı direniş tarzları, cezaevindekilerden çok dışardaki kamuoyu oluşturmaya yönelik bir organizasyon ayağının eksikliğinden kaynaklı olarak insanlar sık sık açlık grevine başvurmak durumunda kalıyorlar

Salih

T: ben aslında, utanç müzeleri Türkiye'de var mı diye bir başlamıştım, Ulucanlar, Diyarbakır'ın müzeleştirilme tartışmaları, hem bu 78'ler derneğinin açtığı sergiler var, onların hepsine bir bakayım istedim ama sonra sadece Ulucanlarla sınırladım, çünkü orası hem tek müzeleştirilen eski hapishane, hem de belediye müzeleştirdi sonuçta orayı ve, hatırlanması istenen bir şeyler tekrar oluşturuldu orda. Ve orda kalmış, Ulucanlarda, yani kalmış insanlar için aslında o müze şu anda ne ifade ediyor, onu görmek istiyorum.

S: Aslında Ulucanlar, şöyle söyleyeyim çok farklı bir cezaevi yani, birçok cezaevi yatmış ve Ulucanlara gelmiş gördüğümüz insanlar hep bunu söyler, yani klasik cezaevi algısının dışında hem ilişki, paylaşım açısından hem dışarıyla ilişkiler açısından söylüyorum, yani

koğuş sistemi dönemi için söylüyorum, bu yapısından kaynaklı çok farklı bir şeyi vardı, havası vardı yani, orda kalan insanlar hepsi aynı şeyi söylerdi yani, hem mücadele geleneği açısından,

T: Daha olumlu bir şeyde mi?

S: Tabii daha olumlu, yani ilişkilerin çok canlı olması açısından çok önemli, biz her ne kadar eleştiriyorsak da son oradaki şeyi ama Ulucanlar belki de orda kalan tutuklular açısından en iyi cezaevi denebilecek bir yerde duruyordu. Bunun nedeni çok iyi ilişkiler kuruluyordu orda, bir de yapısından kaynaklı biraz basık değildi yani eski bir cezaevi ve, şeye dönüştürülmüş, daha doğrusu, at ahırı diye biliyorum tarihine bakarsanız daha sonra cezaevine dönüştürüldüğü için duvarları çok yüksekti hatta bizim havuzumuz vardı ağaçlar vardı yani tabi zamanla bunlar hep değiştirilmiş. Aslında işte yani hapiste mesela benim açımdan ben hep özlediğim yerlerden biri ilginç bir şekilde insanlar geriye dönük o süreçleri hatırlar mı özler mi diye düşünülür ben mesela özlüyordum gerçekten yani dönüp oradaki ilişkileri yani hem zaten yaşamın bir parçası onu istemek anlamına gelen bir şey değil, aynı süreçleri istemek anlamına gelmiyor ama, ıı, düşündüğünüz zaman özlüyorsunuz bir de dışarda çok başka bir hayat var yani dışarı çıktığınız zaman aslında sizin öykünüzün, ben film yapmış olmama rağmen, böyle bir kendi öykümü anlatan bir film yapmış olmama rağmen söylüyorum, genelde senin öykünün aslında çok da büyük bir değeri yok, bireysel olarak düşündüğün zaman düşündüğün zaman toplum içinde hatta en yakınındaki çevre açısından bile böyle, çok az insan belki seni fark ediyor, yani sen bireysel olarak orda neler yaşadın ne acılar yaşadın ne mutluluklar ne paylaşımlar yaşadın, dışarı çıktıktan sonra bambaşka bir hayatın temposuyla yaşıyorsun ve geriye

dönüp baktığında aslında senin için bile şeye dönüşmeye başlıyor, çok değerli anılar gibi, ıı, silinmeye başlıyor yani mesela ben, Ulucanları kendi adıma söyleyeyim çok unutmayı tercih edebileceğim bir süreç değil, hep hatırlamak ve onla beraber yaşamak istediğim bir süreçti ağır olmasına rağmen, filmi de belki bu yüzden yapmış oldu ama zamanla baktığım zaman siliniyor. Buradan, Ulucanlar müzeleşti, bunun anlamı ne buraya aslında gelmek istiyorum. Tüm bunlar aslında beni mesela Ulucanları fiziki olarak mekan olarak çok, heyecanlandıran bir yere aslında benim açımdan böyle oldu ben oraya girdiğimde ilk çok heyecanlandım da ama ben girdiğimde mesela eski yapıdaydı yani, tadilat falan yapılmamıştı. Yani, çok başka tabi anlatılamaz, anlatılamayan bir duygu yani gerçekten böyle çünkü yani orda, bir gün, orda o kadar çok şey hayal ediyorsunuz ki yani, bu duvarların dışında olabilecek miyim, buradan dışarı çıkabilecek miyim, sonra bir gün oradan geliyorsunuz, ve geçmişi hatırlıyorsunuz orda yaşadığınız şeyler, duvarlarından tut her şey bir şekilde seni şey yapıyor, etkilemiş oluyor. Yani işin müzeleştirme kısmı çok acı aslında yani benim açımdan öyle söyleyeyim yani, film çekimi yaptığım dönemde hep eski süreci yani değiştirilmemiş halde gidip gezdim, tamam- film tamamlanmadan bir daha tekrar görme ihtiyacı hissettim, tekrar gittiğimde de değiştirilmişti,

T: bu yeni halini de o zaman gördünüz siz

S: yani çekim yapmak için gittim ben, ıı, tabi bitmişti yani müzeleştirilme adına yani çok ufak tefek çalışmalar kalmıştı hala çalışma yürütülüyordu orda ama ağırlıklı olarak bitmişti. Çok acı bir şeye dönüştürülmüş yani bambaşka bir mekana dönüştürülmüş, koğuşların iç kısmı duruyor, biçim olarak söylüyorum, ama esasta cezaevi tamamen değiştirilmiş yani girdiğin kapılar, havalandırmaya giriş kapılarından tutun yani bildiğin

dizilerdeki şeye dönmüş aslında cezaevi formatına dönmüş, o böyle girdiğinde çok, çünkü ben ilk gezdirdiğimde filmde de var, filmde olmayan çok fazla kare var, insanlar, ilk gelen gezen insanlar inanılmaz derecede ürkerek geziyorlardı cezaevini, yani ben bizim için en iyi cezaevi dememe rağmen dışardaki insanların algısı bu yani gerçekten çok aşırı derecede ürküyorlardı. Arka tarafta mesela belgeselde de var hücreler var, o hücrelerin altı su ve çamur gibi yani göz gözü görmüyordu, yani duvar, yani çok şey, mm, filmde de yine olan şey şimdi onlar bile belki görmüşsünüzdür çok düzgün, duvarlar sıvanmış altları beton yapılmış. Çok başka bir şeye yani şu anda gidip gezdiğin zaman zaten dersin ki yani ne güzel bir şeymiş cezaeviymiş yani duvarlar şey, koğuş havalandırmaları ne kadar geniş falan, düşünülebilecek bir şey. Biz tabii siyasi tutuklular açısından işin olumlu yani kendimiz açısından böyle olumlayabildiğimiz bir yerdi Ulucanlar, yoksa fiziki olarak cezaevi şartlarında çok ağır şeyler. Biz bir şekilde oranın içinde bir paylaşımdan bir dayanışmadan ve daha da kötü örnekleri yaşıyor olmamızdan kaynaklı kendi içinde onu, Ulucanları olumluyorsun biraz yani, fiziki yapısını. Yani dediğim gibi o işin kısmı çok şey, acı, yani bir tadilat yapma ihtiyacı duyduran zihniyetin kendisi zaten ayrıca tartışmak gerekir çünkü, tadilat niye yaparsın, yıkılma ihtimali olur, yani, ve benzeri şeylerden yaparsın ama Ulucanların duvarlarını görmüşsünüzdür zaten bir metre vardır bir duvarın genişliği sadece ve çok şey taştan da yapılmış çok sağlam taşlarla yapılmış yani bin yıl geçse kesinlikle hiçbir şekilde zarar görmeyecek yani yıkılma adına ve başka şey adına bir mekan. Burayı ne adına tadilatını yapıyorsun? Yani yapılan şey fiziki değiştirme aslında yani tadilat değil. Yani kendi, eğer utanç müzesi deniyorsa eğer gerçekten bu utanılacak bir geçmişse aslında biz o olayı yaşadıktan sonra her tarafta duvarlarda, hadi bir kısmını tadilat yapın ama her tarafta kurşun izlerinden tut

bir sürü şey aslında duruyordu duvar yazılarından tutun, yani… oradaki yaşamı ifade eden her şeyi sonradan mesela ben ilk girdiğimde buldum orda. Birçok değişikliğe rağmen orda gardiyanlar boyamış ve benzeri şeyler yapılmış sıva yapmış çok şey yapmış ama ona rağmen oranın fiziki yapısında ben kendi geçmişimi tekrar görebildim, yaşayabildim ama son gidişimde gerçekten şey yapamadım yani, ve çok da kötü oldum açıkçası yani ilk gittiğimde bu kadar etkilenmedim yani çok ilginç bir şekilde, düşün içerilere giriyorsun bu kadar etkilenmedim ama son yani bir daha girdiğimde ve o değişmiş yapısını gördüğümde çok kötü etkilendim yani hatta çekim yapmadım zaten tartıştık da oradaki gardiyanlarla o zaman, çıktım. Yani, ama bu sürecin içindeki, yani biz tabi işin hep sistem tarafını eleştiriyoruz ama, bence asıl daha büyük şeyi sivil toplum kurumlarının kendisine demokrat diyen kesimlerin bu süreçlerde aslında çok da doğru tutum almamaktan kaynaklı bu şeyler bu noktaya gelmiş. Yani her şey sadece birilerinin değişmesiyle alakalı değil, birileri, yani açık söyleyeyim bunları çoğunu belki kullanmazsınız ben genel konuşuyorum, kendisine demokrat, özgürlükçü diyen birçok kesim aslında bu Ulucanların bu şekilde dönüştürülmesinde başrol oynamışlardır yani belediye kadar etkili olmuşlardır. Yani bu çok rahatlıkla müdahale edilip de değiştirilebilir süreçlerin içine girmiş kurumlar açısından söylüyorum hatta bu kurumların biri mimarlar odasıdır, mimarlar odası beni nerdeyse döverek Ulucanlardan da çıkarmıştır film çekimi sırasında. Tabi yani, bazı çok ağır süreçler yaşadım ben o film çekimi sırasında ve bunu yapan tamamen kendi kaprislerine yenik düşen insanlar. Yani benimle kişisel bir meseleyi ki haklı olduğum kişisel bir meseleyi getirip koca bir filmin önüne dikecek kadar kurumsal bir kimlikten yoksun ama kendilerine demokrat deniyor….Yani demek istiyorum ki hepsi ben o süreci biliyorum, ıı, birilerini suçlayarak işin içinden

çıkacağımız şeyler değil bu dönüşüm açısından söylüyorum bu Ulucanların tadilatı açısından. Eğer sen buna bir taraf olmuşsan, orayı açtırıp insanları gezdirebiliyorsan demokratik bir kurum açısından işte, birçok şeyin çok içinde aktif olarak ve bunun propagandasını yapıyorsan biz Ulucanları açtık insanları gezdirdik ve benzeri, o zaman burada ciddi anlamda gerçekten bir tarihi yok etme süreci var, aslında bir toplumu ilgilendirebilecek kadar büyük bir şey bu kadar kolay bir şey değil çünkü yılmaz güneyden tut birçok insan burada yatmış ve onların da hepsini geç, bir ülkenin, bir sürecin ceza infaz mantığını çok net gösteren duvarlar bunlar yani. Yani öyle çok kolay hadi bu kadarının tadilatını yaptınız şurayı yapmayın, bu tartışmaları yapılabilecek şeyler değil yani yapılmaması lazım o zaman bunu çok ciddi bir samimi muhalefet olarak ama herkes buradan rant elde etmeye çalıştı işin gerçeği bu, bu başka bir boyutu. Bizim açımızdan tabii ki, ikili bir ağırlığı var yani hem oraların değişmiş olması hem aslında buna sahip çıkacak bir toplumsal bilincin de olmaması yani kendisine demokratım diyen insanlar da dahil olmak üzere söylüyorum, yani sonuçta kişisel olarak bunu yaşıyorsunuz, yine kişisel olarak acısını yine öyle yaşıyorsunuz. Birileri buna sahip çıkmış da orası yıkılmış olsa o zaman çok önemli olmayabilirdi yani öyle düşünebilirsin ama böyle de değil aslında yani benim hikayemin ve o duvarların hikayesinin aslında gerçekten kimse için bir önemi yok. Yani ben bunları çok derin olarak yaşadığım için söylüyorum. Sonuç olarak çok şey ifade etmiyor yani dışardan birileri için bir şey ifade ediyor olabilir, yani gerçekten de bir şey ifade edebilir çünkü giriyor hiç bilmeden öncesini de bilmeden duvarlar görüyor insanlar burada yaşamış nasıl yaşamış 100 kişi bu koğuşlarda nasıl bu küçük mutfağı nasıl paylaşmış bunların hepsini düşünüp şey yapabilir ama bizim açımızdan yani eski haliyle kıyasladığın zaman çok başka bir mekan, yani oraya girdiğin

zaman ben burada yaşadım duygusunu tamamen yaşamıyorsun, silinmiş bir şey o, işte ikinci girdiğimde çok etkilendim dediğim nokta o ben oraya girdiğimde gerçekten ben bu cezaevinde mi kaldım duygusunu neredeyse hiç yaşamadı yani o derece değiştirilmiş. Ve bu bilinçli bir şey yani şey bir şey değil yani öylesine bir durum değil, o kadar ince düşünülmüş yani hiç gereksiz yani, düşündüm, burayı niye söküp şuraya yeniden bir duvar örersin, var olan duvarın üzerine niye şekilli duvar örersin, yani bunun hiçbir şeyi yok, hiçbir mantığı yok yani. Çok net bir şey yani bu gerçekten tarihi yok etmek işte insan yani bir taraftan da biz bunu koruduk bak bunu tarihe kazandırdık, böyle de bir mekan, (…) güzel bir cezaevimiz var gidin gezin, insanlara değişik bir hafta sonu ya da bilmem ne. Yani şeyi bu oldu gerçekten geldiği nokta bu devlet açısından söylüyorum. Öyle, yani

T: siz ne kadar kaldınız orada

S: ben toplamda 8 yıl kaldım da 4 yıl orda kaldım

(…)

S: demek istediğim insanlarda şöyle bir algı var yani insanlar buraya girmişse cezasını çeksin yani böyle bir algıdaki toplumun, insanlar açısından söylüyorum, yani suç işlemeyin ki buraya girmeyesiniz, genelde böyle bir algının söylettirdiği, yani bu cümleyi onlar söylüyor, yani....insanlar söylemiyor yani gerçekten hapishanelerin meşru olduğunu, suç işleyenlerin cezalarını bu şekilde çekmeleri gerektiğini, ben orda gezdirdim, rehberlik yaptım orda, onların söylediği bir şey bu yani düşmanını bile düşürmesin yani cümlesi, çok şeydi çünkü yani gerçekten onların gezdiği dönemde, şimdi

bambaşka bir şey olmuş yani mekan, sempatik gerçekten çok sempatik bir mekana dönüşmüş yani. Hiç bilmesen yani orda hiç yaşamasan dışardan gelsen baksan yani film çekmek istersin cezaevi diye, çok sempatik bir mekan olmuş. Yani sadece tabi işin fiziki boyutu üzerinde de tartışmamak gerekiyor yani çok da sempatik bir mekan olmuş olabilir ama sonuçta orda çok ağır şeyler yaşandı çok acı şeyler yaşandı. Ki duvar kelimesi zaten birebir cezaevini simgeleyen bir şey çok önemli bir şey, yani orayı değiştiriyorsan zaten ilk başladığın yerler duvarlar oluyor yani betonunu altını falan başka bir yerini, mutfağında bir yeri kırılmış değiştirmiyorsun yani duvarları değiştiriyorsun yani tüm ceza mantığının kendisi o duvarlar zaten yani. Bizim de beynimizi şekillendiren şey o duvarlar, yani yaşanan şeyler tabii ki şey ama o duvarları değiştiriyorsan zaten birçok şeyi silmek istiyorsundur yani. Hangi tarih diye ..bakacaksın yani şimdi gidip baktığın zaman hangi tarih, yani 5. Koğuşta olaylar oldu insanlar öldürüldü, her biri için, çoğu için öldürüldüğü mekan bile değişmiş, yılmaz güney için yattığı mekan değişmiş, yok ki öyle bir yer, biz girdiğimizde vardı, 8. Koğuş denen ve hücre sistemi denen o zaman koğuşların dışında koridor boyunca uzanan bir yerdi, ama şimdi orda öyle bir yer yok yani yılmaz güneyin yattığı yer yok yani

T: bu ilk kurulduğu zamandaki binaları tutmuşlar bir tek sanırım sonradan yapılan ek binaları şey yapmışlar

S: yani onları bir de çok şey yapmışlar, değiştirmişler, şimdi tam hatırlamıyorum ama ben bulamadım hatta yani, koğuşa girecek şeyi bulamadım mesela, bizim yanımızda 6. Koğuş vardı kapısı değişmiş, ara bir yer vardı yıkılmış başka bir yere dönüştürülmüş tam

şimdi hatırlamıyorum görmem lazım tekrar, başka bir şey olmuş yani başka bir mekan olmuş.

(…)

S: sanatsal bir şey yaptığınız zaman işin başka boyutları devreye giriyor, çok didaktik çok bilgiye dayalı bir süreç, insanlara gerçeği kavratmaya dayalı bir süreçten vazgeçiyorsunuz ve ben bundan vazgeçtim. Ve insanlarda böyle bir algı oluştu izleyen insanlarda, 'gerçeğe ne kadar yakın, her iki tarafı da konuşturdun mu?' halbuki ben bir film yapıyorum ve bir öykü yapıyorum ben o olayı aydınlatabilecek –mahkeme değilim- o olayı aydınlatabilecek şeyleri konuşmak ya da söylemek o filmin şeyi değildi. Orada düştüğümüz nokta zaten sinemada gerilediğimiz nokta da oluyor, toplumsal algımızda da zaten bunu tetikleyen bir şey var yani belgesel algısı açısından söylüyorum. Matematiksel sonuçlarla hareket etmek istiyor, kesinliklerle hareket etmek istiyor, ama ben sonuçta, temel bir mantık olarak orda, bir hata, kim ne kadar hatalı, tutuklular ne kadar hatalı tartışmasını, yersiz, bu toplum içinde bir tartışma, ama bunu başka bir toplum tartışmaz yani mesela bunu götürüp Finlandiya'da İsveç'te birine izlettiğin zaman kesinlikle acaba burada tutukluların suçu nedir diye akıllarına bir cümle gelmez işte az önce özgürlük algısı ve birey hakları algısının oturmuş olmasından kaynaklı dolayısıyla benim bunları tartışmam ve kimin haklı kimin haksız olduğunu anlatmam çok saçma bir şey yani. Yani bunu çok iyi, yeri bir, yani işte o özgürlük algısını çok şekillendirememiş insanlarla bunu tartışıyor, orda bir haklı ve haksıza ihtiyaç yok zaten. Biri sistematik gücü elinde tutan ve bireyin haklarını korumakla sorumlu ve elinde tutuklu bulunan insanlara karşı, diğer taraftaki insan ne kadar hatalı, ne kadar tırnak içinde psikopatça, ne kadar suç işleyecek

hareket yaparsa yapsın, onun çözümü değildir. Yani, gidip o insanları öldürmek, hele, baskı altına aldıktan sonra yani ele geçirdikten sonra işkence etmek yani bunları oturup haklılığı- yani şu filmi izledikten sonra acaba bunların suçu neydi tartışmasını yapmak anlamsız, biraz hukuksal şeyi bilen biri açısından söylüyorum, yani biraz hukuku bilen biri açısından. Yani biz haksız bile olsak orda isyan etmiş bile olsak durumu değiştirmiyor burası, ben buralara hiç girmedim, böyle bir şeyi tartışmayı yapmayı da çok şey de bulmuyorum doğru da bulmuyorum kim haklı kim haksız yoksa bunlar vardı, yani çok fazla da veri vardı elimde bu durumla ilgili, ıı, işte haberlerde kendi arkadaşlarının parmaklarını kestiler diyor, gözü çıkan, parmağı kesik arkadaşım, bunların hepsinin tersten çok çirkince o dönem medyasının nasıl yalan, yani hepsinin karşıtını sunup ya işte ne kadar rezil bir medya vardı denebilir. Ama bu sinemadan uzaklaştığın noktaya dönüşür artık, yani filmin dışında bir şeye dönüşmüş olur. Dolayısıyla ben çok bunlara girmedim, o yüzden kendimi biraz filmin içinde kullandım çünkü öyküye ancak öyle ulaşılıyordu yani çok didaktik bir biçimde o süreci de anlatmak istemedim, şeyi bu, yani dediğinizden bir yere gelecektim ama ben bazen böyle çok tersten konuşuyorum söyleyeceğim şeyi unutuyorum, sizin söylediğinizden hareketle bir şeyler diyecektim de… yani, o çok planlı bir süreç mesela bunlara değinmedim mesela şeyin içerisinde yani biraz değindim şüphe etti ama çok planlı bir süreç yani o operasyon ve katledilmelerin kendisi. Oradaki koğuş sorunu çok basitti yani mesela burada solcuların bendeki eleştirdiği şey nokta bu. A yani adamlar çok planlı bir iş yapıyorlar ama sen burada sanki koğuş sorunu gibi bir mesele üzerinden bir olay anlatıyorsun yani. Benim açımdan değişen bir şey yok, sonuçta, ben, dikkat edersen filmin içinde hiç yorum yok. Yani zerre kadar yorum yok yani, duygularıyla konuşan, işte devletten sistemden hesap soracağını

söyleyen bunlar farazi şeyler sorarsın sormazsın yani yoruma dayalı şeyler. Çok nesnel adım adım süreci anlatmış oldum. Koğuş sorunundan doğduysa koğuş sorunundan doğdu. Gerisi arka plana dair yorumlar ve düşünceler senin düşüncelerin. Ya bence, bence de koğuş sorunu bir bahane, anlatabiliyor muyum ama ben oturup filmin üzerinden insanlara yani bir resim yapıp bir de dönüp insanlara altına o resmi yorumlayıp altına veya bu resmin şeyi budur anlamazsanız demek gibi bir şey olmuş oluyor yani böyle bir şey olmuş oluyor. O yüzden eleştirdiler, yani evet bundan kaynaklanmıyor, yani tamamlanmamış bir şey dediniz ya ondan söylüyorum. Aynı refleksleri tekrar gösterir mi gösterir çünkü bu çok programlı bir süreç olarak işletildi. Yani F tipi tabi o dönem f tipi çok önemli bir şeydi bugün f tipi zaten kullanılıyor, aynı şeye ihtiyaç duyabilecek nesnel zemin açıkçası yok geçmişe göre, başka biçimde var ama. Sonuçta insanları tek kişi bir hücreye koymak bana sorarsanız o operasyondan daha ağır bir şey. Biz orda 70-80 kişi bir şekilde dayanışarak bir şekilde slogan atarak bu süreci yaşadık. 1 gün 2 gün bazı insanlar hayatını kaybetti, aileleri çok büyük trajediler yaşadı, ama şu an içerde belki 10bin tane insan içerde hücrede çok daha büyük bir trajedi yaşıyor yani çok daha büyük bir tükenme yaşıyor yani dolayısıyla bu tamamlanmamış süreç gerçekten de tamamlanmamış bir süreç. Filmin zaten, trenin tekrar tünele girmesinin şeyi bu yani aslında beni indirmiş oldu aslında , beni bir şekilde özgürlüğe bırakmış oldu ben o süreci arkamda bıraktım indim ama o tren bir sürü insan taşıyarak tekrar şey yapmış oldu yani tekrar tünele girmiş oldu. Bu süreci yaşıyor yani ben çıktım ama bu süreci yaşıyor daha da yaşayacak başka insanlar. Yani böyle bir süreç var.

Tezcan Karakuş

T.K.: Evet hemen sorularınızı alayım, bu yarışma süreciyle ilgili bir şey

T: Etrafta yazılı olandan farklı olarak anlatmak istediğiniz bir şey var mı süreçle ilgili diye sorayım

T.K: Siz mesela ne sorarsanız… şimdi bizim tabi sürecin başında, bu bizim ilk deneyimimizdi aslında hem bir kent muhalefeti yapıp hem sonrasında buraya dair bir öneri geliştirmek süreci 80 sonrasında ilk defa böyle bir şey oldu bunu da bir yarışma yoluyla, ortak akıl yoluyla çözmeye çalıştık. Yani bir toplumsal hareketliliği mimarlık alanından bir süreçle işte yarışmalar süreciyle çözmeye çalıştık bu da yarışmalara aslında farklı bir bakış açısı getirdi, yarışma hani bir yere çözüm üretmek uygulamak değil tek başına bir kamuoyu yaratmanın da, ıı, ve aslında halkın katılımını da sağlamanın da bir aracı haline geldi onun için öğrenciler katıldı bu yarışmaya yüksek lisans öğrencileri katıldı yarışma sonuçları halkla birlikte tartışıldı yarışmanın sergisi Ulucanlar cezaevinde yapıldı ve sonrasında da bürokrasiyle kurulan ilişkilerle adalet bakanlığı Altındağ belediyesiyle bu süreç bizim de istediğimiz şekilde bir müze olma yoluna girdi. Fakat bu süreçte bir protokol imzalandı dörtlü protokol, Ankara barosu, mimarlar odası, adalet bakanlığı, ve Altındağ belediyesi. Altındağ belediyesi restorasyon süreçlerini koordine edecekti, biz de bu sürecin proje kısmında destek vereceğiz ve önerilerde bulunacaktık. Öncelikle zaten Altındağ belediyesi bir ihale süreciyle bunu elde etmek istedi projeleri restorasyon projelerini biz buna karşı çıktık yarışmayla elde edilmiş projelerimiz var bunların müellifleri var bunlar yapsın diye sonuçta epey bir zahmetli dönemden sonra

bizim yarışmada birinci olan arkadaşlarımız restorasyon projesini aldı, ama bu süreçten sonra tabii ki Altındağ Belediyesinin ihtiyaçlarıyla bizim duyarlılıklarımız arasında bir çatışmalı süreç de yaşandı. Bu süreçte işte Altındağ belediyesi kadınlar koğuşunun bir bölümünün, kadınlar koğuşunun yıkılmasına, görüş odalarının bir kısmının yıkılması noktasında gerilimlerimiz oldu, ama koruma kurulu kapsamında bunu gerçekleştirebildi, ıı şimdi oranın tabii ki bir müze olması bizim başarımız, biz buna inanıyoruz çünkü büyük şehir belediye başkanı orayı ayakkabıcılar çarşısı yapmak istedi, ıı yani buna alternatife de geliştirerek kamuoyunu harekete geçirerek hani mimarlar odası bir bence çok önemli bir siyasi belleği Türkiye'ye hatta uluslararası ölçeğe kazandırmış oldu. Ama bugün baktığımızda hem yapılan restorasyon süreciyle ilgili belediyenin o gerilimli sürecimizin sonuçları olarak kaybettiğimiz alanlar var işte ıı görüş alanları kadınlar koğuşu gibi, ıı, bu alanların kaybedilmesi de işte duvar yazılarının ıı okunamaması, ıı, müdahale edilmesi gibi süreçlerle de aslında giderek ruhunu kaybeden bir, ıı, müzeye dönüşmüş durumda ki biz böyle bir şey olsun istemiyorduk, müze sürecinde de mimarlar odasının etkin olmasını, ıı, sonrasında yapılacak programlarda da etkin olmasını biz konuşmuştuk ama bu süreçte yani, ııı, şeyle eğer yöneticilerle ilişki içerisine giriyorsanız sizin gücünüz toplumsal, toplumdan aldığınız güçtür onların gücü Erk'in gücüdür, dolayısıyla zaman zaman bunlar arasındaki çıkan çatışmalarda erk, yöneticiler ıı kendi istediklerini çok rahat yapabiliyorlar Türkiye'de dolayısıyla bunları, hani bizim istediklerimiz doğrultusunda gerçekleştirilemedi, onlar gerçekleştirmedi, bugün geldiği durum Ulucanlar açısından, evet ayakta bu bizim başarımız, bütün Türkiye açısından yürüttüğümüz hem eylemlilikle hem alternatif çözümle hem bilgi birikimiyle hem uluslararası destekle yani bir olayı ele aldığınızda çok çeşitli kanatları harekete geçirerek

başarılı olabiliyorsunuz tabii ki yöneticilerin de buna destek olması gerekiyor. o dönem adalet bakanlığında bulunan bürokratların bu sürece çok sıcak baktığını ve aslında önümüzü onların da açtığını söylemekte fayda var. hakkını da vermek gerekiyor. ama ıı, restorasyonuyla, ıı, bugün içerisindeki o müze kavramındaki uygulamaları ile birlikte bizim isteğimiz doğrultusunda sonuçlanmış bir şey gibi görünmüyor. Herkes çok beğeniyor giden insanlar, çünkü ilk halini görüyorlar son halini görüyorlar ama orda hayatını geçirmiş, orda yaşamış insanlar, ömrünü tüketmiş insanlar açısından baktığınızda oranın başka bir anlamı var, ki biz onlarla da gezdik o süreci sonrasında, yani yattığı koğuşun kantin olmasını kabul edemiyor mesela çünkü orda başka acıları yaşamış ya da deniz gezmişin, ıı, idam edilmeden önce oturduğu şey, oda, ana binadaki oda, mutfak olarak düzenlenmiş, şimdi bunların hepsinin bir müzecilikle aslında müzeciliğe bakışla ilgili bir sorunu var mekan olarak evet, hepimiz açısından anlamlı, bugün ayakta duruyor olması bile anlamlı, tabii ki müzecilik bakış açısı, yönetim değişir, o da değişir, ama binanın duruyor olması bizim için çok büyük kazanç. Ama bir belleksizleştirme durumu sonrası için de geçerli. Altındağ belediyesinin bütün çalışmalarına bakarsanız mimarlar odasının esamesi okunmaz. Yani böyle gökten zembille inmiş bunların bir gece akıllarına gelmiş ve bunu yapmışlar gibi, bu da mimarlar odasının o toplumsal süreçteki varlığını reddeden, biz yaptık aslında, diyen bir belleksizleştirme durumu. Bunu biz sonrası süreçlerde de yaşadık, ıı, zaten, ıı, Ulucanlar cezaevinin resmi açılışı, ıı, işte eylül mü ekim ayında falan oldu geçen yılın sonunda oldu, tabii, resmi açılış yapamadılar, çünkü toplumsal muhalefetin, ve mimarlar odasının çok ciddi bir baskısı vardı 2011 yılının 6 mayısında açmayı düşünüyorlardı Ulucanlar cezaevini, 6 mayıs biliyorsun, deniz gezmişlerin idam edildiği tarih, o dönemde işte bir

karıştır barıştır, belleksizleştirme, sol ve sağı bir arada tutma gibi siyasi yaklaşımlarının bir aracı olarak açmayı planlıyorlardı, mimarlar odası bütün bu belleksizliğe karşı toplumsal bir hareketlilik geliştirdi ve bunun doğru olamayacağına dair, ıı, bir süreci organize etti, kamuoyunda basında falan, bu Ulucanlar belgeseli, onun ürünüdür. Ve bunun açılışı 6 mayısta, galası 6 mayısta yapılmıştır, gala gösterimi büyük yüzleşme diye, dolayısıyla onlar 6 mayısta açamadılar 2011 yılında, ancak 2013 yılının sonunda açabildiler ve biz davet edilmedik açılışa mimarlar odası olarak ki yani bizim emeğimiz bu, ıı, yani biraz kadir kıymet bilmezlik durumu, biz de davetsiz olduğumuz açılışa gittik mesela şube başkanıyla birlikte, ıı, ben gittim, arkadaşlarla birlikte basını da götürdük bizi içeriye almadılar mesela yani kapıda böyle bir güvenlik şeyiyle karşılaştık, ıı, işte, bunun doğru olmadığını falan anlattık falan yani, gerilimli süreç devam ediyor yani Ulucanlarda bir mekânsal başarımız var bizim, bir siyasi bellek mekanını, ıı, ayakta tutabilecek güçlü bir organizasyonun sonucu olarak ayakta duruyor olması bizi mutlu ediyor, ama bütün mutsuzluğumuz onun içeriğinden yoksunlaştırarak, içeriğinin belleksizleştirilerek devam etmesi yani bizi mutsuz kılıyor, ama bütün bunların değişebileceğine dair umutlarımızı biz büyütüyoruz, yani belgeseli bir miktar onun için yaptık, sonrasında, on bin tane basıp gazetelerin ekinde ücretsiz dağıttık biz bu belgeseli, yani mimarlar odası Ulucanlar cezaevi belgeseli ya da Ulucanlar cezaevi kent mücadelesi dediğinizde karşınıza çıkacak ilk şey bütün internet aramalarında mimarlar odası oluyor, yani bazı bellekler, hakikaten, kimileri unutturmaya çalışsa da yazılı olarak olmasa da şey olarak kalıyor yani, bir yere iz olarak bırakmış oluyorsunuz. Şu anda işte dönem dönem etkinliklerimizi biz orda yapmaya çalışıyoruz, 2012 yılında, mimarlık haftası etkinliklerimizin sonuçlarını Ulucanlar cezaevi üzerinde

T: böyle bir durumda size engellemiyorlar yani?

T.K.: yok parasını verip yapıyorsunuz (gülüyor) parasını verip yapıyorsunuz, ama bu süreçte çıkarttığımız deneyimler var, eğer hükümet kanadıyla ya da yerel yönetim kanalıyla bir ilişkiye girdiğinizde bunun her bir noktasını detaylı olarak yazmak zorundasınız….kapısında bir tane şey bile yok bir plaket bile yok burası mimarlar odasının çabalarıyla açtığı kent düşleri yarışmasında elde edilmiştir gibi, böyle bir şey bile yok. Biz o dönemde bütün uluslararası, ıı, camiada mimarlık alanında cezaevinin dönüşümü sürecinde çalışmış mimarları buraya getirdik, o cezaevinde şenlikler yapıldı günlerce süren, o cezaevi 15 gün boyunca bir, şeye, sinema gösterimlerine, film gösterimlerine, söyleşilere falan, ıı, ev sahipliği yaptı ve bunların hepsinin altında mimarlar odasının şeyi var, imzası var, yani bu açıdan, hani, bellek olarak ama biz iz bıraktığımızı gene de düşünüyoruz, o onların ayıbı, ıı, bizim, ıı, yapacağımız şey o siyasi belleği topluma kazandırmaktı bunu da yaptık diye düşünüyoruz, o süreçle birlikte eğitim sürecine çok ciddi katkımız olduğunu düşünüyoruz çünkü biz kent düşleri yarışmalarıyla kentteki bir alana dair öğrencilerin fikir üretmesi ve bu düş üretmesi ve bu düşün hayata geçebileceğini, ıı, hedeflemiştik….Şimdi bizim ikinci bir hedefimiz var cezaeviyle ilgili, Mamak cezaevi duymuşsunuzdur belki, oranın da müze olması için kent düşleri yarışması açıldı, sonuçlandı, ama hani burada hükümetin bir sıkıntısı var, orası bir askeri bölge olduğu için işte genelkurmayla görüşmeler devam ediyor savunma bakanlığıyla başbakanlıkla ama biraz böyle kapı duvar durumu çok şey yapmıyorlar, Mamak belediyesi çok ilgileniyor oranın bir müzeye dönüşmesi için, yani orası da belki önümüzdeki süreçte uluslararası kamuoyuna çünkü Mamak önemli bir cezaevi

uluslararası arenada, ıı, bütün işkencelerin, ıı ve isyanların yaşandığı bir yer, öyle bir şeyde uluslararası bir ortama kazandırmak için de bir taraftan uluslararası muhalefet örgütlemeye çalışıyoruz. Yani Ulucanlar tabi bizim kent düşlerinde ilk göz ağrımız, onun da kısmen de olsa hayata geçiyor olması bizi umutlandırdı, toplumu umutlandırdı, yani bir taraftan da, kentsel dönüşümün bu kadar can alıcı tartışıldığı bir süreçte mağdurların sürece katılmadığı gibi bir sürecin yaşandığı noktada bir mekanın dönüşümüne dair aslında örnek bir, ıı, şeyi de gösteriyor, süreci de gösteriyor, biz buna hareketli katılım süreci diyoruz, yani gidip oylamayla toplantıyla katılmadı insanlar oranın cezaevi olmasına ama zımnen orayı gezerek, oraya dair duygularını ifade ederek, ııı, orayı sahiplenerek aslında oranın müze olmasına zımni bir katkı verdi toplum, bunun biz çok önemli bir katılım olduğunu düşünüyoruz. Etkinliğine katıldı, söyleşisinde derdini anlattı, orda yapılan bir filmi seyretti, sergiyi gezdi, geldi duvarlarına dokundu, bütün bu süreçlerin her biri bir katılım olarak değerlendirildi bizim açımızdan. Bu da böyle statik bir katılım değil, hareketli, eylem içerisinde, kampanyayla, meslektaşlar, mimarlar, halk, aktörler bir araya geldi. Bu mesela şu andaki kentsel dönüşüm sürecinde izlenen o yıkıcı şeye, ııı, sürece dair, yıkıcı hareketlere karşı, ıı, değerlendirilebilecek bir model, alıp değerlendirebilirsin, insanları süreç içerisinde o işin bir parçası yaparak katılımını sağlayabilirsinin örneğiydi, o açıdan da mutluyuz biz

Emin-Metin

E: efendim mahkumlar burada, efendime söylemişim çalışma şeyleri vardı, matbaa, terzihane, efendime söyleyeyim, çalışıyorlardı yani yevmiye alıyorlardı 3-5 kuruş, az cezası olanlar hep burada yatardı mesela, çok cezası olanlar tutuklu, bura hüküm yeri ora tutuklu yeri, yani, ona göre şeylerini doldurana kadar yatıyorlardı….ben burada 24 sene, 32 sene çalıştım, baş gardiyandım ben

T: öyle mi? peki bu kapalı kısmıyla ilgili ne düşünüyorsunuz müzenin şu anki haliyle ilgili?

E: valla buranınkini değiştirmişler, eski şeyi değil, hepsi müzeyi değiştirmişler, yani eski hali olsa daha iyi olurdu yani, böyle göz göz affedersin eskiden bu at tavlaları vardı atları sokarsın birer göz, koğuşlar öyleydi, anladın mı, koğuşlar böyle böyle şeydi, şimdi hep yapmışlar….

M: İç yapısıyla oynamışlar anlatıldığı kadarıyla yani, güzelleştirmek adına, müzeleştirmek adına, bütün mimarisiyle oynanmış, sadece koğuşlar ve iç kısmı ellememişler ama onun haricinde her yeri, orta şeyleri bile değiştirmişler aralara bloklar örmüşler.

E: mahkumlar mesela havalandırdığı, 1 saat bir havalandırmaya dışarı çıkarlardı, volta atarlardı böyle, böyle şeylerde, oralar dardı böyle değiştirmişler şimdi her şeyi, yani geniş böyle geniş olsa durur mu kaçar gider (gülüyor)

T: peki şu haliyle eskiye en yakın kısmı nedir müzenin, ya da ne bileyim hani size en çok etkileyen ne oldu şu an gezerken

E: valla yani en eski, en çok etkileyen bizi yani eski tarih bundan daha iyiydi yani bir , ıı, görüşü vardı şeyi vardı ama şimdi tabi şey etmişler yani daha, ıı, parlak yapmışlar, daha yeni yerlere dönüştürmüşler ama….mesela koğuşların şeyini, daha iyiydi yani eskiden giriş şeyleri daha iyiydi, şimdi değiştirmişler her tarafı, müzeye çevirmişler

Cemal

T: tamam başlıyorum kayda, ıı, ne düşündünüz?

C: valla öncelikle bir geçmişimi bir şöyle analiz ettim, geçmişimi düşündüm. Ne bileyim, şimdi içeriyi gezdim çok daha farklı gösterilmiş. Yani orda hani ne bileyim, önce bir, ıı, yaşamak lazım, görmekle olmuyor. Ama ben de yaşadığım için, hem böyle biraz üzüldüm, ondan sonra benden öncekileri de gördüm, yazıları okudum, insanların o zamanki şeylerini gördüm buradaki yaşayış tarzlarını gördüm, biz gene iyi rahat yaşamışız. Daha başka ne diyeyim. Yani bazı şeyler de gösterilmemiş yani ne bileyim, böyle, yani, içerde ben tavla gördüm mesela şey yapmış maketlerden yani şeylerden insanlar yapmışlar tavlalar, radyolar mümkün değildi yani yoktu öyle bir şeyler o zamanlar. (susuyor) ondan sonra, ne bileyim farklıydı yani benim için biraz da böyle, farklı gördüm….Ki mesela, ben içerde gezdim, kısımları gezdim, 6. Koğuşta kalmıştım,

6. Koğuşun içerisinde normalde ben yani saymadım fakat nerden baksanız bir 20 tane yatak vardı, o zamanlar 60 yatak vardı ki 60 yatağın içerisinde 90 kişinin kaldığını bilirim, insanlar o ranzalara üçer üçer yatıyordu. İşte ne bileyim o zamanlar işte koğuşların sorumluları vardı biz yani, ıı, sorumluların yanında, yardımcıları vardı, ilk kapıdan girdiğiniz zaman onların karşısına götürülürdü, onlar size anlatırdı işte burada birtakım kurallar var bu kurallara uyulacak uyulmazsa da zaten gereken yapılır diye, ıı, şey yapılıyordu, söyleniyordu. Örneğin mesela bizim ailemiz bize o zamanların parası atıyorum bir 10 lira, şimdinin 10 lirası o zamanın 10 bin lirası, 10 bin lira yatırıldığı zaman bizim cebimize belki 2-3 lira giriyordu, bunların içerisinde işte koğuşun meydancı parası, koğuşun tüp parası, işte koğuşun ondan sonra ne bileyim ihtiyaçları diye yani o sebeplerden dolayı alınıyordu bizlerden. Bu da koğuş mümessilleri dediğimiz kişiler alıyordu, isterseniz vermeyin. Mecbur veriyordunuz….Ondan sonra ben çok iyi hatırlarım 11. Koğuş vardı bu çocuk koğuşuydu yani sübyanlar koğuşuydu o çocuklara yapılmadık şeyler (susuyor) gözlerimizle şahit olduk…yani, en sonunda a şu kapıdan işte anons gelirdi işte, ıı, mesela, atıyorum, Ahmet bilmem ne mahkemeniz var diye içerden megafonla anons edilirdi, içerden gardiyan burada idare binasına getirirdi askere teslim ederdi, asker kelepçelerle mahkemeye gidilirdi, mahkemeden geldikten sonra tekrar kelepçeler çıkartılır koğuşa konulurdu. Ki çok güzel bir şeydi yani ben bunu yaşadım, ıı, mahkemeye gidip geldikten sonra tahliye olduktan sonra beraat olduktan sonra gelip şu kapıdan dışarıya çıkmak… yani en basitinden özgürlüğü yakalamak…gerçekten ben içeriyi gezerken hem hüzünlendim, ki yani ben o zamanlarda yaşadığım gene bin şükürmüş daha öncesine baktım ben işte yılmaz güneyler deniz gezmişler bilmem neler, gene biz iyiymişiz. Ne bileyim işte, yani bizim zamanımızda şeylik vardı böyle nasıl

diyeyim, kabadayılık vardı. Yani ya parası olan güçlüydü ya bileği olan güçlüydü. Paranız yoksa zaten illa ki eziliyordunuz, gücünüzü göstermeniz için de yani illa ki yanınızda birkaç kişinin olması gerekiyordu. İçeride mesela gruplaşmak işte iki kişinin üç kişinin yan yana oturması yasaklanmıştı. Onu da yasaklayanlar işte idare değil de, içerdeki mahkumlar.

(…)

T: Sizin için şu an burasının müze olmasının önemi var mı?

C: Var evet, yani var çünkü zaten ben uzun zamandır böyle buradan geçiyordum, içeriye gireyim girmeyeyim gireyim girmeyeyim kendi kendimi şey yapıyordum, acaba ne olur yani girersem ne olur diye, girdim, halen de yani içim böyle kıpırdıyor. Ama iyi olmuş, müze olduğu çok iyi olmuş. Hem insanlar buralarda yaşamış olan yani ben kendi açımdan konuşayım burada yaşamış olan birisi olarak geçmişimi ben bir düşündüm, hatalar yapmışım, hatalarımın farkına varmışım, şu saatte, yani şu saat itibariyle.

(…)

C: o dönemde çok kalabalıktı çok kalabalıktı. İşte buranın bir sefer burada isyana ben tanık oldum, isyan yapıldığını da, buranın yandığına da tanık oldum

T: bu 99'dan mı bahsediyorsunuz?

C: 99'da dışardan tanık oldum da ondan önceki bir isyanda da ben içerdeyim. İşte, ıı, siyasi koğuşundan bir tane bayanın biz o avluda dolaşırken o bayanın mahkemeye gitti-mahkemeye götürülüşünü biz görmüştük. Ondan sonra mahkemeden bayanın getirildiğini

gördük, burnu kanıyordu, bayanın, ki asker buna vurmuş, arabada vurmuş. İçeride isyan o sebepten dolayı çıktı, ilkin, yani buna ben şey yapıyorum gerçekten onaylıyorum, yani burada da ne kadar da şey olsa insanlar birbirlerini şey yapsa tutuyorlardı, haksızlığa müdahale ediyorlardı, yani bana yapılmışsa ben anlatıyorsam arkadaşlarıma arkadaşlarım da benle birlikte yani şey yapıyordu..

T: tepki gösteriyorlardı

C: Tepki gösteriyorlardı. Mesela birimiz bir masaya vurduğunuz zaman sinirlenip vurduğunuz zaman gelip size soruyorlardı ne oldu? Ya işte evimizden mektup gelmedi ya o gün ziyaretimize ziyaretçimiz gelmedi ya cebimize o hafta paramız yatırılacak o hafta paramız yatırılmadı. Yardım ediyordu insanlar birbirlerine sigarasından olsun işte yemeğinden olsun, çayından olsun, yardım ediyorlardı.

Kamil

T: neler düşündünüz,

K: vallahi şöyle ben aslında buranın müze olduğunu öğrendikten sonra aylardır gelmek istiyordum nihayet bir fırsat yakaladım, Ankara'da yaşıyorum zaten. Geldim, hakikaten, yani, tarihe, ıı, geçmiş birçok insan, yazarlar, devleti yönetenler, ondan sonra askerler, ıı, özellikle geçmişten ta, 1900'lü yılların başından itibaren kişiler yargılanmış, ceza almışlar. Tabii herkesin görmesi lazım, niye görmesi lazım, nasıl ceza almışlar nerelerde kalmışlar, tabii özellikle gençler açısından da ıslah edici bir özelliği var, yani orayı

gördüğünüz zaman insan herhangi bir suç işleyecekse, onu bir kere daha düşünmesi lazım. Bu çok önemli bir mevzuu çünkü. Bunun dersi verilmiyor bir yerlerde. Bunları gördüğünüz zaman ancak diyorsunuz ki böyle bir yerde kalınabiliyormuş, diyorsunuz. Ondan sonra tabii, okumak da lazım o girildiği zaman, geçmişlerini, nasıl olayların cereyan ettiğini, ve ben şahsen, çok memnun kaldım ve çocuklarımı da getireceğim. Yani önce kendim bir keşfedeyim dedim, o maksatla geldim, yani iyi ki de gelmişim

T: peki en çok etkilendiğiniz yer neresi oldu müzede?

K: şimdi en çok etkilendiğimiz yer, tabii, neticede burası bir cezaevi, yani, çeşitli isimler verilmiş işte Hilton koğuşları diye, işte efendime söyleyeyim, tecritler var mesela, ıı, suçluların türüne göre yapılan yerler var, ondan sonra, ama neticede soğuk yerler yani ne olursa olsun soğuk yerler ve insanın bir gün bile bir yerde kapalı kalması, hatta içerde gezerken, şeye bile acıdım oradaki görevliye, düşünsene sabah geliyor akşama kadar orda bir cezaevi ortamında kalıyor. Ondan sonra, ıı, her biri kendi başına ayrı bir değerdi yani mutlaka ayrı ayrı görmek lazım onları, değerlendirmek lazım.

Hasan

T: neler düşündünüz müzeyi gezerken?

H: Ben gerçekten baya duygulandım yani, alıyor değil mi sesimi şu an, özellikle bugün bu avluda Ahmet Kaya'yla Selda Bağcan'ın müziği çalınıyor düşünebiliyor musunuz. Bugün o idam edilen insanlar, en azından ben deniz gezmiş için söylüyorum yani, bugün

o insan tartışılıyor hala, yani gerçekten. Ne bileyim ya acayip bir şey oluyor yani. Yani değerleri sonradan fark ediyoruz ve kıymetini biliyoruz biliyor musun, kaybettikçe. Yani bizim için gerçekten iç açıcı. Ben kendim yurt dışında kalıyorum. İnanın var ya vallahi gerçekten, gerçekten çok üzülüyorum. Hala Türkiye'de tartışılır, hala tartışılır, hala tartışılır. Yazık değil mi, gerçekten? Yani kelime, gerçekten ifade edilemiyor yani biliyor musun. Şarkılara dökülmüş zaten, sazlara dökülmüş, ne bileyim, öyle işte

T: müze olması önemli mi sizin için?

H: yahu, iş işten geçtikten sonra olsa ne olur, olmasa ne olur. Yani, bilmiyorum… değerlerimizi kaybettikçe kıymetini biliyoruz o kadar yani…bugün müze açılmış, insanları toplayıp getiriyorlar, veya işte insanlar geliyor, paralı giriş var. var mı böyle bir şey. Bir teyze içerdeydi, Sami diye bir isimle şey yapıyordu, hitap ediyordu mesela, akrabasıymış herhalde, soyadını hatırlayamıyor. Ve o kadının duyguları işte, ne bileyim yani, ne bileyim, hala üzülüyor, bir eziklik var yani içinde, ne diyelim işte hepsi bu kadar.

Gizem-Leyla

Topluca: 20-22 yaşındayız Hacettepe üniversitesinde okuyoruz

G: ben ne düşündüğümü söyleyeyim mi ilk başta?

T: tabi, tabi buyurun

G: Tarık Tufan diye bir yazar var, onu bir tane cümlesi var: ölüm adil bir yargılanmanın ilk duruşmasıdır diyor. Gerçekten adil bir yargılanma söz konusu bunu ahirette de düşünmek gerekiyor tabii ki. Biz burada hepimiz farklı farklı insanlarız ama burayı görmeye beraber geldik. Burada genellikle şerefli ölümler gerçekleştirilmemiş. İdam gerçekten ağır bir ceza, ama gerçekten adaletin tam manasıyla sağlanamadığını gördük. En önemlisi de düşün- dini anlamda siyasi anlamda yani düşünmenin suç olduğu bir ortamı görebildik. En çok da Erdal Eren'e üzüldük tabii ki de. Bu şekilde yargılanmaların yapılması tabii ki tarihe özellikle Müslümanların tarihine kara bir leke, çok ağır…. adalet sağlanmaya çalışılmış ama adaletin a'sı yok burada. Daha bunun gibi Ulucanlar gibi ülkemizde ya da başka yerlerde neler oluyor hiç bilemiyoruz

L: ben adalet sağlanmaya çalışıldığını bile düşünmüyorum açıkçası

T: nasıl yani?

L: Darbe dönemindeki hükümet… ben mesela en çok Erdal Eren'e üzüldüm, sırf idam edebilmek için yaşını büyütmüşler, bu nasıl adil olabilir ki? Çocuk yaşta olmasına rağmen bırakmamışlar. Bunu tabii buraya gelmeden önce de biliyorduk, üniversitede hep konuşuruz ama buraya gelip görünce, en çok o etkiledi beni, çocuktu daha diye. O cezayı hak edecek ne yapmış olabilir?

Emine-Fahriye

T: Siz ne düşünüyorsunuz burayla ilgili?

E: Aslında ben çok üzülüyorum, yani tamam belki halka hizmet etmişler sunmuşlar olabilir, düzenlemiş olabilir ama şu anda o dönemde yaşayan insanları getiriyorsunuz, yaşadıklarını görüyorsunuz, çok üzücü verici bir şey. ıı keşke o zaman o dönemlerde bu şekilde olmasaydı, o şekilde olmasaydı daha doğrusu. ıı çünkü suçlu ve suçsuz insanlar yattı, acı çekti, ailelerinden ayrıldı, yeri geldi asıldı, suçsuz nedensiz bir şekilde hepsi asıldılar, ondan sonra ama şu ana baktığım zaman, yani o dönemdekiyle şu andaki dönemi şey yaptığım zaman ben o gençlere o insanlara daha çok üzülüyorum. Oradaki o andaki insanların yaşadıkları şu anda herkes çok rahat her şeyi yaşayabiliyorlar, niye o zamandaki dönemde değil de şimdiki farklı o zamandaki farklı diyorsunuz ama şöyle bir ben de baktığımda gerçekten çok üzücü bir şey

T: ne açıdan söylüyorsunuz?

E: Ne halt ettiler, mesela 16 yaşındaki 15 yaşındaki, yani tamam millet belki şey olabilir ama yani böyle yapılmaması da daha iyiydi çünkü en azından bir örnek olarak sundular ya da yani geçmişi şey yap- ama bu şekilde değil de şimdi de bir sürü olaylar var, şimdi de bir sürü şey yaşıyoruz ediyoruz, o dönemdekiyle- tabi ayrı bir şey ama, şimdi niye asıp kesmiyorlar, niye idam etmiyorlar, ya da gençlerimiz işsiz güçsüz uğraşıyorlar, mesela o dönemlerde de aynıydı, mesela deniz gezmiş zamanında da onların da bir mücadeleleri vardı, haklı olan mücadeleleri vardı, şimdi de gençlerimizin mücadeleleri var, ama onlar resmen böyle linç edildiler, sesleri çıkarılmasın, hiçbir şey yapılmasın diye linç edildiler. Yani….Ben şu an içeriye girdiğimde içim parçalandı çok üzüldüm çünkü benim de oğlum var, oğlum da aynı şekilde yapsa ben de oğlumun arkasında dururum, oğlumla dimdirek olurum, şu anda nasıl gezi parklarında yaptıysa, o şekilde ben e

arkalarında dururum gençlerimizin arkasında. Çünkü bu Türkiye kolay kurulmadı. Yani onca insanlarımız kan döküldü, ne hak ettiler, hiçbir şey. Ama şu anda herkes her şeyi yapıyor elini kolunu sallayarak geziyor, haksız mıyım? Elini kolunu sallayarak geziyor, ve her şeyi yapıyorlar, her pisliği yapıyorlar, ama o gençlerimiz ne yaptı? Hırsızlıktan mı yattı, hayır? Mücadelelerinin bir sebebi vardı onu bile anlatamadılar, ve onca gençlerimiz gitti. Yani bu bir örnek de değil yani bu millet örnek olsun ya da şey olsun. Ne yapıyoruz? Aa çok üzüldük, çok- o dönemi biz yaşamadık, o dönemi o zamanki yaşayan insanlara sorarsanız onlardan daha net bir şekilde cevap alırsınız o insanlardan. Çünkü onların çektiği… yolda topluyorlarmış insanları

F: Bu ikinci oldu geldiğim, iki seferdir giremiyorum. Acaba girebilir miyim, kendimi yenebilir miyim, yenemiyorum. Suçsuz yere benim kaç yaşındaki babamı mesela bir gece, alıp getirdiler, sadece ismi benziyor. 4 ay benim babam işkence çekti. Sadece o kişi olmadığı anlaşılana kadar. Nedir, gerçek suçlu arandı, bulundu, sadece adı soyadı benziyor. Nefret ediyorum buradan o yüzden, iki oldu, diyorum ya, geldim, giremiyorum içeriye. Küçücük odalar, biz babamı görmek için kaç kişiyle mücadele ediyorduk burada. Bir suçu olur, insanlar anasından suçlu doğmuyor mutlaka, sonradan suç işliyor, ama dediğim gibi, keşke suçlu olsaydı, suçlu bir vaziyette yatsaydı bu kadar üzülmezdim o zaman. Ama bir hiç yerine, neymiş adamın soyadı benziyormuş. Adı soyadı ispatlanana kadar da 4 ay gibi bir zaman geçti. Benim babam burada 4 ay kaldı, 4 ay sonra çıktı, yıllarca babam sırtını ısıtamadı. Sobaya yapıştırırdı sırtını babamın sırtı ısınmazdı. yıllarca onu içinden atamadı, en sonunda akciğer kanserinden öldü yani hani normalde günlük belki bir paket sigara içiyorsa 3 pakete çıktı. Ben bunu hak etmek için ne yaptım.

Neden benim çocuklarımın …? Niye biz bunu çektik, yıllar sonra biz bunu düşündük, bizim babamız buraya getirildiği zaman bize bakacak hiç kimse yoktu, bir tek annemiz. Belki ciğeri beş para etmeyen insanların işini gördü sırf bize bakmak adına. Babam hep bunlara çok üzüldü yani. Ha gerçek suçlu yakalandı tamam o zaman rahatladık neden artık ortaya çıktı, ama o çıkana kadar insanlar sana şüpheyle bakıyorlar

E: demek ki burada ne kadar suçsuz insanlar yatmış ve işkence görmüş. Bu ibretliktir aslında. Anlatabildim mi ibretliktir yani bu, benim düşüncem o arkadaşlarımı bilemiyorum ama bu ibret olsun diye yapıldım

F: şu köşede, tam çıkarken hemen, şu köşede birinin oturduğunu gördüm, yani düşünüyorum şimdi evet demek ki ne şartlar altında..

E: evet insanlığa dair hiçbir şey yokmuş düşünün artık yani bunu Avrupa ülkesi bile kınadı yani

F: Türk askerini çok seviyorum… ama babamın anlattıklarına geriye döndüğümüz zaman, askerin Türk askeri olduğunu… he onların da belki kendilerine göre haklı sebepleri var, suçluyla suçsuzu ayırmak.. ama, yani bir şeyleri ayırmak bu kadar mı zor bir şeylere bakmak bu kadar mı zordu. En azından kişilerin meslekleri şuydu buydu. Benim babamın şoför olmadığı, ehliyetinin olmadığı, hatta hiçbir gün bir arabaya binmediği kullanmadığı… adam ben şoför değilim diyor.

Burhan

T: neler düşündünüz?

B: Valla Allah kimseyi düşürmesin tabi buraya, yani öncelikli olarak bu. Bir de insanların her konuda böyle lüzumsuz özellikle, konularda, ülkede gerginlik çıkarmamaları, ondan sonra, ıı, kanunlara riayet etmeleri, ve herkesin gelip bütün ailelerin çoluk çocuklarını getirip böyle yerleri göstermeleri, bence iyi olur diye düşünüyorum. Bu aynı zamanda bir örnek teşkil eder, buradan da bir şeyler alırlar diye düşünüyorum.

T: Nasıl bir örnek teşkil eder?

B: Mesela tecrit odaları gerçekten, ıı, suçlu değilseniz bile suçu kabul etmek zorunda kalacağınız pozisyonlar yaratmışlar sanki, öyle hissettim ben. Bir de insanların, yetkililerin baskıları da oluşabiliyor. Hani suçlu değilseniz bile kabul etmek zorunda kalabiliyorsunuz bazı şeyleri. Bir de zindanlar özellikle. Zindanlar çok kötü şartları da çok kötü ama bunu tabii hake den insanlar var. bana kalırsa yani çok kötü suçlu olan insanları anında asmaktır. Tarafım odur yani düşüncem odur. Adam gidiyor suçsuz günahsız insanlara ne bileyim çok kötü davranabiliyor, katledebiliyor, özür dilerim tecavüz edebiliyor falan filan. Katli vaciptir bence o insanların. Hiç cezaevine filan koymayın niye masraf ediyorsunuz kardeşim. Bazı ülkelerde var bunlar, tek atılan kurşunun parasını ve o kurşunu atanın yevmiyesini alıyorlar. Öyle olmasını ben isterim, niye, haklının hakkını böyle koruyabilirsiniz, başka türlü korunmaz. He bu benim

düşüncem, şahsi düşüncem, doğrudur yanlıştır tartışılır yani. İşte böyle. Siz sorun cevaplayalım

T: Peki böyle şeylerin yaşandığı bir yerin müze olması önemli mi sizce?

B: Tabii kesinlikle, kesinlikle, insanların işte görüp ders çıkarması lazım. Ders çıkarması lazım yani kimler gelmiş kimler geçmiş içerde görüyoruz, ne şartlar içinde yaşamış bunları görmesi lazım diye düşünüyorum. Hatta ben eşimi, gelen yeğenim mesela İstanbul'dan geldi ben özellikle getirdim görsün diye, herkesin çocuklarını getirip böyle yerleri göstermeleri doğrudur, doğru olacaktır diye düşünüyorum. Çünkü insanlara bakıyoruz boş yere hır gür çıkarıyorlar, boş yere zulmediyorlar, niye ediyorsun kardeşim, senin öyle bir hakkın var mı? Herkes özgürdür, herkes rahat etmek zorun- yani rahat etmesi lazımdır, hiç kimse kimseye baskı uygulamaması lazımdır. Ama gel gör ki öyle değil. Yolda giderken bir tanesi sizi gasp edebiliyor, zarar verebiliyor, öldürebiliyor. Böyle bir hakkı var mıdır, yoktur? O zaman da nedir, böyle insanları caydırmak için böyle yerlere ihtiyaç vardır. Öyle değil mi? ihtiyaç vardır. Yani her yapanın yanına kar kalmaması lazım. Türkiyemiz de çok şükür bir hukuk devletidir. Bugün her ne kadar hukuksuzluk gibi gözüken durumlar varsa da Türkiye bir hukuk devletidir bu tartışılmaz yani. Eninde sonunda haklı olana hakkı bir şekilde iade edilir. He geç olabilir, ayrı konu. Geç kalmış adalet adalet olmuyor ama, ne yapacaksın kardeşim, işte, hepsini birebir görmediğin bilmediğin için uygulayamayabiliyorsun. Art niyetli insanlar da olabiliyor. Yargımız da olsun, emniyetimiz de olsun, veya başka kurumlar da olsun, işte bu insanları ayıklamak da zor oluyor. Temennimiz budur ki herkes hakkıyla görevini yapsın, doğru düzgün davransın, adaletli olsun. Çünkü o adaletli olursa, yarın aynı adalet kendisi için de

tecelli edecektir. Adaletsiz olursa onun için de tecelli edecektir. Diyeceklerim bu kadar kardeş. Bilmiyorum yardımcı olabildim mi.

Cevdet (notlar)

4. koğuş 70- 50'lere indi, 5. Koğuş 100'ü geçiyor. Çok kalabalık, nöbetlerle uyunuyor.

Günlük yaşama ilişkin bir şeyler çıkarmak zor.

Buca'daki 3 kişinin öldüğü saldırıdan sonra 95'te açlık grevi, o zamana kadar yiyecekler de çok kötüydü. Siyasiler maddeleri (malzemeleri) alıp yemekleri yaptılar ama adlilerin hala kötüydü sanırım.

90'lardaki Türkiye'deki çatışmalar cezaevine de yansıyordu. Adlilerle siyasiler arasında çatışmalar oluyordu. 1. Ve 2. Koğuşlarda MHP'liler idare tarafından kışkırtılıyordu, diğer adlilerle sorun olmuyordu.

F tipine gerekçe bütün bunlar. Meşruiyet zemini. F tipleri fiziksel olarak daha iyi evet ama- bu tipte bir iyileştirme yerine buna gidildi.

Bir büyük açlık grevi, 96'da ölüm orucu, bunlar sonucunda bazı haklar elde edildi. Cezaevi müdürü, bakanlık müsteşarlığı gelip gidiyordu, haberdarlardı ama politika bir şey değiştirmek üzerine değil.

Otantik bir hava var müzede, köşede saz çalan adam falan.

99’dan sonraki adli tıp fotoğrafları daha iyi yansıtıyor o dönemi.

Müze olması…- alışveriş merkezi olmasından iyidir tabi. Her şey neyi ne kadar göstermek istediğinle ilgili. Otantik bir şekilde de gösterebilirsin. Burada bu insanlar yattı’dan ziyade, o dönemdeki politikalar yansıtılmalıydı. Holokost müzesinin burada bu insanlar yaşadı öldü demesinin bir anlamı yok.

Ulucanlar neden kalabalıktı sorusunun cevabı 90’larda bulunabilir. Selam veren içeri alınıyor.

99 operasyonuyla ilgili ‘5 dk. önce çekildi’ fotoğrafı: 1 yıl önceki bir işgal eylemi fotoğrafı, hepsi DHKP-C’li değildi. Meşrulaştırma aracı. Tartışıldı sonrasında ama hala orda duruyor bu politikanın devamı olarak. İçeride silah yoktu, cep telefonu vardı.

Müzeyi yapmanın 2 yolu var: ‘gerekirse yine yaparız’ ve ‘bir daha yaşanmasın’

Birkaç firar oldu. 90/91’de iki kişi kaçtı, onlar kaçtıktan sonra 4. Ve 5. Koğuşun avlusunun üstü kapalıydı. Kafes- avlular arası geçişler eskiden varmış ama örülmüş.

97’den sonra devlet cezaevlerini bırakmaya gitti. Arada varlığını hissettiriyordu ama çiftlik gibiydi. F tipi hazırlıkları.

İdare kapıdan sonra bitiyordu. Sadece sayım alıyordu, firarı engellemek için, sonra merkezi politika parçası, cep telefonu hem para kazanma hem politika, o bırakma hali siyasilerin olduğu yerlerde iyi sonuç verdi ama olmadığı yerlerde daha da baskıcı bir hale geldi sıradan adli için.

L tipi cezaevi, adlilerin kaldığı- onlar da özel politika, epey büyük Amerika tipi çalışma kampı yaratma amacıyla.

F tipleri çalıştırmaya elverişli değil, ama L tipleri 20 kişi civarı kalıyorlar ama çalıştırmaya müsait.

Müze yapımında ‘biz yaptık oldu’ mantığıyla pek doğru bir şeye varamazlar, avukatlar, kuruluşlar, devlet eliyle değil, onlar yapsaydı bir anlamı olurdu.

Koğuşu boyarken 20 yıl öncesinin gazeteleri çıkmış boyaları kazırken

İnsanları çıkarınca çok değişiyor. Bu insanlar burada kaldı, burada idam edildi, denizlerin Talat Aydemirlerin idam edildiği avlı, girişteki avlu, eski giriş-büyük ihtimalle.

Türkiye’deki yüzleşme çabaları yüzeysel kalıyor. Dersim mesela. AKP-CHP meselenin bir parçası (?) sonrasındaki tanıklıklarla kimse ilgilenmiyor.

Bülent-Mithat

T: hangi aralıkta kaldınız Ulucanlarda?

M: ben 94-98 arası (B’yi gösteriyor) 97-99 arası

B: 97-99 arası

M: ama ben Ulucanlar katliamından bir yıl önce Çankırı'ya gittim, orda yattım, müdahil olduk gerçi o sürece, ama B. birebir ordaydı, yaşadı. Ulucanların müzesinden biz yola çıkalım önce,

T: evet,

M: şimdi müze yapılması… yani niye müze yaptılar Ulucanları? Ulucanları müze yaparak birçok şeyin üzerini de bu arada sildiler, yani bu şeyin, demokrasicilik oyununun bir parçası aslında, bak biz burayı müze yaptık, müze burası, ama müze olduğu zaman, müzeye gittiğimiz zaman katliamların izini görebiliyor muyuz? Görebiliyor musunuz?

T: yok

M: göremiyorsunuz. Müzede nostaljik, keyif veren şeyler anlatılıyor, işte, ıı, kalanlardan eşyalar, yok orası buydu, yani Ulucanların daha önce, ıı, çok önceden şey olduğunu biliyor musunuz, herhalde, atlı askeri bir birliğin yeri. Orda, işte koğuşlar, mahalle gibidir orası, koğuşlar, at ahırları, bilmem neler.

B: ve şimdi, Ulucanların, ıı, müze yapılma aşamasına gelmeden önce Ulucanların bir tarihine bakmak gerekiyor, kısaca değinmek gerekiyor. yani şimdi Ulucanlar darken biz, yani bilen isimler özellikle yani az çok, ülkenin siyasetiyle politikasıyla ekonomik yaşamıyla ilgilenen insanlar, bir şekilde duyarlı olan insanlar, yahut da kendilerine demokrat diyen insanlar, şöyle hafızalarına gelecek olan ilk şey, aslında Ulucanlar, bizi yönetenlerin, bu ülkenin, bu sistemin, tamam mı, aslında bir aynasıdır bir çıplaklığıdır. Yani çok eski tarihe de gitmeye gerek yok, örneğin yılmaz güneyin yaşadığı dönem var, ki hatta o konuyla ilgili de duvar filmi çevirmiştir,

M: aynen 4. Koğuşta geçiyor

B: hah 4. Koğuşta geçiyor yine, şimdi örneğin o filmi izlediğinizde izleyenleriniz bilir, Türkiye'de de çok insan izledi o filmi

M: çocuk koğuşu

B: çocuk koğuşu işte daha gencecik 9 yaşında, 16-17 yaşına kadar olan insanların, ıı, orda devletin içerde olan insanlara bakışını bütün çıplaklığıyla çok net bir şekilde yaşatıyor. Şimdi ta o dönemden alıp daha sonraki deniz gezmişlerin ki, deniz gezmişler daha sonra değil mi yılmaz güneyden sonra,

M: 72, tabi daha sonra

B: daha sonraki süreç, denizlerin işte bu ülkede, bu ülkenin bağımsızlığı için veyahut da kendi ideolojilerini hayata geçirmek için verdikleri mücadeleden sonra, o dönemki birçok 12 mart baskı koşullarında, onların alınıp, ciddi bir yargılama döneminden geçirilmeden, ki kamuoyundan tamamen saklayarak ve gizleyerek, ıı orda aynı şekilde orda idam edilmeleri. İşte daha sonraki 12 eylül sürecinden sonra yaşanan bir dönem var işte yine aynı şekilde bu ülkede muhalif olmuş, sistemdeki haksızlıklara karşı, işte sıkıntılara karşı, zorluklara karşı, ıı, mücadele eden insanlar 12 eylül sonrası faşist darbesiyle alınıp tutuklanması, ıı, oradaki yaşadıkları büyük sıkıntılar, büyük eziyetler, -aynı zamanda bir direnişin merkezi olmuştur yani özellikle Ulucanlar. işte örneğin orda bir Mamak vardır bir Ulucanlar vardır, ıı, devletin her zaman hapishanelere şöyle bir bakışı vardır, işte insanlar oralara alınır, ıı, ideolojilerinden vazgeçirilir, bunun için değişik değişik deneyler yaparlar denekler kullanırlar, onları nasıl ideolojilerinden arındırmanın bir merkezi olarak

görülmüştür. Ama işte mesela Ulucanlar bu anlamıyla bakıldığı zaman her zaman bir direnişin merkezi olmuştur. Yani şöyle bir soru sorabiliriz yani Mamak niye müze olmuyor da Ulucanlar müze yapılıyor, ya da işte bir sağmalcıları müze yapmıyorlar da Ulucanları, ya değişik örnekler verebiliriz yani şey anlamıyla

M: ya Ulucanların müze yapılmasıyla ilgili çok ünlülerin orda kalması, işte zaten gittiğinizde Ecevit'in de orda kaldığını söylerler, Deniz Gezmiş'in de

B: bir de Ankara'nın kalbinde olması, kalbin ortasında olması. Şimdi tabi devleti Ulucanlar her zaman rahatsız etti bu anlamıyla, ne yaparlarsa yapsınlar, bir şekilde orda, sıradan adlilere kadar bir gelenek oluşmuş orda zulmün önünde hiçbir şart altında ne olursa olsun bir boyun eğmeme geleneği gelişmiş bir direniş geleneği gelişmiş. Şimdi bir de sürekli Ankara'nın kalbinde olması siyasetin kalbinde olması bütün kamuoyunun gözlerinin orda olması, ıı, ve oradaki işte kalan devrimcilerin sosyalistlerin bunun karşısında boyun eğmemesi devleti fiil olarak zor durumda bırakmış. Şimdi örneğin denizlerin orda asılması da, herkesin tanıdığı bilindiği, onların orda koymuş olduğu bir direniş var, onlara ulaşılabilir, işte ailelerine yazdıkları mektuplar var darağacına giderken attıkları sloganlar var söylemleri var işte örneğin hepsinin idam asılırken taburelerini tekmeleyerek orda indirmesi sonuçta devletin orda aslında bütün o görünür o kaba gücünü aslında yerle bir eden bir durum yani tamam mı? Yani koca bir ordu var bir askeri güç var, elin kolun bağlı orda ve sen ona rağmen orda müthiş bir direniş kuruyorsun orda geri adım atmıyorsun. Şimdi arkasından Ulucanlarda artık 12 eylül sonrası karanlığını yırtan bir süreç var. artık 12 eylül darbesi olmuş herkes politikadan uzaklaştırılmaya çalışılmış, tabi liselere kadar ortaokullara kadar tamamen tel örgülerle

çevrilmiş hapishane havası yaratılmış, işte iğrenç bir kültür geliştirmeye başlamışlar arabesk kültür dediğiniz yoz bir kültür geliştirilmeye çalışılmış, işte Amerika'nın bütün bu geri provokalı yollarını işte Coca Colasından, gençliği diyoruz, Coca Cola kültür diyoruz, McDonald's kültürü diyoruz ama buna rağmen gençlik kendi içerisinde dinamikleriyle bazı gerçekleri görmeye başlamış ve 12 eylül sonrasının o karanlığı yavaş yavaş yırtılmaya başlamış, gitgide bu politik mücadeleler büyüdükçe tekrar insanlar tutuklanmaya başlamış işte hapishanelere konmaya başlanmış, e bunla birlikte orda devlerin baskısı karşısında, baskının olduğu yerde bir şekilde meşru bir şekilde insanlar kendi savunma mekanizmalarını, direnişlerini geliştiriyorlar. Ve bununla birlikte Ulucanlarda, ıı, kamuoyu oluşmaya başlamış. Yani şeyi hatırlarız işte Ulucanlar katliamı öncesi aslında çok basit bir örnek verirsek, şimdi dışarda, ıı, sosyal güvenlik yasaları adı altında o zamanki Ecevit hükümetinin MHP-Ecevit, diğeri de ANAP'tı yanlış hatırlamıyorsam, sosyal güvenlik yasaları adı altında aslında halka karşı büyük bir saldırı var, yani nerdeyse sendika hakkından tutun da, işte öğretmenleri tamamen taşeron sistemi eğitim sistemini tamamen taşore etme- taşeronlaştırmaya dönüştürme, yani o zamanki yasaların içinde şey vardı, öğretmenlerin maaşını her okul kendisi ödeyecek, aileler arasında toplanacak orda belli merkezde toplanacak artık devlet bunların ödemesini yapmayacak, o zaman cesaret edilemedi belki ama, müthiş bir saldırı var, hani dışarda da aslında çok örgütsüz olunduğu için çok ciddi bir tepki de yok. Ama şimdi Ulucanlara baktığın zaman, içerdeki devrimci tutsaklar bu devletin saldırılarına karşı en duyarlı kesim, en dinamik kesim, bir şekilde seslerini aileleri aracılığıyla, farklı yöntemlerle dışarıya bir şekilde duyuruyorlar. Örneğin o gün işte, Ulucanlardan, 26 eylülden önce

Ecevit Amerika'ya, Amerika gezisi düzenliyor, tam uçağa adımını atarken söylediği bir söz var, yanlış hatırlamıyorsam yanlış bilgi vermiyorsam eğer, hapis-

M: katliamın talimatını veriyor

B: tabi, 'hapishaneler sorunu çözülmeden, dışardaki sorunları çözemeyiz.' Şimdi hapishane sorunu dediğin nedir senin, dört duvar arasında kalan insanlar var, cezalarını almışlar ya da yargılanıyorlar, sen onlara ancak 10 yıllık ceza vermişsen 10 yıl yatırırsın, idam vermişsen ya da yasada idam varsa idam edersin günü geldiği zaman, orda, onun dışında o insanlara senin orda farklı bir baskı işkence uygulama şansın yok. Ama şimdi rahatsız oluyor çünkü içerden sürekli bir aykırı sesler çıkıyor, yani diyorlar ki işte bu sosyal güvenlik yasaları halka karşı açılmış bir savaştır, onların bütün bugüne kadar kazanılmış olan haklarını yok etmedir

M: emekçi halka karşı

B: emekçi halka karşı diyelim bunu, çalışanlara karşı, üretim içerisinde bulunanlara karşı. Şimdi onun için aslında o çok önemli bir mihenk taşıdır, aslında yani bu 19 aralık operasyonu arkasından f tiplerinin açılması bir ciddi bir denemeydi o

M: oraya gelince ben azcık şimdi sistematiğini bozmazsam bir şey söyleyeyim. Şimdi hapishaneler niye var bu ülkede ona bakmak gerekiyor. özellikle, bizim gibi politik tutsaklar bakımından hapishaneler niye vardır, o yüksek cezalar DGM'ler niye vardır ona bakmak gerekiyor veya ağır ceza mahkemeleri, bugün işlerine, kendi rahatları bozulduğu için kaldırdıkları ağır ceza mahkemeleri niye vardır. Şimdi hapishanelerin varlık nedenleri suçlu veya suçsuz bir pankarttan veya bir molotoftan veya herhangi bir

yazılamadan veya dergi satmaktan aldıkları insanlara o dönem 10 yılla 15 yıl arası olmak üzere, en küçük, olmak üzere cezalar verdiler. Bir bunu caydırmak, ikincisi rehabilite etmek. Rehabilite etmek dedikleri şey, kişiliklerini yok etmek. Özünde, hani onların var olma nedenlerini ortadan kaldırmak, kişiliksizleştirmek. Şimdi Ulucanlar veya benzeri hapishanelerde tutsaklar 20 kişi 30 kişi 40 kişi hatta Ulucanları düşündüğün zaman biz 70-75 kişi olurduk 4. Koğuşta, zaten katliamın nedeni o kalabalık oldu, işte 5. Koğuşta diğer siyasi arkadaşlar, biz homojendik, 4. Koğuşta tek siyaset kalıyorduk, diğer 5. Koğuşta ..koğuşta, Türkiye tipi var olan sol siyasetlerin hepsi kalıyordu, kadınlar koğuşunda karışık, var olan sol siyasetlerin hepsi kalıyordu. Tıkış tıkış, artık yerlerde yatıyordu millet, şimdi ama, şöyle bir avantajlı yanı vardı tutsaklar için, kalabalık oldukları için birbirinden güç alıyorlardı, ve onları orda rehabilite edemiyordu. Bütün mesele bu. Kimliksizleştirilemiyordu oradakiler, dışardaki bütün sorunlara görüşçüleri aracılığıyla gelen dergiler gazeteler vesaire, orda daha önceki direnişlerden kazandığı haklar.. çünkü Ulucanlar katliamı kendiliğinden gelmedi, örneğin 95 vardır bunun öncesinde bir genel direniş, 45 günlük bir açlık grevi vardır, 95’te. 95’te, 45 günlük açlık grevinden sonra, tutsaklar galip çıkmıştır o zamanki konjonktürde haklarını genişletmiştir. Bu sefer daha politikleşmiştir hapishaneler. Bunların da tek istemediği şey bu. Bu olduğu için, bu politikleşmenin önüne geçmek, yeni politikalar üretmek de hemen hücre tipi hapishaneleri gündeme soktular ülkede. Bunu 89’da bir denemişlerdi Türkiye genelinde, tutturamadılar, genel direniş bunu püskürttü, daha kalabalıklar sardı, püskürttü. Ama öyle bir hale geldi ki şeyde, devlet için, 96’da tekrar bir işte 12 kişinin ölüm oruçlarında şehit düşmesi, ıı, kamuoyunun da dışardan, verdiği destek, duyarlı hale gelmesi, baktılar şu olmuyor, artık yani, çok etliye sütlüye karışmayan aydınlar bile buna

destek verince, orda Türkiye'de bir aydın sorunu var o ayrı bir mevzu, hah, desteklenince, kamuoyu iyi tepki gösterince, dünya kamuoyu da buna biraz gündeme gelince, 96'da kendi hazırlıkları da tam bitmemişti. Böyle bir yanları da vardı, kendi hazırlıklarını yapamamışlardı, tamam hücre tipi falan da o zaman 2000'e yakın, yani şey hariç, PKK tutsakları hariç, 2000'e yakın devrimci tutsak var hapishanelerde, bunun yaklaşık 850 tanesi falan bizdendi, ben bizim yargılandığımız davadandı. Öyle deyip, şimdi bunları koyacak hücre de yoktu o zaman. Yani, hepsini bir anda. Yani burada kademe kademe geliyor. Orda, tekrar, kaybettiler, hatta yani, diyebilirim o dönemde artık, tutsaklar bir daha açlık- bırak ölüm orucunu falan, açlık grevi bile yapmayacağız diye karar aldı yani, devlet bir yerde, hapishanede yapabileceğin çok fazla senin fiziki bir şey yok. Ancak ne yapabilirsin, bir yerde hapissin, şu odada hapissin, e bir bedenin var, kitabın, defterin, kalemin, gazeten var elinde, başka hiçbir şeyin yok senin. Onun tankı var, topu var, silahı var, askeri var copu var, bilmem neyi var. Buna rağmen senin güçlü olman, e koskoca cephe- devlet karşısında güçlü durabilmen, dik durabilmen, sana haksız cezalar verilmesine rağmen, ver o da kabulümdür, ama sen beni kimliksizleştiremeyeceksin demen, onlar için hazmedilebilir bir şey değildi. Hazmedemediler bunu hiçbir zaman. Bir de hapishaneler her zaman dışarısını, bizde biraz şeydir terimle konuşayım, motor gücü olmuştur yani, dışarıyı tetikleyen bir güç olmuştur. Dışarda kamuoyu yaratan, en azından duygu boyutu ile başlayan ama daha sonra nedenleri üzerinde gençlerin kafa yorduğu, kafa yordukça doğrayacağı (?) dereye katıldığı, destek sunduğu bir yer olmuştur hapishaneler. 12 eylülden beri, hatta daha öncesinden beri bu böyledir. E bu, devlet için istenen bir şey değil, yani bir hapishane dışarıyı örgütleyebiliyor. E şimdi ne yapması lazım, bunu yok etmesi lazım. Ben onlar

şeyinden verim örneğimi de. Bizim için de, yani hapishanedeki tutsaklar için de elzem olan, hayır- benim bir düşünce tarzım var, kardeşim senin gibi düşünmüyorum, sen- haklı düşünüyorum. Benim yaptığım şeyler haklı, ve meşru, meşrutiyetini de haklılığından alıyor.

(…)

B: şimdi Ulucanlar, M. de anlattı onu aslında hapishanelerde gerçekten, ne olursa olsun, güçlü bir direniş var. e şimdi seni kimliğinden alacak soyutlayacak, kendi istedikleri noktaya getirecek. Bunu da bir şekilde başaramıyorlar ne yaparlarsa yapsınlar. Örneğin, ıı, uzun sure açlık grevleri, ölüm oruçları, ve kamuoyunun duyarl- uyarılmaya çalışıldı ve bir şekilde kamuoyunun dinamikleri canlı tutuldu, ama bir saatten sonra artık vücutlar yıpranmaya başladı, ve devlet fiili olarak sana saldırmaya başladı, Ulucanların öncesi var örneğin bir Ümraniye katliamı var doksan..

M: Buca var,

B: Buca var ondan önce yine dört kişinin katledildiği

T: Buca 96da mıydı?

M: 96, 98, Buca iki defa oldu,

B: (karıştırıyoruz tabi) 95ti biliyorum ali rıza kurtların bir firar eylemi olmuştu sonra, arkasından Ümraniye geldi, arkasından Ümraniye oldu

M: 96nın 4 ocağında mı 10 ocağında mı ne , 4 ocağında mı 6 ocağında mı ne Ümraniye oldu, sonra gene 96 da Diyarbakır oldu, yani hapishanelere o süreçte sistemli bir, hem demagojik hem sistemli, bütün mesela hücre tipini meşrulaştırmak için

B: bu operasyonlar aslında git gide sistemi, o zamanki yöneticileri, iyice güçsüz hale getirmeye başladı, güçsüz hale gelmeye başladıkça aslında şeylerini arttırmaya başladılar, dozajlarını arttırmaya başladılar, bu baskı mekanizmalarının daha uzun vadelere yayarak düşünmeye, uzun pol- Türkiye'de şöyle bir şey var hiçbir zaman uzun vadeli politikalar falan izlenemez, hep günü kurtarmak üzerine politikalar izlemeye başladılar, aslında Türkiye basının en akıllı davrandığı dönemdir aslında…farklı yöntemler şimdi bir şekilde onun meşruluğunu da kendi içerisinde sağlamak gerek. Ulucanlar, ıı, operasyonu öncesi şöyle bir bakmak gerekiyor sürekli her gün Ulucanlarla ilgili haber çıkıyor, yani o kadar iğrenç bir hale getirdiler ki

M: her 15 günde bir firar edecekler tünel kazıyorlar,

B: hatta en son kamuoyunda şöyle yaptı, erkekler kadınlar koğuşuna tünel kazdılar, oraya gidecekler onlarla işte birlikte olmak için, ama bu kadar bir yalan o kadar iğrenç ki zaten biz istediğimiz zaman kadınlarla

M: öyle bir sorunumuz da yok

B: Öyle bir sorunumuz da yok görüşüyoruz rahatça, ıı

M: ama tabii onların dediği gibi ahlaksızca değil

M: olması da mümkün değil

B: aynı davanın insanlarısın zaten

M: biz biraz da tutucuyuz yani o konuda yani

B: yani nazımın şiiri var yani yârin yanağından gayri her yerde hep birlikte beraber, yani öyle bir bakış şansın da yok zaten öyle bir şansın da yok, öyle bir düşünce olma şansı da yok zaten yani bilenler zaten bu sosyalistleri, ya da sosyalist ideolojiyi zaten bilir tamam mı. O konuda bir karalama yapıyorlar işte kim, ıı. Ve bunun boyutunu arttırmaya başladılar, bunu biz kurtarmamız gerekiyor, işte içerde arkadaşlarına baskı yapıyorlar, zorla tutuyorlar, ve o dönem yaşandı, Ulucanlar katliamı bir şekilde kamuoyunu da hazırlayarak, büyük bir sessizliğe gömmek istediler, ama o zaman hapishanedeki tutsaklar, devrimciler, dinamikler, devletin bu, gerçekten dünya tarihinde çok az örnekleri vardır bunun, müthiş bir direniş geliştirerek orda arkadaşlarının katledilmesine, ya gerçekten o gün bir vahşetti yani, Ulucanlar katliamı bir vahşetti, aslında devletin baskısı katliamın yanında müthiş de bir direniş vardır aslında bu bütün dünyaya fiili anlamda olmasa bile teorik anlamda müthiş bir örnektir aslında, insanlar orda teker teker ölüyor, ve sen ona rağmen orda müthiş bir direniş geliştiriyorsun. Yani havalandırma yaklaşık bir insan boyunda köpüklü suyla doldurulmuş, tonlarca gaz atılıyor ve otomatik silahlarla içeri girilmiş, içerde hiçbir direniş aleti olmayan, ki onların dedikleri gibi, işte silahları vardı , bilmem neleri vardı, öyle bir şey olma şansı da yok, oraya girme şansı da yok, keşke olsa, öyle bir şansı da yok zaten. Ve girdiler orda insanları birebir kurşunlarla katlederek

M: işkenceyle bir çoğu

B: İşkenceyle, havalandırmada örneğin benim gözümün önünde İsmet Kavaklıoğlu tam ayaklarımda yatıyordu başı, hedef, bazı insanları özellikle hedef gösterdiler. Örneğin ben kendim o fiili anlatmak da zor işte boğazımın içerisine demir çubuk sokarak katletmeye çalıştılar orda tesadüfen doktorun girmesiyle içeriye engellendi o iş yani şuurumu falan kaybettim mesela hatırlıyorum o dönemi, ama bir baktılar arkasında müthiş bir direniş gelişti tekrar, işte, en artık açlık grevleri falan sorun olunca o anda çözüme şansı yok, fiili müdahale ile, ıı, arkasında fiili direnişler oldu, neydi bu fiili direniş, karar almaktı, açlık grevleri falan o dönemde yapılmayacak diye, bütün hapishanelerde gardiyan rehin alma eylemleri gerçekleşti örneğin, ve devlet o büyük katliamına rağmen müthiş bir direniş geliştirildi ve devlet tekrar geri adım atmak zorunda kaldı (…) Şimdi nasıl yapacağız bunu F-tiplerinde tek kişi kalacak insanlar esas hedefleri oydu, biz bunları kişiliksizleştirme bağımsızlaştırma, ve bu dönem içerisinde artık devrimci tutsaklar bunun farkına vardılar, ve bütün hapishanelerde açlık grevleri ve ölüm oruçları başladı. Şimdi şeyleri, F-tipleri operasyonu çektiler, insanları da o tam bitmeden o F-tipleri, herkesi oraya götürdüler, şimdi onlar diyorlardı ya, zorla, örgütlerinin baskısıyla içerde insanlar açlık grevi ölüm oruçları yapıyorlar, aslında bütün demagojileri de f tipine atılmasıyla insanların boşa çıktı devletin, niye çıktı, herkes tek kişilik hücrelerde, 3 kişilik hücrelerde, yüzlerce insanlar açlık grevlerinde bedenlerini ölüme yatırdılar

M: hepsi açlık grevine başladı

B: bütün hapishanelerde ölüm orucuna ve açlık grevine başlandı. Hee, şimdi insanlar şunu soruyor, hani baskı vardı, içerde örgüt yöneticileri, örgüt liderleri baskı yapıyordu,

yani bu bile, işte içerde yiyorlar, senin denetiminde, nasıl yiyor, hadi koğuş sisteminde yiyorlardı, ölmüyorlardı onun için, ki 96 ölüm orucunda kaç tane insan ölmüştü

M: 12

B: 12 insan katledildi, yine kazanımla sonuçlanmıştı. Eğer bu insanlar teker teker ölmeye başladı, ve sonucu 99 muydu, 19 aralık sonra, ölüm orucundan sonra, bu bütün katliamla birlikte 138 kişi mi oldu en son?

M: şey, hayata dönüşten sonra 122 kişi

B: 122 tane insan ölüm oruçlarıyla birlikte o operasyonla birlikte 122 tane insan

M: 28i operasyonda, gerisi ölüm orucunda

B: ölüm oruçlarında katledildi ve ayakları- aslında devletin ne kadar demagojik olduğu işte yiyorlar, baskı altında tutuyorlar, hepsi boşa çıktı, şimdi tabi bu dönem işte Ulucanlar, ıı, ıı, boşaltıldı, bir şekilde onu sağlamak gerekiyordu, meşruiyetini sağlamak gerekiyordu, işte biz demokratikleşiyoruz, 12 Eylül failleri yargılanacak, işte o dönem içerisinde işte tabi bunu Adnan Mendereslere kadar dayandırdılar, deniz gezmişlere kadar dayandırdılar, işte Deniz Gezmişlerin üzerine özellikle oynanması orda işte 3 tane insanın, ı, Ulucanlarda kalıyordu, katledildiler, onların orda anıları var, aslında bu insanlar hiçbir şey yapmamışlardı, ellerine silah dayamamışlardı, tam böyle masumlaştırıp, denizlerin içini tamamen boşaltarak, ı, masumane hava sürerek artık biz de eski Türkiye yok özellikle şu anki siyasi iktidarın hep söylemleri bu olmuştur ki son

dönemlerde de bunu artık tüm çıplaklığıyla görüyoruz bu yaşanan öğrencilere memurlara karşı..

M: şeye gelince, Ulucanların müze olmasına gelince tamamen göz boyama ve yalana dayalı bir müze, oradaki katliamlar, oradaki devrimciler, orda, nasıl bir.. yani Ulucanların tarihi yazılacaksa, devrimcilerle birlikte yani, oradaki direnişlerle birlikte yazılır, oradaki direnişlerin o müzede görülmesi lazım, onları bu çok rahatsız eder, onun için bir taraftan demokrasicilik oyunu, ve de şirin gözükme mesele- esas mesele de müze yapılırken bile hesapları var, müze yapılırken bile oradaki devrimci geçmişi hatırlatmayacak şekilde bir müze yapıyorlar. E o zaman, burası müze olmuyor. En azından orda yaşayanlar için müze olmuyor. Orda o katliamlara tanık olan, oradaki zulümlere tanıklara olan veya oradaki direnişlere tanık olan, direnişleri birebire yaşa- bire bir yaşayan insanlar için oranın müze olma şansı, sıfır.

B: Deniz demek, bir direniş demek, ne demek işte, tabureye çıkıp emperyalizme karşı mücadelenin sloganlarının atıldığı bir yer, yaşasın bağımsızlık, sosyalizm mücadelesi demek, ve arkasından şimdi, ıı, ve bunları sen yok ediyorsun, gerçekten orda müzeyse, utançtı, bütün öz eleştirisi verilir, orda, ıı, çocuklara tecavüze uğramışlar, genç küçük yaştaki çocuklar, çok yoğun işkenceden geçirilmiş, arkasından çok ciddi bir katliam olmuş, ve devlet ne yaptı o müzeyi yaparken, orda bir şey var yani. Yılmaz Güney'in duvar filmini izledin mi bilmiyorum ama izlemeni tavsiye ederim, izle, duvar filmini, 4. Koğuşta, çocuk bölümünü anlatıyor, hapishanelerin, yani onlar adli tutsak olarak yatıyorlar orda, hiç önemli değil, ne olursa olsun, onların babında da bir çürüme, onlara, esrar sokma içeriye eroin sokma, her türlü pisliğe yer verme, yani orda, o dışardakinden

daha pis, daha kirli, o şimdi bir de devrimci tutsakları istememe nedenleri, bu ilişkileri engellemesi devrimcilerin

B: şimdi bütün dünyada bu utanç müzeleri yapılmıştır, ben, dediğim gibi, ıı, Ulucanlar aslında bu devletin utancıdır, bir karanlığıdır aslında, bir pisliğidir. Örneğin dünyanın birçok yerinde, daha önce yapılmış, bu katliamlardan sonra yapılmış müzeler var

T: ama insanlara geri verilip yapıldığı zaman anlamlı oluyor

B: tabii, yani şimdi orda baktığın zaman orda o bütün utanç her şeyiyle sergilenmiş

M: Allah Allah, o müzeleri biz alıp o müzeyi biz yapmadıktan sonra adını utanç da koymam, ben utanç olarak değil, daha farklı

T: Utanç müzesi dememişler zaten, yaşayan tarih falan diyorlar

M: onlarınki zaten, öyle utanç falan demezler, öyle dedikleri zaman utanmaları gerekir tarihlerinden, onların tarihleri onlar için çok kıymetlidir….onu örneğin, kimse mahir çayan demez, herkes deniz gezmiş der, niye, bir de devlet.., aslında deniz gezmiş kimseyi öldürmedi, etmedi, ki öldürdüğü zaman asılması meşru. Şimdi mahir çayan sisteme karşı çıktı, talebim şu dedi, deniz gezmişlerdi talebi de, serbest bırakılmaları, talebim şu dedi, yok dediler, kuşatıldıkları zaman sıktı kafasına gitti, müsebbibi bunlardır yani, terörizmdir, işte ne o Siyonizm'dir bilmem nedir, sıktı kafasına gitti.

(…)

Ama şeyi söyleyeyim, yani, şunu söyleyelim, şunda kısmen başarılı oldular, Ulucanlar katliamı, peşinden hayata dönüş operasyonu, ve f tiplerinde, şu anda, kaç yıldır kamuoyunda işte geziye kadar, ama hapishaneler mevzuu gene gezide de çok gündeme gelmedi. Şu anda hapishanelerde, yaklaşık, 1600 e yakın tutsak hasta ve ölüm bekliyor çoğu, bilmem haberiniz var mı, İHD'nin şeylerini falan takip ediyor musunuz, hani TAYAD, …, ve İHD, hani, bunları takip ediyor musunuz. F tiplerinde, bu sefer, zaten bu hayata dönüş operasyonu öncesi ölüm oruçları, biz çok tartıştık kendi aramızda, ne yapabiliriz? Yani, f tiplerine, soktuğu zaman, seni soktuğu zaman, canlı cenazesin artık, ben bir gün kaldım f tiplerinde. Canlı cenazesin. Resmen canlı cenazesin yani. Üç kişi veya tek kişi kalıyorsun veya o üç veya tek kişinin haricinde bir kişi görmüyorsun, ne görüşe çıkarken, ne avukat görüşüne çıkarken ne hastaneye giderken, başka insan görme şansın yok. Seni tam, böyle tecrit,

(…)

B: yani öyle Ulucanların öyle müze yapılması deyince gerçekten devlet bu konuda samimi ve dürüst olsaydı

M: müze göstermelik bir şey

B: oradaki bütün yaşananları, çünkü orası direnişle, ıı, inanışların savunulmasıyla ilgili vardı, devletin katliamlarıyla vardı, işkenceleriyle vardı, orda idam bile vardı, ki sadece hapishane içerisinde değil dışarıdaki ailelere karşı uygulanan baskıyla terörle vardı, ve onu kalkarsın, samimi olsaydı, çok ciddi bir şekilde, özeleştirisini verirsin her şeye rağmen, yani işte bugüne kadar bunlar yapıldı, ama bunlar bizim insanlarımız, bunlar

bizim halkımız, ıı, bunlar yapıldı, ama bundan sonra bu utançlar yaşanmayacak, bu iğrençlikler yaşanmayacak, kötü şeyler yaşanmayacak, ve bütün orda denizi gerçekten olduğu şekle koyacaktın orda, Ulucanlarda yatan İsmet Kavaklıoğullarını, işte 17 yaşında katledilen işte Aziz, Aziz'i, işte öğretmeni, Ahmet'i, orda bütün o direnişlerle neyse orda nasıl bir şey koymuşlarsa onları da koyacaktın, onlar için özeleştiri verecekti, ve bundan sonra bunların olmayacağı söylenecekti, ama şimdi müze, bugün hapishaneler, ve bundan sonra yine, o politikaların önüne geçirmek için, işte amca anlattı, tamam yok etme politikası sürdürülmeye çalışılıyor

(…)

B: şimdi bu Ulucanlar, katledilmiş, müze yapılmış, devletin ilk işi ne oldu orda operasyon sonrası şimdi orda insanların bir yaşanmışlıkları var, örneğin duvarda yazılan bir yazı var işte, ıı, kanla yazılan tarih silinemez, onu günlere kazıyorlar oradan, onu silmeye çalışıyorlar, bir dursun orda, orda kanla yazılan tarih

M: niye siliyorsun onu, orda bir yaşanmışlık vardı

B: ya da daha değişik değişik duvar yazıları vardı, orda insanların isimleri vardı onlarca yazı vardı orda

M: biz baya şey yazmıştık bizim zamanımızda yazıldı o yazılar, biz yazdık

B: tabi ben en son yine bir fotoğrafını çekmişler gördüm yani kanla yazılan tarihin bir kısmı kalmış silememişler, orda direniyor o yazı, silememişler

M: karşıda duvarda yazılar vardı

T: ben onları görmemişim demek ki, şeydekini görmüştüm ilk kapandıktan sonra fotoğrafını çekmişlerdi o zaman gördüm ama müzede görmedim

(…)

M: yani olumsuz şeyler de olabilir, olumsuzlukları da göstersin, hiç önemli değil. Ama hani şey, eğer içinde orda, Ulucanlar diye, yani Türkiye'de herhangi bir hapishane, hani, müze, Diyarbakır, ki Bayrampaşa, en böyle, Metris, söylediğimiz zaman işte, neydi, Buca, çok şey yaşanmıştır. Bu hapishaneler, Ulucanlar, bu hapishaneler, veya Ümraniye, ki hala faaliyet gösteriyor. Bu hapishaneler müze yapıldığı zaman, müze veya başka bir şey yaptığın zaman, bu hapishaneler orda yaşananlardan farklı bir şekilde müze yaptığın, çok anlamsızlaşır yani, orda, yok öyle bir şey yani. Şimdi yani, şey yok yani, bir anlamı yok. Yani şey, bize göre, ben işte, açıldığı gün ben Ankara'daydım. Müze olarak açıldığı gün Ankara'daydım Mamak'taydım, arkadaşlar telefon ettiler bana, dediler müze açıldı gezmeye gidiyoruz, ben dedim, yahu gitmeyin arkadaşlar, yani kim açtı bu müzeyi, devlet açtı, gitmeyin arkadaşlar dedim ya, ya dediler en azından bir bakalım ne yapmışlar, e gittiler anlattılar, dedim, tatmin oldunuz mu? E olmadık, hiç kimse, dedim ben gitmem yani, şu, moralimi bozmak istemediğim için, ve o dönemde daha yeniydim, kaldıramam. Orda dört yılım geçti benim, e sonraki oranın bir yılına da vakıfım, ben gittikten sonra bir buçuk yıl falan açık kaldı sonra orası, ondan sonra katliamdan sonra kapatıldı, hani tam kapatılmadı ama kadınlar ordaydı

(…)

M: ama o bir şeye daha dikkat ettiniz mi orda, gittiğinizde,

T: neye?

M: iki tane koğuşun üstü demir kafestir

T: yok kaldırmışlar onları.

M: kaldırmışlar mı

T: kaldırmışlar, gördüm eski fotoğraflarından gördüm

M: dördüncü ve beşinci koğuşların üstü demir kafestir

T: demir kafes yapmışlar, kaldırmışlar

(…)

Nail

N: şimdi ben 87'de Ankara'da yani yakalanmıştım, Ulucanlar'da, ilk gittiğimde, çok berbat bir yer. Yani biz, 12 eylül dönemlerinde hep direnişler içerisinden geçtik, 2,5 yıl gölcük sıkıyönetim, yani donanma sıkıyönetim komutanlığında tek başıma bir hücrede kaldım, bir arkadaşım da o da tek kaldı, ikimiz kaldık, ıı, orda yani her türlü işkenceyi gördük ama şey yapmadık yani. Uygulamaları kabul etmediğimiz için ikimiz kaldık en son. Fakat daha sonraki süreç içerisinde o iki kişi, işte 500-600 kişi kalıyordu hapishanede, o kalan arkadaşlar belli bir sure direndiler, işte eğitimde istiklal marşıdır komutanım demektir falan filan bir ton uygulama var, saç sakal bıyık kestirme, yani

askersin diyor, tutuklu değilsin, o süreçten geçtiğimiz için o süreci yaşadığımız için Ankara'ya gider gitmez baktık, çok berbat bir yer, ıı, gardiyanlar var, resmi, ıı, şey, yani her biri ali kıran baş kesen. İçeride siyasi yok, çok az insan yani, onlar da nasıl, Mamak'tan geliyorlar, üç beş gün bir hafta on gün yirmi gün neyse kalıp gidiyorlar. E Mamak'taki yaşam da korkunç bir ııı, şey, insanların o oraya geldiler mi cennete geldik zannediyorlar. Yani Mamak'tan oraya geldiler mi, Ulucanlara geldiler mi cennete geldik zannediyorlar ama bize göreyse, biz girdik, cehennem gibi yani. Çünkü hiçbir hak yok. Daha doğrusu, seni, insan olarak kabul etmiyor, siyasi olarak zaten hiç kabul etmedi. İşimiz çok zordu geldik, ııı, orda, temsilcilik çok önemliydi. Mümessillik derlerdi, temsilcilik çok önemliydi, temsilci olan insan, ıı, iki şıkkı var, ya idarenin ııı belirlediği sınırlar içerisinde hareket edecek, ıı, hareket etmiyorsa da zaten, ıı, onun ceremesini çekecek. ııı gider gitmez zaten şey yaptık, az bir on-on iki kişilik falan bir şey vardı, sonra bir grup daha geldi, biraz daha sayımız arttı. Fakat insanların şeyi yoktu, yani 12 eylül duman etmişti millet, inancı yoktu direnme şeyi yoktu, yani durumu idare edelim mantığı çok yaygındı. Şey yaptık, insanları hemen temsilci seçtiler bizim, tabi hızla şey fark ortaya çıktı. İdareyle ilişkilerde. Artık eskiden olduğu gibi işte yani geliyordu, senin saçın uzadı, git, götürüyor seni berbere tıraş ettiriyor falan böyle, çiğ davranışlar. Bir iki direnişimiz oldu hemen ilk anlarda….Mesela adli koğuşlarda kafamıza uygun insanları, kişilik sahibi, efendi, esrardır eroindir haptır, kumardır benzeri işlerin döndüğü yerler oralar, onları yasakladık. Ondan sonra adliler artık bizi şey olarak görmeye başladı, cezaevinde işte otorite bunlar, ondan sonra çok rahat günlerimiz oldu, yani Ulucanlar, bambaşka bir Ulucanlar oldu.

(…)

N: yani Ulucanlar deyince, böyle mücadelenin aktığı, önemli bir merkez. Eğitim boyutuyla yine öyle, direniş boyutuyla öyle, tabi katliamlarıyla da öyle. Birçok insan katledildi. İşte denizler orda idam edildi, daha binlerce insan, adli vs., tarihe gidecek olursak. Orda şey yaptı, işte en son Ulucanlar katliamı. Ulucanlar katliamı, esas olarak ıı, küçük bir provaydı, hayata dönüş operasyonu için küçük bir yoklamaydı, yani örgütlerin potansiyelini ölçmek için o katliam yapıldı, yani örgütlerin potansiyeli, yani biz Türkiye çapında büyük bir operasyon cezaevlerine, çünkü egemenlikleri yoktu cezaevlerinde, biz böyle büyük bir operasyon yaptığımızda ne tepkiyle karşılaşacağız, acaba göğüsleyebilir miyiz göğüsleyemeyiz mi, baktılar tepkileri göğüsleyebiliriz, bir takım eylemler yapıldı, göğüsleyebiliriz, solun örgütlerin gücünü tarttılar, ona uygun ondan sonra diğer büyük katliamları organize ettiler.

(…)

N: …Şeyi söyleyecektim hani, Ulucanlarda demin şey yaptık, sağcı mağcı kimse kalmadı, he kalanlar neydi, 12 eylül öncesi çatışmalardan, mahallelerdeki çatışmalardan tutuklanan MHP'liler vardı, onlar vardı, onlar kaldı, ama böyle, Türkiye'deki gibi sol aydın gelenekten gelip de hapishane görmemiş insan yoktur yani hepsi oralardan geçmiştir. Cezaevleri, aslında yani devletin cezaevlerine bakış açısı şudur, toplumun sivri yanlarını törpülemek, işte bunun için ne gerekiyor zulüm gerekiyor, baskı gerekiyor, işte dünyadan elini ayağını kopartmak gerekiyor onun için, bir baskı aracı olarak kodlanmış yoksa bir adalet mekanizmasının bir unsuru olarak görülmemiş. Yani o tamamen baskı

aygıtı boyutuyla düşünülmüş cezaevleri. Toplumsal uyanışın olduğu dönemlerde cezaevlerine çok iş düşmüş yani düşün at ahırından cezaevi yapmışlar. Biz mesela burada sıkıyönetim dönemi geldiğinde cezaevi yok e o kadar binlerce insanı nereye tıkacaksın, bizi de tıktılar o askeri eğitim depolarına, malzeme depolarına bilmem ne depolarına. Birçok yerde okullar kullanıldı hapishane olarak, işkence merkezi olarak, alıyorsun gözaltına alıyorsun insanı, insan, işte işkence yapacaksın, sorgulayacaksın falan, yer yok, okullar kapatılmış okullarda o işler yapılmış. İşte askeri birliklerin içerisindeki depolarda yapılmış yani. Burası da öyle yani Ankara'nın içinde koyacak yer yok işte Ulucanlar cezaevi at ahırıyken zamanında, muhafız alayının bir binasıyken çevrildi cezaevi oldu. Binlerce insan gelip geçti oradan tabi, özellikle aydınlar, temel durak yerleriydi, gazeteciler, o Hilton, Ankara Hilton dediğimiz yerden, anlattım ya üst katında gözetleme kulesi var, herkes geldi.

(…)

N: Tabii Ulucanlarda bizim şeylerimiz çoktu, mesela bir, şey yapardık, diyelim, eylem yapardık, mahalle ayağa kalkardı yani sesten, o kadar şey olurdu, etraf mahalle ya, duyarlardı, pek onu istemezlerdi. Diyelim, baktık biz baskı geliyor, hemen sloganlar kapı vurmalar falan filan, ondan rahatsız olurlardı, onun için bütün saldırılarını ani yaparlardı, böyle adım adım değil de, bir yapar çekilirlerdi. Öyle. Ulucanlar, bir tarih tabii. Yani, bir tarafta baskının tarihi, katliamların tarihi, idamların tarihi, Ulucanlarda var; bir taraftan da direnişlerin tarihi var, yani, gerçekten direnildi. O yanıyla, şimdi müze olması meselesine nasıl bakıyoruz, bu tamamen içini boşaltma.

Şimdi müze meselesinde, bu adamların yaptığı, yani bu AKP zihniyetinin yaptığı, tamamen o vitrine oynamak. İşin siyasi boyutu bu. Onun da nedenleri var, nedensiz falan değil yani. Bunlar, takiye yöntemiyle yani, takiye, gerçek olmayan şeyi gerçekmiş gibi gösterme olayını iyi beceriyorlar. Şimdi bunlar iktidara geldiklerinde çok zayıftılar, yani devlet içinde zayıftılar, yoksa oy alıyorlar seçenleri var, teşkilatları var, bir de milli görüş teşkilatı öyle birbirine tutkun…dolayısıyla kendi içlerinde örgütlü, az bir niceliksel güç az olmasına rağmen, nitelik var. ama devlet içerisindeki örgütlenmeleri zayıftı. Yani eğitimde, askeriyede, sağlıkta, poliste.. yani değişik şeylerde, öyle her tarafı kontrol edebilecek durumları yoktu, bunun için direkt milli görüş zihniyetiyle hareket etmediklerini söylediler, Amerika'dan referans aldılar, Avrupa Birliği Kâbemizdir dediler, ilk şeyleri bu. Bunun inandırıcı olabilmesi için liberal kesimlere, işte böyle dönek solcu molcu kesimlere hoş görünebilecek adımlar atmaya başladılar. Hatta onları kendi içlerine davet ettiler… Şimdi o dönemde bunlarda böyle Avrupa birliğine uyum gibi gösterilen, işte demokrasi, Kürt sorununda daha değişik bir yol izleyeceğiz, manevralar, falan filan, böyle, toplumun gazını aldılar, toplumu rehabilite ettiler o yanıyla, ve bir takım, solun sembol diyebileceğimiz şeylerine sahip çıktılar. Ahmet Kaya'dır örneğin, Yılmaz Gündey'dir örneğin, Nazım Hikmet'in vatandaşlık hakkının verilmesi, mezarının getirilmesi falan, ıı, işte dersim meselesi, aleviler meselesi, aklına gelebilecek, işte cezaevleri meselesi, idamlar meselesi, işte bizim, ıı, şafak türküsü, Ahmet Kaya söylüyor ya, onları falan seslendi, 12 eylül döneminde işkence görenlere, cezaevinde yatanlara bir şirinlik yapmaya çalışıyor. Bunu hep yaptı, bunu hep yaptı, ama özü bu değil, takiye yapıyordu, güçlenmek için, o kesimleri kendi yedeğine alabilmek için, nitekim başardı da anayasal referandumda, yetmez ama evet'çiler genellikle bu kesimlerden çıktı ve destek

verdiler. Demek istediğim, bu tip manevraları bu tip konuları bulup, işleyen, ama kendi çıkarı için işleyen, onun gerçek, ıı, hakkı neyse onu vereyim anlamında değil, kendi çıkarına hizmet ettiği ölçüde işleyen bir çizgisi var, siyasal bir çizgisi var, bu konuda ustalar, bunu da kabul etmek lazım. Bu müze meselesi de öyle, Ulucanlar dedin mi tarihe baktın mı, öyle. Yani müze olarak, böyle bir anıtsal bir şey olarak düşünüyorsun, o zaman Madımak'ta yananlara yönelik, onların taleplerini karşıla. Yani Madımak'ta sen, ki o katilleri hem korudun hem onların avukatlarını milletvekili, bakan yaptın, onu yap madem zulme karşısın, işte vahşete karşısın, baskı gören insanlara sahip çıkıyorsun… yani Ulucanlara sahip çıkmalarının esas esprisini bu çizgide aramak lazım. Müze yapma falan filan bu 12 Eylül'le de harmanlıyorlar, şimdi sahte bir mahkemede güya yargılıyorlarmış gibi Kenan Evrenleri gösteriyorlar, ha o işleri iyi beceriyorlar, ve böylece kendilerine bir demokrasi havariliği çıkartıyorlar, işte diğer, CHP'yi vesaireyi şunu bunu da devleti sahiplenen, baskıyı sahiplenen, cuntaları, askeriyeyi sahiplenen bir pozisyona sokmuş oluyorlar, kendileri de demokrasi maskesi takmış oluyorlar. Bu mesele o. yani bunu AKP zihniyeti müzeye dönüştürürken, buradan hareket etti. Orası biz müze değil aslında, orası, bana göre, kurumsallaşmış, işkencenin baskının idamların, özellikle denizlerin idamıyla sembolize edilecek, böyle bir anıtlaştırılacak bir yer bir boyutuyla, ama onlar, bu yanıyla, işlevsiz bir hale getirdiler orayı, içini boşalttılar. Yani hem sahiplenir göründüler, ama sahiplenmediler, içini boşaltmak için kullandılar, demagoji yapmak için, bak biz oraları da müze yaptık, bak biz Kenan Evrenleri de yargıladık, bak biz Alevileri de şey yaptık, Kürtleri de sahiplendik, kimse Kürt diyemiyordu Kürdistan diyemiyordu biz dedik, Barzani'yi de biz getirdik, sendikalara şu hakları verdik… ama kağıt üzerinde bunlar, içerikten yoksun. Yani müze olmanın getirdiği bir vasıf vardır,

Avrupa'da diyelim müzeleri gezen insanlar, ben gidip gezmedim ama gezen arkadaşlarımdan çok dinlemişimdir, ispanya iç savaşını anıtlaştırmışlar, Sovyetler birliğinde işte, ikinci dünya savaşında yaşananları, ya da devrim öncesi yaşananların anıtlaştırıldığı yerler vardır, müzeler vardır, binlerce insan girer çıkar, yani devasa bir şey vardır, he orda müze, müzenin işlevi ne, hiçbir şey yok, iki tane elbise koymuşlar, fotoğraflar koymuşlar, yani sadece ondan ibaret değil. Bir de öyle bir şey yapmışlar ki, bir tane solcu, bir tane sağcı, bir tane dinci, devlet üçüne de karşıymış gibi bir algı yaratmaya çalışıyorlar, üçü de buralarda çile çekti mesajı vermeye çalışıyorlar. Gerçek o değil, gerçek hiç o değil, o yanıyla, cümle olarak müze hoşa giden bir şey olması gereken bir şey ama içerik olarak bomboş/bambaşka? bir şey. O tarihini gizleyen bir şeydir, yani orda falakaların en alası, haydar denilen sopaların binlercesi kırıldı o falakalarda, yani onları şey yapmak lazım, idama giden insanların o sehpaları orda şey yapmak lazım konuşturtmak lazım bir biçimiyle, direnişler var, zincirler var, mahkemeye giderken takılan zincirler, insanlar birbirine zincirlenip öyle götürülüyordu, kaçmasınlar diye ayaklarına prangalar vuruluyordu. Yani o yanıyla, o vahşeti o katliamı yaşananları bir yana, bir yanda da ona karşı direnişler, ve o konuda kendini feda eden insanları, onları anıtlaştırmak lazım. Yoksa işte, o da yatmış bu da yatmış, yani o mesele değil yani. Bunların zihniyeti biraz da o, bu tarihten biz çok çektik diyorlar, hiçbir şey yaşamadı İslamcılar, bu zulüm tarihinde, 12 eylülde 12 martta, 27 mayıstan sonra, ondan önce demokrat parti döneminde, İnönü döneminde, yani her döneminde solcular ezilmiş solcular şey yapılmış, aydınlar, Nazım Hikmet'inden Yaşar Kemal'ine, Mihri Belli'sinden Behice Boran'ına, Hikmet Kıvılcımlısına kadar, bunlar şeylerden geçmiştir. Yakın zamanda zaten şeyler var, yakın dönem dediğim 70lerde falan denizler var, (…) 12

eylül öncesi var, sonrası var, Ankara Ulucanlar hep şey olmuştur, demokrat parti döneminde işte bütün bu gazeteciler, demokrat partinin hedef aldığı bütün gazeteciler, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Emin Yalman, ki onlar gerçekten Türkiye'de basın sektörünün duayenleridir. Onlar falan orda kalıyor, yatıyorlar, öyledir. Yani Ulucanların müze yapılması, hiçbir şey vermiyor yani. O tarihi ben, bulamayacağım için hiç gitmedim. Arkadaşlar, gidenler oldu, telefon ettiler bak, şeydeyiz, hamamın ordayız, revirdeyiz, yok çay ocağının ordayız, şu an şeydeyiz, anlata anlata, koğuştayız, pek içimden gelmedi yani Ankara'ya gidip de görmek. Şu boyutuyla yani, cezbedecek bir şeyi yok yani, o tamamen o gösteri içindi onun için yaptılar. Böyle liberal solcu takımını etkilemek için o tip manevralar yaptılar, ve odur yani. Evet.

(…)

N: Şimdi bu Ulucanlar katliamıyla ilgili bir şey daha söyleyeyim sana, bu katliam olmadan önce direniş vardı, normal her zamanki direnişlerden. Bu *Hürriyet* gazetesi, bu Ertuğrul Özkök, onların yatacak yeri yok ya, esas katliamın şeyi oldu onlar, meşrulaştırıcısı oldular, oh oldu dedirttiricisi oldular, onlar bir manşet attı 5 dk. önce diye, 5 dk. sonra ad katliam fotoğraflarını koydular, 5 dk. önce onlar böyleydi, oh oldu bunlara. Onların yatacak yeri yok o insanların çok alçakça şeyler onlar. Halbuki 2 sene öncesinden çekilmiş bir resim, yani bir kutlamadan bir eğlenceden içerde bütün kutlamalar, bütün eğlenceler, anmalar, yani 1 mayıstan tut da ekim devrimi anmasına işte aklına gelebilecek bütün anmalar yapılırdı içerde. tiyatrosu da yapılırdı, konseri olurdu bilmem ne olurdu. Her türlü sosyal aktivite etkinlik, siyasal toplantı yapılırdı. Yani, oralarda çekilen resimlerden bir tanesini koyuyorlar, 5 dk. önce mızraklarla, bir tiyatro

oyunuydu galiba o, orda çekilen bir resmi, yani bunlar böyle, diye manşet attılar, ertesi gün de zaten katliam oldu.

Bahtiyar

B: Yani siz ne istiyorsunuz benden bir daha tarif edin?

T: aslında, bu müzeleşme size ne ifade ediyor, oradaki tanıklıklarınızı temsil ediyor mu etmiyor mu?

B: şimdi dikkat edersen görüştüğün insanların çoğu oraya gitmemiştir, ben de gitmedim. Gitmeyeceğim de. Yani, ıı, böyle bir projenin ….ama yazılanlardan çizilenlerden, ıı, tahmin ettiğim gibi olduğunu düşündüm. ııı, birincisi, bana göre de bir ülkede, işte, Ulucanlar gibi, Kızıldere gibi, yahut birçok böyle, ülkenin tarihine damgasını vuran bir yerler, özel olmalı, yok edilmemeli. Doğru. ııı, ama, bu, ııı, şimdi Ulucanlar aynı zamanda zulmün tarihidir, yani, cumhuriyet tarihinden, F-tiplerine kadar, ıı, ki sürecin, tarihidir de aynı zamanda. Neden f tipleri dedim, çünkü f tiplerinin provası da Ulucanlarda, 10 tane yoldaşımızın öldürülmesiyle yapıldı. ııı, bu tür yerler, ıı, faşizmin, kendini akladığı yerler halin- yerler olmamalı. Ki Ulucanlar, Sultanahmet, daha birçok yer, faşizmin kendini aklamaya çalıştığı yerler haline getirilmeye çalışılıyor, buna izin verilmemeli, bunun, ıı, aracı da olmamak lazım. Gitmeyişimin bir yanı bu aslında, yani, hayır, ıım, ben, bunun şeyi olmayacağım yani, aklama aracı olmayacağım, olmadık. Seçtiğiniz bir konu anlamlı bir konu, önemli bir konu, ben sıkılıyorum şundan biliyon mu?

T: kapatayım mı, tamam kapadım

(buradan sonrası notlarımdan)

B: Ulucanlar faşizmin kendini akladığı yerlerden biri olmamalı. Hala katliama devam ederken böyle bir şey yapamazlar. Müze açıldığı zaman F-tiplerinde hala katliamlar devam ediyor, bugün de devam ediyor, F-tiplerinde işkenceler. Müze yapmak isteyenler de bu katliamı devam ettiriyor ve savunuyorlar, dolayısıyla geçmişte kalmış bir olay değil. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Erdal Eren, Yılmaz Güney… Ulucanların tarihidir, bunları düzeltebilirsin hafızam yanıltıyor olabilir, .. kişi, firar edecek, edemiyorlar, kalıyorlar, kaldıktan sonra idam ediliyor. 80'lerde, firar etmek istediği bilinmeyen biri (?), 80'li yılların sonunda öğrenciler gelir, yeniden bir direniş kalesi haline gelir Ulucanlar. 92'de kısa bir dönem, sonra 94'te tekrar, ve katliama kadar Ulucanlar 'da.

Ulucanlar'da onlarca irili ufaklı direniş var ama, 95'te 30 haziranda bir saldırı vardır bunu kimse bilmez, onlarca insan yaralanmıştır.

Ulucanlar'daki özgürlük tutkusu anlatılmadan Ulucanların müzeliği gerçekleşmez. 91 firarı, bilinen ve bilinmeyen bir sürü özgürlük denemeleri, tüneller, başarılı oldu mu? Olmadı.

Ulucanları Ulucanlar yapan katliamdır, 26 eylül 1999'dur, onu anlatmadan Ulucanlar olmaz. Aziz Dönmez, İsmet Kavaklıoğlu, Ahmet Savran, Halil Türker, Nevzat Çiftçi (Habip Gül), Abuzer Çat, Önder Gencarslan, Mahir Emsalsiz, Ümit Altıntaş, 10 kişi olacak, 1 tane daha var, Zafer Kırbıyık Bu insanların öykülerini bilmeden Ulucanlar

olmaz. Aziz genç, bir sahnesi, yaralı biri var, üzerine bomba (gaz) atıyorlar, alıyor geri atıyor, ölmesin diye. Zalongo Halayı, ölüm halayı demek, ‘orada bizi öldürürlerken halay çektik’. Ahmet hoca Egeliydi, efe oyunu oynadı, orada Ahmet hoca olmadan, Ulucanlar olmaz, ‘burada duruyorum.’

(…)4. koğuşun kapısının üstünde ‘kanla yazılan tarih silinmez-DHKPC’ yazısı kurşunlandı katliamda.

‘Şey duruyor mu? Demir kafesler?

–yok,

–e yani, olur mu öyle?’

Sabah gelip akşam döndüğüm için ‘zamanını iyi ayarlayamamışsın bu işler böyle sıkıştırarak olmaz’ dedi

Kadir

K: başlayalım mı?

T: başlattım başlattım

K: şimdi Ulucanların müze olması olayı, yani yaşayan biri olarak şöyle diye de biliyorum ben, ıı, yani ilk bakışta, olumlu gibi görünüyor da, ama oranın, yani orda, neyin sergilendiği önemli. Oranın ne mesaj verdiği önemli benim açımdan. Daha anlaşılması

için şöyle söyleyeyim: şimdi daha önceki yıllarda mitteyken, ki yani hem şubede de hem o zaman siyasi şubelerde, hem de hapishanelerde ciddi biçimde işkence gören biri olarak, yanılmıyorsam o Mamakla ilgili 2000'e doğru dergisi vardı, onlar dosya halinde bir haber yapmışlardı. Orada Mamak gerçeği üzerine, yaşanan işkenceleri, oradaki görevli subayları, talimatlarını vesairelerini şey yapmışlardı. Doğuda katledilen (…)ile ilgili gelişmeleri anlatmışlardı. Şimdi geldi, o sayı çıkar çıkmaz geldi bize, şimdi ben okudum o yazıyı, tüylerim diken diken oldu. İnanılmaz yani böyle korku örgütleyen bir yazı. Yani, şimdi ben, kendi kendimle hesaplaştım dedim ki, yani, bunları yaşamış biri olarak, daha fazlasını hatta yaşamış biri olarak beni böyle etkiliyorsa, sıradan insanı felç eder. Ki, bir de o dönem, yani, işkence üzerine yazı yazmak bilmem ne yapmak böyle isimler vererekten teşhir içerikli şeyler yazmak suç unsuru yani, ama onlara müsaade etmişlerdi. Yani soru işareti oluşturdu bende neden, kendi kendime hesaplaştım, yani bunlar iyi bir iş mi yapmışlar yoksa başka bir yere mi hizmet ediyor bu yazı. Yani görünürde, müthiş bir gazetecilik olayı, ama, şimdi bendeki etkisinden hareketle, şunu çıkardım ben, orada direniş anlatılmıyor, orada başka bir şey anlatılıyor, orda korku anlatılıyor, işkence öcü gösteriliyor, işkencede direnilemez gösteriliyor, vahşet var, bu vahşet karşısında aciz insanlar var, şimdi manzara böyle olunca çıkan mesaj farklı oluyor. Şimdi, müze de böyle, yani ilk başta olumlu gibi görünüyor, sanki orda yaşanan işte ıı, orda bir tarih var, o tarihi bugün canlı olarak onu, anlamak bilmek üzerine müze güzel bir olay olarak görünüyor, ama şimdi bir, bu işe kalkışanlara, şimdi önyargı değil, bu işe kalkışanların icraatlarının ne olduğunu biliyoruz, bu işe kalkışanlar çok da böyle, ıı yani, halkımız tarihte gelişmelerden haberdar olsun, belli bilinçlenme hikmet olsun diye yapmazlar. Onların 12 eylüle karşıtlığını da biliyoruz, dava hala hatta devam ediyor, bunlar 12 eylüle

karşıt değil, 12 eylülde ne muhataplardı ne mağdurlardı, 12 eylülde palazlandılar, hatta o şeyin, Kenan Evren'in itirafları da vardır, yani bize komünistler gelecek dendi o yüzden biz bunlara yol verdik diye, açıklamaları var yani politik olarak bir yaklaşım içerisinde olduğunu Kenan Evren defalarca itiraf etti, arşivlerde vardır onlar o demeçler. ıı, gerçekten de o dönemde, imam hatip okullarının sayısındaki artışa bakın, ıı, yine, soldan tutuklanmalar olurken, hani biz sağa sola da karşıyız demagojisi üzerinden MHP'liler de tutuklanırken bunlar, oyun içerisinde palazlandılar. Şimdi, 12 eylüle bir karşıtlıkları yok onu kullanmaya çalışıyorlar sanki cuntaya karşıymış gibi kullanmaya çalışıyorlar, bir göstermelik mahkeme de açtılar, o mahkeme de galiba bugünlerde sonuçlanacak galiba dün haberlerde vardı yine, ama o yargılama da göstermelik, oradan bir sonuç da çıkmayacak, hala mesela kendileri, 12 eylüle karşı olanlar aynı 12 eylül anayasasıyla bu ülkeyi yönetmemeleri gerekir, yine üniversiteler yasası, YÖK, yani onun kurumlarıyla bu ülkeyi yönetmemesi gerekir, karşılık böyle olur, karşıysan bunları değiştireceksin, demokratik alanı daha da genişleteceksin, özgürlüklerin önünü açacaksın, öyle değil, bunlar, koltuğa oturduk, ee bu da bize hizmet ediyor avantaj sağlıyor deyip şimdi onlara sarıldılar, 12 eylülün o başlıca yasalarına sarılmış ve ülkeyi böyle yönetiyorlar.

Dolayısıyla yani müze gibi güzel bir olaya ben şey yaklaştıklarını böyle bilimsel yaklaştıklarını, işte belli bir talebi karşılamak üzere böyle olumlu yaklaştıklarını düşünmüyorum, öneri başka yerden de gelmiş olsa, bunların orayı müze yapmaları şey değil, yani orda, ııı, olumlu anlamda, halkın bilincine hizmet edecek bir mesaj verilmesi olarak düşünmüyorum. İçini boşaltırlar, yani, içeriğini boşaltırlar daha doğrusu, ve müze olarak işte biz bunu yaptık diye icraat olarak da lanse ederler, işte biz Ulucanları müze

yaptık. Ulucanlar'ı müze yapanlar, orada katledilenleri, anılarını yaşatacak, bilgi sunacak şeyler var mı, Deniz'in diyelim mahkeme salonunda, idama giderken söyledikleri sözler, var mı orda, hayır yok. Duygusallık anlamında anı tazeleyecek, yani, içi boşaltılmış idol olarak şey yapılacak lanse edilecek bunun adı da bir kültür faaliyeti olacak. Böyle değil. Yani, Avrupa'da biz mesela geçmişte 70li yıllarda okuyorduk, belli bir gençlik, böyle şeylerde, barlarda, gece kulüplerinde falan, Che Guevara'nın resimleri vardı, şimdi, ıı, yani o nasıl, şimdi bir sürü genç kız, Che Guevara'ya âşık, görüntüsüne âşık fotoğrafına âşık vs. ama Che Guevara bir dünya görüşü var, Che Guevara kendini bir davaya adamış, yani onun dünya görüşünü vermedikten sonra, onun o dünya görüşü uğruna ödediklerini, yaşadığı bedelleri, zorlukları, o zorlukları nasıl aştığını, mücadelesini vermedikten sonra, Che Guevara içi boşaltılmış olarak savunulur mu savunulur. Boş bir şey. Kemalizm de öyle bugün mesela Kenan Evren Atatürkçü'ydü sözüm ona. Bir de cumhuriyet yazarlarından İlhan Selçuk o dönemde şey yazmıştı bir günlük makalesinde, Atatürkçülük muz mudur ya da Atatürk muz mudur başlığıyla bir yazı yazmıştı, cumhuriyet gazetesi o gün, bir gün kapatılma cezası aldı, ya da bir hafta tam hatırlamıyorum da, bir gündü zannedersem, o yazı nedeniyle kapatıldı yani kapatılma cezası aldı. ıı, içi boşaltılmış şey olarak gösteriliyordu yani Amerikancı olduğu tescilli, icraatlarıyla da tescilli, üstelik Amerika'nın şeyi Türkiye'deki kriptolu gönderdiği mesajda büyükelçisinin gönderdiği mesajda, şeyde, ıı, …'ın kitabında vardır o bir mesaj, açıkladı, bizim çocuklar başardı diyor, bizim çocuklar dediği Kenan Evren ve ekibi. Darbe olduğunda. E şimdi ama o aynı Kenan Evren'e bakıyorsun, faşist Amerikancı, Amerikan uşağı bir Kenan Evren, hiç bu yanı tartışılmayan bir Kenan Evren, ama Kemalist. Atatürkçülükle ne alakası var. Atatürk'le ne alakası var. yani Atatürk

tartışılacaksa bu ülkenin bağımsızlığını savunan insan olarak tartışılır. Ee bağımsızlığı koy bir tarafa…yani içi boşaltılan, ııı, her şey anlamsızlaşır. Gerçeği ifade etmez, amacına uygun bir davranış olmaz, üstelik yani orda gerçekten bir tarih var, orda sadece devrimciler kalmadı, orda geçmişte, geçmiş, 1950 tefrikalarına kadar uzanıyor, şairlerimiz var yazarlarımız var, onların anıları var, ıı, orda yine şey var tabii 71 devrimcileri hala ön planda anılıyor, onlar var, ıı, onların direnişleri var.

(…)

K: Müze içi boşaltıldığını zannediyorum, ben kendim gidip görmedim, yani orda, orda kalan insanlarımızın eserleri, oraya ilişkin anıları, ya çok elbiseleri falan filan çok anlamlı değil

T: bir iki mektuplar var mesela çok eskilerden kalan ama bu cumhuriyetin ilk yıllarından falan kalan

K: yani bizim devlet şeyinde, yani Osmanlıda arşiv geleneği var da bizde yok. Bizim içeriden dışarıya yazdığımız mektuplar hem güncelin tanığı olabilecek belge niteliğindeki mektuplar muhtemelen okunuyordu hemen anında şey yapılıyordu imha ediliyordu, ya da işte biraz ironiyle anlatmamışsak, ya da dramatik bir dil kullanmamışsak açıktan açığa o günkü ruh halimizde dobra dobra yazmışsak hakkımızda dava açılıyordu bir biçimde imha oluyordu yani tutmuyorlardı. Keşke kalsaydı o mektuplar o belgeler, oradaki çalışmalar, yani sadece dışarıya gönderilen mektuplar değil yazılan şiirlerden, anı notlarından, ya da roman denemelerine vesairesine kadar oradaki birçok belge oradaki her operasyonda özellikle büyük operasyonlarda katliam operasyonlarda zaten yakıldı

yıkıldı hiçbir şey kalmadı. Bırakın o belgeleri, o belgeler zaten özel olarak imha ediliyor, yani üzerimizdeki şeylere kadar alınıyordu, cebimizdeki paraya kolumuzdaki saate kadar el konuluyordu yağmalanıyorduk resmen. Böyle bir şey vardı. Ulucanlar, müze oldu, Ulucanlar müze oldu, ama, tam anlamıyla müze olması böyle bir iktidarın iş başında olduğu koşullarda gerçekleşmez. Yani hakikaten, bu, halkın çıkarları için, halkı için, ülkesi için, belli idealler için mücadele eden insanların ya da öyle bir anlayışın …da belki o kadar bile olmasa demokrat bir iktidarda bunlar değer bulacak, bulur da, unutulmaz, yani tarihte hiçbir şey yok olmuyor gitmiyor, mutlaka, gerçek böyle bir şeydir çünkü gerçek serttir acıdır, kendini dayatır, sonuna kadar dayatır. Yakın tarihin şeyi olarak bizler de çok şey yaşadık orda Ulucanlarda, şeyi çok anlamlı gelmiyor, sadece gidip orada onun çatısını görmek, onun mimarisini görmek, ya da çocuğunu elinden tutup ben burada kalmıştım falan demek, o demir parmaklıkları göstermek, oraya ilişkin anılarını anlatmak çok anlamlı gelmiyor bana. Şimdi Ulucanlar, yani bir baskı politikalarını örgütleyen merkezlerden bir tanesi. Geçmişte Mamak var 12 eylül döneminde, Mamak sonrasında Ulucanlar var….Yani, Denizlerin darağacını ben görmek istemem. Sonuçta üç parça ağaçtır o. benim görmek isteyeceğim nedir orada, Deniz'in darağacına gittiği, giderken söylediklerdir. Onu verebilirler mi vermezler onu, onu savunamazlar da, ters gelir onlara, ne zaman kullanırlar…. yani sadece şey olsun istemiyorum yani, devrimcilerin yaptığı ya da solcuların komünistlerin vs. sosyalistlerin yaptığı bir müze olsun istemiyorum ama şimdi dünyadaki örneklerine baktığımızda şeyler var, bu tür müzeler var, bu tür müzeleri yapanlar şey de değil yani çok da solcu, çok da komünist vs. değil, ama, ıı, demokrat oldukları için var. demokrat oldukları için var. bunlar demokrat değil. Bunların açacağı müze gerçek anlamda bir müze olmaz göz boyamaya dönük

şeyler olur, dolayısı ile yani orayı demokrat insanlar ıı, bunu şey önerse işte şayet, mimarlar odası önerdiyse, mimarlar odası, diğer demokrat kitle örgütleri buna sahip çıkıp onun anlamına uygun gene topluma bilim taşıyabilecek bir köprü vazifesini görecek bir müze niteliğine kavuşturabilirlerse ne ala, tamam deriz, anlamlı, biz de katkı sunalım deriz, ama bu anlayışın açacağı bir müze şey değil, içi boşaltılmış. Muz olur yani.

(…)

K: Şimdi böyle olunca, Türkiye'de de DGM, örgütleri infazlarla işkencelerle, sistemli işkencelerle kayıplarla vesairelerle korku politikalarıyla bitirdiler diyelim, yok ettiler, ıı, ortalık süt liman, yani geçmişte bugün mesela diyelim ki şu sana anlattıklarım suç unsuru. Ya da bugün işte herhangi bir Türkiye'nin … politikadan bir tanesini konuşsak suç unsuru oluşturuyordu niye, tehlike olarak görülüyordu, bugün bu konuşmalara fitler, hatta müzeyi bak kendileri açıyorlar. Şeyi biliyorlar yani, oranın müze açılmasının çok da kendilerinin tercih edilmeyecek bir hal olmadığını biliyorlar, bunu görmek gerekiyor. yoksa, yani geçmişte, yani iki kişiyle normal bir siyasi konuda sohbeti kesmeye çalışıyorlardı, müdahale etmeye çalışıyorlardı, ki şey çok anlamlıdır mesela 12 eylülde çıkan yasalardan biri dayanışma grevini engellemek. Çok anlamlı, işçilerin dayanışma grevini yasakladılar….Müze olayında genel politikanın yani ülkedeki iktidarın onun genel politikasının dışında düşünmemek gerekiyor. bunlar böyle. Böyle düşünmek gerekiyor. şimdi bazen… ama buna rağmen, şimdi şöyle konuşurken şunu düşünüyorum da, yani sahip çıkılabilir mi, onun dışına çıkarılabilir mi, oradan farklı mesajlar üretilebilir mi? Teorik olarak mümkün. Ama, şimdi oranın, yönetimiydi, oranın ne bileyim belediyeyle ilişkileriydi şunla bunla çok da bağımsız bir statüde olduğunu

düşünmüyorum, onun için de mümkün olmaz. Mümkün olmaz ama buna rağmen ne yapılabilir? 6 mayıs anmasını orda yapabilir mesela. Müzeyse madem, darağacında 3 fidan orada asıldı. 6 mayısın anmasını, 6 mayısın anmasının şeyine karşılar bunlar anmasını yaptırmazlar. Sözüm ona işte idamlara bir karşı havası var ama Denizlerin anmasını yapmazlar. Menderes'in adı her tarafa verildi. Burada havaalanın adı Adnan Menderes. Ki Adnan Menderes bana göre hala vatan haini, vatanı satan biri, ama vatan için ölen birinin anmasını yapmazlar, ismini vermezler, veremezler de. Onun içi boşaltılmış halde böyle, çünkü bizim dışımızda nasıl olsa olacak, o yüzden biz bir parça yapalım havasında adımlar atıyorlar….Şimdi burada da bu kadar yaşanmış şeyler var direnişler var anılar var, hepten yok edemezler, yok edemeyecekleri için işte bu tür şeyleri biz yapalım, bizim kontrolümüzde olsun, öyle olursa, düzen aleyhinde mesaj verici nitelikte de olmaz mantığıyla yapıyorlar. Diyarbakır için de benzer şeyler düşünülüyordu, Diyarbakır hapishanesinin şey olması.. çok anlamlı değil yani. Diyarbakır hapishanesini müze yapsalar orada yaşanan direnişleri anlatmayacaklar. Hatta hatta yani ben şuna da karşıyım onu da söyleyeyim de, mağdur edebiyatı yapılmasına karşıyım o olumsuz bir sonuç veriyor toplum üzerinde. Konuşmanın başında da söyledim ya işkence ile ilgili okuduğum yazıyı hatırlıyorum, beni ürpertti diyorum. Beni ürperten bir yazı sıradan insanı felç eder. Orda da şimdi Diyarbakır üzerine, orayı açsalar ne olur, oradaki işte yaşayan direnişçileri, daha doğrusu şehit olan direnişçileri ıı ne kadar anlatacaklar anlatmazlar anlatamazlar. Yani, şunu söyleyebilecekler mi: İdealleri uğruna bu insanlar ölüme gitti? Bu memleket için bu vatan için bunlar kendilerini bitirivermezler be bu vatan için.... Ama- şimdi, şöyle bence onların yaptıklarından ziyade bizim yaptıklarımız önemli, yapacaklarımız önemli. Belki daha az şey yapıyoruz, ya da

yapamıyoruz, ama kendi çabalarımızla ortaya koyacağımız bir şey çok daha anlamlı olur. Onları da sıkıştırmak gerekiyor tabii madem öyle. Onların yani bu sahte ikiyüzlülüklerini açık(?) etmenin yolu da o. üzerine gideceksin, tamam diyeceksin, sen 12 eylüle karşıydın madem, işkencelere karşıydın, vesaireye karşıydın. Ya o işkence aletleri hala onların elindedir, yok etmemişlerdir. Şimdi biz o dönemi ıı belki böyle olayın içinde yaşadığımız için bize şey gelmiyordu yani devletin niteliği bu, bizim, duruşumuz bu, yani işkence yapar mı evet yapıyor, yapar da. Sanki böyle, tırnak içerisinde meşruluk oluşmuş gibi bir hal vardı, çok da yadırgamıyorduk çok üstüne gitmedik. Aslında o anıların çok şey yapılması lazım, yazılması lazım, açıklanması lazım, ama açıklarken çok hassas, korkutuyor, korkuyu örgütlemeyecek tarzda açıklamak lazım. Yani her insanın, en zayıf insanın bile işkenceye direnebileceği mesajıyla açıklamak lazım. Sadece kan gövde gözyaşı olmuyor, o olumsuz, bence, tepki veriyor, oradakinde de, müze deniyor mesela, Ulucanlar müzesiyle ilgili de bu perspektifte bakıp yapılabilecek şeyler var….Müze bizim beynimizde, bilincimizde, onlarınki sadece bina. Şimdi böyle. Yani bu devlet, bu kadar güçlü müçlü falan filan diye anlatılan devlet bizi dört duvar arasına soktu oraya, ama orda tutamadı. Yani müzeyse, müze bunu anlatmalı. Müzeyse. Müze yani sadece orda, müze mesela orda hamamda katledilenleri, oluk oluk kanı akarken direnenleri, vücutları kömür ederken bile teslim olmayanları anlatmalı. O işkence katledenler bile şaşkın. Onlar bile şok- şok içerisindeler. Nasıl böyle bir şey, nasıl böyle davranıyorlar, nasıl bir şey yapıyorlar….yani tamam işkence vardır, katliam vardır, ama direnişi daha öndedir, katliam da işkence de orada sonuç alamamıştır. Müze bunu anlatmaz işte. Onların kuracağı müze bunu anlatmaz, o yüzden en hafif deyimle kuşkulu bakmak zorundayım. Doğrusu da bu diye düşünüyorum.

T: Müzeye gitmeyi düşünür müsünüz?

K: Gitmeyi düşünür müyüm? Giden arkadaşlar oldu da, konuştum bir iki kişi, gidenler olmuş, ama, ben, gitmeyi aklımdan geçirmedim düşünmedim. ıı, yani, orada benim için çok değerli anılar var, yaşamımın çok önemli böyle, anıları var, ama o anıları ne yapar, ıı, çok yansıtmaz yani o, bana vermez. Şimdi, o anıların şeyi varsa zaten bir anlamı varsa o benim bilincimde var o benim yüreğimde var, yani nostalji yapmak çok da önemli değil o bakımdan. Sadece, yani nostaljik duyguları tatmin açısından, çok önemli görmüyorum ya gidip gitmemeyi, yani gitsem de çok önemli değil, gitmesem de önemli değil, ama dediğim gibi yani şey olsa hakikaten, gerçekten, topluma, burada bu halkın direnen unsurları vardı, her şeye rağmen pes etmediler, direndiler, öldüler ama direndiler, yenilmediler. Bunu anlatacak bir atmosfer oluşturulsa; şimdi oraya ben giderim. Giderim, şey için giderim yani, orada ben de yaşadım, oradan- böyle-, ne derler, parça kapmak için falan değil, yani iki söz de ben katkıda sunayım deyip giderim, onun dışında bu başka bir politikanın ürünü olarak gözüküyor benim gözümde, onun için de doğru bulmuyorum. Başkalarına malzeme olmamak lazım

(…)

K: Tarihe belge bırakma anlamında, yani şiirle sinemayla tiyatroyla, ıı, anıyla, bizde o eksik kaldı. Şimdi, nasıl eksik kaldı, mücadele belki çok büyüdü, çok daha sertleşti, ıı, o işler küçümseme demeyeyim de, onlara fazla vakit de kalmadı. Ya da şimdi öyle bir boyuta geldi ki artık biz anlatamayacak boyuta geldi. Bizim yazacağımız her cümle, hafif kalırdı yaşananın yanında. Cılız kalırdı. Yani, düşün ki Ulucanlarda bir katliam var, göz

göre göre insanlar .. ile itfaiye ile ağır silahlarla içerde savunmasız silahsız insanlara ateş ediliyor. O da yetmiyor işkencelerden geçiriliyor, o da yetmiyor alıyorlar hamama hamam denen yerde, orda katlediyorlar. Öldüre öldüre, döve döve öldürüyorlar. Yani bir şeyden daha ağır bir olay, yani rejim denen bir ceza var şeyde, televizyondan görmüştüm bir seferinde yani böyle bir ceza olmaz öldürmenin bile bir adabı vardır. Şimdi alıyorsun savunmasız insanı birebir de değil, özel eğitilmiş ekiplerinle saldırıyorsun, yaralamışsın şey yapmışsın ona rağmen işkence ediyorsun katlediyorsun, katledilme kesin yani. Şimdi bunu nasıl anlatacaklar, kendileri cephesinden nasıl anlatacaklar? Şimdi biz bizim cephemizden onu anlatırız, bizim cephemizden onurdur yani, orda teslim olmamak orda insanlığı savunmak, ölmek, ama boyun eğmemek böyle bir zulme onurdur. Şimdi bu zulüm sahipleri nerde peki? Ne oldular? (…) Bu politika hep sürüyor hep devam ediyor, değişen bir şey yok. Değişen bir şeyin olmadığı koşullarda müze anlamlı gelmiyor bana. O müze tırnak içerisinde müze oluyor, boş bir müze oluyor, içi boşaltılmış bir müze oluyor. Yani Ulucanlar direniş odağı olarak içi doldurulursa müze olur. Gerçek anlamda müze olur ve işlev görür o zaman. Bilinç taşır.

(…)

K: Şimdi bu politikalar devrimci örgütlere mal olunca onların elinde olunca ortaya çok farklı bir sonuç çıkıyor, devrimci örgütlerden koparıp, devrimcilerden koparıp şey yapmak, yani nasıl Deniz'i dünya görüşünden, işte onun ideolojik bakış açısından koparıp, yakışıklı, parkasıyla, şeyiyle botlarıyla boyuyla posuyla yürüyüşüyle böyle bir idol, boş bir idol yaratılmaya çalışılıyorsa, müzede de o öyle yaratılmaya çalışılıyor. Yani boş bir müze anlamsız. Deniz, şeyle içi dolar, dünyaya bakış açısıyla içi dolar. Yani,

deniz isteseydi şu düzende hele hele bu kadar paspal yöneticilerin olduğu bir düzende, denizler mahirler şimdi ekmek yemezler miydi? (…) Şimdi, devletin yani orayı yapma biçimi o da önemli. Yani müze oluşturma politikalarını. Yani bu devleti yönetenlerin politikalarını biliyoruz, onların böyle bir şeye girişmeleri, razı olmaları, oluşan bir toplumsal muhalefetin sonucunda bir talebin karşılanması olarak gerçekleşmedi bunlar. Yani bunu böyle bir talebi dillendiren demokratik örgütler olmuştur da, baskı anlamında söylüyorum yani böyle koparıp alma anlamında söylüyorum böyle bir girişim hatırlamıyorum yok böyle bir girişim olmadı. Belki şey diye tartışılmıştır işte burası anlamlı bir yer burası böyle bir şey olsun diye konuşulmuştur. Buna, izin vermeleri şey değil, demokrat olduklarından ya da ne bileyim, insan hakları savunucusu falan olduklarından değil. Yani içini boşaltma politikası, tekrar tekrar söylüyorum….Şimdi işkenceyi anlatıyorlar kan gözyaşı, ağlama sızlama, ya o insanları korkutuyor. O insanlara bir şey vermiyor. O devletin yapmak istediğini sana yaptırıyor. Şimdi geçmişte ben yine kendimden bir örnek vereyim, bir gün, 12 eylül sürecinde işte hapishaneden tekrar getirdiler şeye aldılar, polis sorgusu dediğimiz sorguya götürdüler, şimdi işkence nispeten biraz daha yumuşamış görünüyordu, eski o 12 eylül şeyi yoktu ama yine vardı yani. Ama biraz gevşemiş, en azından herkese yapmıyorlar, bir kısmını eliyorlar, işte bir kısmını korkutarak işi halletmeye çalışıyorlar, eskiden kimden ne çıkar bilmedikleri için burun dikine bodoslama dalmışlardı herkesi kırla götürüyorlardı işkenceden geçiriyorlardı. Öyle bir şey içerisindelerdi. Yüzbaşının bir tanesi bana dedi ki, ki normalde hücreye korlardı beni o gün koymadılar gittiler koğuşa koydular şaşırdım ben de Allah Allah ne oluyoruz diye. Böyle halktan insanlar var korku içerisinde bekleşiyorlar işkenceyi bekliyorlar, oraya koydular, yüzbaşı geldi, Kadir hoş geldin dedi, hoş bulduk, işkenceci yüzbaşı, öbür

tarafta gözü bağlayıp götürüyorlar, oranın sorumlularından bir tanesi, kurmay yüzbaşı, dedi ki, bunlara dedi, senin dedi gördüğün işkenceleri anlat. Ve söylerken samimiydi ya! Yani anlatma üzerinde rol yaparak konuşmuyordu anlat diyor, şimdi o zaman ben çok gençtim anlayamadım yani Allah Allah yani ne demek ya anlat? Nasıl anlatayım? Ya anlattım diyelim şimdi yani ben anlatırken ne düşünürüm, devleti teşhir ettiğimi düşünerek anlatırım, ama şimdi devletin işkencecisi bana işkenceleri anlat diyor, bu çok ilginç gelmişti bana. Sonra yıllar sonra bir şeyle ilgili, Almanya'yla ilgili, Nazi kamplarıyla ilgili bir kitapta gördüm, şimdi işkence, dört duvar arasında kalırsa, asıl etkisini göstermiyor. Yani duyulması gerekiyor bilinmesi gerekiyor, özellikle sistematik işkenceden söz ediyorum. O zaman, asıl yani korku dalgası yayılacak, o zaman yani şeyden şehrin merkezinden en ücra dağ köylerine kadar insanları dalga dalga etkisi altına alacak, tir tir titretecek, baskı politikası böyle bir şey, işkencenin sistematik uygulanması böyle bir şey. Duyulmasa bilinmese çok da böyle kapalı kalsa izbe bir yerlerde yapılan kimsenin duymadığı etmediği pek de inanmadığı bir politika olarak kalsa asıl etkisini göstermez. Şimdi şeyi de, bu Ulucanları anlatırken de, şimdi biz işkence politikalarına nasıl yaklaşıyorsak, yani onları nasıl ele almak gerekir, bu halkın yararına, ya da demokrasi güçlerinin yararına nasıl anlamlandırılır, o anılar nasıl anlatılır, hangi bakış açısıyla anlatılır diye düşünüp ortaya koyuyorsak, aynı şekilde, müze olayına da öyle yaklaşmak lazım. Biz anlatırken direniş deriz. Biz 12 eylül bu ülkede cunta yaptığında muhatabı bizdik, o düzen partileri falan filan değildi. 12 Eylül'ün mağduru da değiller, muhatabı da değiller. Tek muhatabı vardı, devrimcilerdi, toplumsal muhalefetin öncülüğünü yapan devrimci örgütlerdi. Ve hapishanede de bunlar direndi, bunlar politika üretti. Şimdi kim ne kadar üretti o ayrı bir tartışma ayrıntı. Ama Ulucanlar özelinde

Ulucanlar özellikle son süreçte yani 90'dan itibaren alırsak, çok önemli bir direniş merkezi, çok önemli.

(…)

K: Yani bugünü kaydetmezsek yarın bugün bilinmez ki. Kaydedildiği kadar bilir. Şimdi müze olacaksa bile bugün bile aslında doldurulur orası, gerçek anlamda müze yapılmak istense oraya materyal bulunur. Canlı tanıklar var çünkü yaşayanlar var. öyle bir faaliyet içerisinde onlar en azından yaşadıklarının bir kısmını oraya şey yapabilirler, aktarabilirler, böyle bir çaba örgütlenebilir. Ama bu çabayı devlet örgütlemez. Devlet örgütlemez. Devletin, ha şu da yani yanlış değil yani devlet bile başlatmış olsa, el atılsa ne kadar doldurulur, onun mücadelesi örgütlenemez mi örgütlenebilir tabi, verilebilir, verilmesi gerekir. Bu mücadelenin hiçbir aracını hatta reddetmemek lazım. Orası bir araca dönüştürülebilir mi dönüştürülebilir. Yani ne olabilir, mesela diyelim ki, bizde kayıp anneleri var, orası direniş meclisi, orayı kendilerine meclis edinebilirler. Orada buluşup, oradan şeye çıkabilirler. Mesela Galatasaray İstanbul'da örgütleniyor Ankara'da da örgütlenebilir. O müze kullanılabilir de yani. O zaman mutlaka orayı kuranlarla bir çatışma yaşanır, orayı kapatmak durumunda kalırlar, çünkü onlar dört duvarı görüp görecek bir yer olsun, sadece adı olsun, hatta pek ziyaretçisinin de şu anda gelip gittiğini zannetmiyorum ben

T: yok çok varmış

K: hala devam ediyormuş

T: çok varmış ben-

T: şimdi şöyle bir yanı da var bu ‘çok var’da çok orada özellikle bu politik anlamıyla gelip gidenleri ayrı görmek lazım, tartışmak lazım, şimdi orada adli tutuklular daha çok var. şimdi adli tutukluların da hikayeleri var yaşadıkları var anıları var vesaire var. en başta da Romen aileleri, oranın müdavimleri yani, kışı orada geçiren Romen ailelerin olduğunu biliyorum ben. Şimdi böyleleri var yani.

Münir

M: Soruları bilmiyorum ama ben siz şunu söyleyeyim, müzeleşmesi hakkında

T: Evet,

M: Yani ne düşünüyorsunuz, veyahut da müzeleşince ne oldu, duygularınız ne orada yaşanmışlıklarla ilgili, veyahut da, şimdi, müze bir başka, müzeleşmesi başka bir boyut orda yaşananlarla, ıı, geçmişe ait bir işte yaşananların insanlarda bıraktığı, müzeleşerek daha doğrusu bir ayıp mı örtüldü, günah mı çalındı, bunlar da sorulabilir. Söylediğim gibi ben oraya, tabi benim oranın, şöyle duydum, orayı girdiğim zaman orası eski tip cezaevi, modern cezaevi değildi, bir şeyden bir şeye çevrilmiş, tarla olduğu söyleniyordu oranın. Çiftlik gibi

T: At ahırıymış galiba

M: At ahırı gibi bir yermiş, zira şeyden de belli oluyor, geniş alanlar, alçak alanlar tavanları modern bir bina değil, betonarme değil en azından. Yerler, hangar gibi yerler koğuşa çevrilmiş. Orası, benim kaldığım yer, 4. Koğuş denilen bir yer büyük bir alan. Yani, zannedersem, 60-70 metre boyunda, on beş, on metre falan eni olan bir alan, ranzalar yerleştirilmiş. Tavanı yüksek bir yer çatı var, çatıdan gözetleme pencereleri vardı gardiyanlar oradan bakardı, biz oraya daha çok eski bir cezaevi, merkez Ulucanlar cezaevi diye geçiyordu cebeci, oraya ben şeyden geldim, Mamak askeri cezaevinden geldim. Daha doğrusu, … devam eden bir mahkememiz vardı Ankara 1 no.lu askeri mahkemede, ancak benim sivil mahkemelerden aldığım cezalar olduğu için cezamın infazı için sivil cezaevine gitmem gerekiyordu, yani askeriyeye bağlı değil de adalet bakanlığına bağlı bir cezaevine gitmem gerekiyordu onun için Mamak'ta sıkıyönetim askeri mahkemesinde duruşmaya çıktım, diğer suç ortaklarımla beraber sonra sivilden cezam olduğu için, yatmam, çekmem gereken cezayı, Ankara merkez cezaevine nakledildim. Bu 1982 yılının nisan ayına falan tekabül ediyor. Evet. Beş ay kaldım orda toplamda, oradan bir başka cezaevine sevk edildim

T: O zamanlarda şey var mıydı siyasi koğuşlarla sivil koğuşlar ayrı mıydı?

M: Ayrıydı. Şimdi darbenin şöyle bir mantığı vardı ilk yıllarında, tek tek siyasi mahkumların siyasi kimliklerini kabul etmiyorlardı. Sağcı veya solcu ülkücü veya devrimci, bunu kabullenmiyorlardı, sen ne demek siyasi, baskı dönemi, bunun için, mahkumla beraber yatırmak istiyorlardı ancak, normal mahkum adli suçlardan ceza almış mahkumlarla yatırmak istiyordu ama siyasi mahkum adli mahkumla yatınca adli mahkum siyasi oluyordu kaçınılmaz olarak. Hatta şöyle dile getiriyordu o zamanki yöneticiler, vay

adam hırsız olarak cezaevine giriyor terörist olarak cezaevinden çıkıyor. Öyleydi yani sempati veya antipatilerine göre mahkum politize oluyordu. Ya, siyasi mahkum tabii bilinçli insanlar genellikle, yani propagandalarla onları, eğitimli insanlardı genellikle, bir şekilde öğrenim görmüş insanlar, o dönemde öyleydi en azından, dolayısıyla ilk denemeleri mahkumların içine katarak onları mümkünse pasifize etmeyi düşündüler, fakat dediğim gibi, şimdi iki tane siyasi mahkum kırk kişilik normal mahkumun içine girse, o mahkum başlıyor kapılara vurmaya sloganlar atmaya, insanlık onuru işkenceyi yenecek, bakıyorsun hırsız, politize oluyor kitap okumaya başlıyor, ne yapıyor, bilinçli bir militana dönüşüyor daha sonra. Onun için ayırdılar daha sonra, bu sefer sağ sol karışık yatırmaya başladılar aynı koğuşlarda. Onun da bir şeysi vardı, teorik bir şey böyle Tretman planı diye bir şey vardı o dönemde belki duydunuz bilmiyorum, karıştır barıştır, denilen şey sağlan solu karıştır barıştır şeklinde ama, kimse karışmadı kimse barışmadı, kavgalar oldu, bir sürü bir şeyler oldu, yaralanmalar oldu, ölenler oldu vesaire. Gibi. Biz karışık yatıyorduk, 120 kişilik bir koğuştu, yani dönem dönem bu değişiyordu geleni gideni sevki yeni tutuklanmalarla değişiyordu ama oran böyleydi genel olarak 120 civarında, 115 olurdu 125 olurdu. Bu 80 kararı, üçte bir oranında ülkücü mahkum, üçte iki oranında da devrimciler vardı. Ortak şeyler vardı mümessiller vardı, bazı haklara riayetler oluyordu ama kimi zaman da kavgalar oluyordu biraz önce dediğim gibi. Herkesin kendi bölmeleri vardı. Arada üç beş tane de sos olarak akıncı falan da geliyordu, tatlı su militanları, bugünün iktidar sahipleri daha doğrusu, onlar da en büyük suçları da meyhanelere molotof atmak. En büyük suçları o, dine ahlaka namusa sahipler ya, yapacaklar onu. Bu şekilde (…) şimdi o dönemde, zannedersem, darbe olduğunda, 12 eylül askeri darbesi olduğunda 56bin civarında falan mahkum varmış Türkiye’de, ancak

bu sayı askeri darbeyle beraber çok yükseldi. Nasıl yükseldi, rakamlar bugün reel rakamlarda görülüyor, (…) bunların arasında özellikle 650bin civarında kişi, ıı, darbeciler tarafından sorgulardan geçirilmişler, bunların önemli bir bölümü cezaevlerine atılmış, biliyorsunuzdur bunları işte idamlar, şeyler. Bunlar. Bu durumdan ne meydana geldi, ranza yeterli değil. Hatta adalet bakanlığı, cezaevleriyle ilgili, adalet bakanlığının iaşe bedeli denilen bir şeyi vardı, günlük mahkumun bakımıyla ilgili protein miktarı karbonhidrat miktarıyla ilgili, çok düşüktü ve yatak sayısıyla, önceden yatak yoktu, şöyle yoktu, mahkumun kendisi yatağını dışarıdan getirtirdi ya da kendi getirirdi ama daha sonradan, ıı, cezaevi tevkifleri(?) genel müdürlüğü bir yatak biçimi çıkardı üstünde hatta CT diye yazardı ceza tevkifleri diye yazardı, bunlar mavi sünger yataklardı ancak yatak yeterli olmadığı için yerlerde yatmalar ve ranza aralarına hamak yapmalar vardı, hamak yapılırdı. Aslında üç katlı ranza, şöyle düşün, mağara gibi bir şeye giriyorsun, birinci katla ikinci kat arasındaki ranzaya hamak yapılır hamak dediğin ne yani işte iplerden şunlardan bezlerden şunlardan, hamak dediğin modern tatildeki hamaklar gibi değil, onların arasına yapılır üstüne bir şey serilir ikinci katla üçüncü kat arasına da hamak yapılır, tünel gibi, karanlık olurdu tabii, kapandığı için ışık oralara sığmazdı, diyelim yirmi kişi koğuşta 50-60 kişinin yattığı dönemler de oldu, yerlerde, yürünecek yer olmazdı bazen. Yani yatakhaneye girdiğinde yatakların aralarından falan geçip, mahkum sayısı arttı tabii darbeyle beraber, ki Türkiye'de stadyumlarda gözaltılar olduğuna göre, bu durumda hapishane de dolu olacak demektir. Yeni hapishaneler yapıldı bu yüzden, o zaman özel tip hapishaneler yapıldı, özel tip cezaevleri, normalde Türkiye'de cezaevleri 12 eylüle kadar şu şekildeydi, bildiğimiz eski tiplerdi, aralar, sonradan e tipi yok, t tipi cezaevleri yapılmaya başlandı bu da koğuşlarla idari binanın olduğu yerleri kuş bakışı

yukardan baktığın zaman t şeklindeydi, onlar modern bina, modern darken betonarme bina, yoksa modernden şey anlamayın, insani şartların oluşturulduğu bir yapı değil, sadece betonarme, modern inşaat tipiyle yapılan yerlerdi cezaevleri o dönemde özel tip cezaevi yapıldı bunun nedeni de şuydu, normal siyasi mahkumla normal mahkumu ayırmak için. Biraz önce söyledim ya normal mahkumun içine giren bir tane siyasi mahkum elli kişilik koğuşu hep birden politize edebiliyordu bunun önlemini almak için siyasi mahkumlarla normal mahkumları ayırdılar. İlk Bartın cezaevi yapıldı, Bartın özel tip cezaevi tam adı, o zaman ilçeydi Zonguldak'a bağlı bir ilçeydi, burada hatta ben ilk gidenlerdenim burada işte Vezirköprü'den oraya gittim. İşte karıştır barıştır şeklinde tretman planına uygun yapıldı bir Amerikan modeliydi aslında o, ondan sonra sırayla Çanakkale yapıldı bursa yapıldı Malatya yapıldı Nazilli yapıldı, Antep yapıldı, Antep'teki de farklı bir cezaevi, o da hüre tipi cezaeviydi. Şimdi hücre tipi cezaevi var ama 20 kişilik 30 kişilik falan gene karışık yatılıyor, Antep cezaevi yapıldı hücre tipi tek tek kalınıyor. Yapılış amacı da diğer tip cezaevlerinde ıslah olmayan siyasi mahkumları orda ıslah etmek. Yani ıslah gerçi tartışılır bir kelime onların ıslah olması lazım, normalde yani darbecilerin. ıslah oldular dün, biliyorsun ceza aldılar. Yani şimdi şöyle bir şey vardı, adalet bakanlığı o dönemde cezaevlerine öğretmen atıyordu. Coğrafya tarih öğretmeni falan geliyordu. Herhangi bir okuldan işte orda görevlendiriliyordu. Öğretmen, adam geliyor cezaevine, ders dinliyor. (gülüyor) ders anlatacak normalde, beni buraya gönder-geliyorum diyor, öyle bir durum vardı yani.

(…)

T: peki siz müzeyle ilgili ne düşündünüz

M: ya müze işte bu 12 eylül döneminde, totaliter yönetimlerin akabinde bu tür işkencehaneleri halka tanıtmak adına müzeye dönüştürülüp toplumun gözüne sokulur. O açıdan tabii çok önemli. Oradaki işkencehanelerin ayan beyan topluma gösterilmesi, yapanların bir artısıdır bence. Olumlu bir şeydir müzeye dönüşmesi, çünkü oralar, insanlar orda çile çekmişler. Ki hele o, ben şunu çok net söyleyeyim, müze olduktan sonra ben gittim oraya, şimdi bizim dördüncü koğuşun arkasında hücreler vardı. Ben orda hücrede hiç yatmadım beş ay içinde, tesadüf olmadı ama başka hapishanelerde çok yattım. Ben o hücreleri gördüm, korktum. Ben korktum ya. Yani öyle bir şey olamaz. Yani kapı altından sesini duyuramazsın, öldün öldün. Hasta oldun öldün kaldın orda. Yani, dedim ya bir de orası eski bir yer olduğu için kayalara oyulmuş gibiydi, sular pis, karanlık, ışık yok, dar, yürüme yolu bile yoktu yani öyle şeyler vardı ya, ben gördüm orayı şaşırdım ben korktum yani normalde modern hapishanelerde hücrelerde yatarsın kapalı bir alandır girersin orda yatarsın, ama orası kapı altı denilen yerden çok uzakta. Yani sesini duyuramazsın, gardiyan bile nöbet tutmaz, uzak bir yer. Nöbet tutan gardiyan kapı altında çay içer makara yapar. Yani orda hasta olan kalır. Yani Ankara merkez cezaevi aslında diğer başka cezaevlerine oranla, rahat bir cezaevi. Yani, işte, bir dönem de olmuştur mesela, şey alırdın canım, kebap bile vardı, satın alma durumu vardı, tabi büfeler var, ben hatırlıyorum Schwepps içerdik biz, Schwepps vardı yani şişe, mümkün değildi, hemen akabinde mesela beş ay altı ay sonra ben Bartın hapishanesine gittim hiçbir şey yoktu, hiç, kantin yoktu. Berbere tıraş olmaya giderdik, aynı bıçakla herhalde berber 30 kişiyi tıraş ederdi. Tahmin ediyorum. Mecbur. Yasak jilet falan benzeri şeyler, karışık yatıyorduk işte o olaylar nedeniyle falan. Müze olması, işte anıt gibi aslında, işte, utanç anıtı gibi falan, öyle bir işlevi var. Bu Arjantin'de de olmuştur, Şili'de de olmuştur.

O dönemlere mesela çok benzeyen yanları vardır 12 eylülle, o dönemlerde stadyumlara insanları topladılar, o dönemlerde kayıplar oldu, Arjantin'de de oldu, o bölgelerde, onlar da müze çalışmaları yaptı. Burada, Türkiye'de onlar müze olmaz. Zaten aslında işlevini de yitiriyordu Ankara merkez, hapishane işlevini yitirmişti, belki de biraz ondan mı müze yapıldı

(…)

T: o müzedeki gördüğünüz şeylerde, burayı çok güzel yapmışlar ya da burası hiç olmamış ya da şu da olsaydı keşke burada dediğiniz bir şey var mı?

M: güzel yapmışlar, havayı vermişler, işte oradaki şeyle, ranzalarla yerleştirdikleri o objeler falan, tam o havayı, ben çok da duygulandım orda tabii oraya gidince falan. Kısmen.

T: peki mesela müze sizin için o dönemin bir telafisi olarak düşünülebilir mi, özür gibi?

M: müze özür, anıt, hani bazı anıtlar olur ya, işkenceyi lanetlemek adına yapılan bir anıt tabii ki yani öyle denilebilir. Bu bir anıt değil ama bir yer. Burası böyleydi, zaten orda verilen hava da o gezdiniz görmüşsünüzdür, çok normalde insanların dışarda yaşadığı şeyler değil yani. Özür tabii ki, o dönemin…

T: peki o özrü kabul ediyor musunuz?

M: kabul etmiyorum hayır, bunların hiçbir şeyini kabul etmiyorum. Bilinçli yapılan bir şey bu, gayri iradi değil ki hata değil ki, kazayla olan şeyler değil ki bunlar

T: Peki orası nasıl yapılsaydı içinizi rahat ettirecek şekilde olurdu, orası ne olsa olmaz mı diyorsunuz yoksa..?

M: Müze olarak, müzeye dönüştürülmesi, o hatayı kabul etmek o suçu kabullenmek olarak görüyorum. Evet. Burada içindeki barınan objeler zaten bunu gösteriyor, biraz önce size dedim ya, ama, şimdi şöyle bir şey vardır genelde ben siyasi perspektiften ancak bunu cevaplayabilirim. Siyasi mahkumların çok intikamcı bir yanları yoktur kabullenirler bilirler yani bu, o dönemin şartları gereği birtakım insanların yaptığı işkenceler olarak görülür, yani onlardan intikam ancak örgütsel düşünülürse alınabilir. Olmuştur bunlar da vardır. Onlara misilleme yapılma ama birey olarak kalkıp herhangi bir ülkücü veya devrimci ben şundan intikam alayım diye bir şeye girmez, bunu yapmazlar, ama örgüt karar alır, hala mücadele devam ediyordur, örgüt derken yani, örgüt çok da yanlış anlatılıyor zaman zaman, suç örgütü falan gibi ama idealist gruplar, o şeye benzedi ya, Trabzon'da ocak binası var kiralamışız, emlakçı bize kiralamış orayı, mal sahibi bilmiyor bu çocuklara buranın kiralandığını çıkarmak istiyor bizi oradan tutuyor avukata veriyor avukat da şey hazırlıyor şikayet falan bize geldi, baktık örgüt mörgüt, burada açık, dernekler masasına uygun bir şey yani kanunlardan izin almış yapılan, dedim avukata sen bu örgüt vurgusunu sürekli yapıyorsun ne yapmaya çalışıyorsun dedim ya gizli örgüt mü, vurgusu o, hakimde o şekilde bir intiba bırakmaya çalışıyor, ona benzedi, örgüt derken, başka şekilde de adlandırılabilir, siyasi grup dernek veya inanç grubu her şey diyebilirsiniz ona. Örgüt vurgusu hep sürekli milletin gözünü korkutmak için çok da kullanılır ya 12 eylül öncesine dönmek istiyorsunuz.. gerçi bu ara bırakıldı o, ne vardı 12 eylül öncesinde? Şimdi 12 eylüle kadar tabii ki Türkiye'de o

siyasi kargaşada 5000 civarında insan öldü, ama Türkiye'de yılda trafik kazalarında 6000 kişi ölüyor, her yıl, yüzbinlerce insan yaralanıyor, bir sürü, ıı, ekonomik kayıplar oluyor, devlet buyursun trafik sorununu halletsin kazaları halletsin yılda da 5000 kişi ölmesin Türkiye'de, onun için darbe yapılmıyor Türkiye'de. Ama 72'ye veya 73'le 80 arasında 5000 kişi ölmüş darbe yapıldı. Ama her yıl 5-6000 kişi trafik kazalarında ölüyor. Bu engellemiyor devlet bunu çözmüyor, ekonomik bir durum, yol yaparsa halledilecek, çalmasalar halledilecek bir sorun. Batıda böyle beş-aştı bin- İsviçre'de ölüyor mu bu kadar kişi, Almanya'da ölüyor mu yok, nasıl devlet görevini biliyor sosyal devlet, yolunu yapıyor trafiği düzenliyor, sorun olmuyor.

(…)

M: Müzeyle ilgili, dediğim gibi yani ben, başka ülkelerde de bu süreçleri, darbe süreçlerini yaşayan ülkelerde de anıtlar şeklinde o darbeler ifşa edilmiş, hatta onlarla alay edilmiş, halkın gözünün önüne getirilmiş o dönemin tanınması bilinmesi halk tarafından bilinmesi açısından önemli. Türkiye'de bu yapılmış, Ulucanlarda bir çerçevede, ama Ulucanlar sanki işlevini yitirdiği için de biraz, haydi bakalım burayı da müze yapalım, bizim ne kadar demokrat hümanist olduğumuzu görsünler diye bir tavır da olabilir

T: yani aslında zaten kapandıktan sonra ne olsun tartışmaları başlıyor, bildiğim kadarıyla mimarlar odası bir yarışma başlatmış onun üzerine müze olmuş

M: tabi tabi öyle aynen öyle bir tutam da bundan olsun. Ama tabii bunun basında medyada falan konuşulup, o dönemde yer yer, o da önemli, yığınların geniş halk kitlelerinin bunu öğrenmesi iyi bir şey. O sadece yapıldı, orda Ankara'da Ankara'nın

çevresinde oturan insanlar biliyor değil artık. Orayı, o konuşulma yapılma sürecinde, tartışmalar sürecinde, müze mi olsun gibi şeylerde ve sonrasında yine yer yer, ve bu iletişim araçlarıyla kitlelere ulaşması önemli. Bilmesi, halkın bilmesi önemli. O açıdan olumlu.